

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Fvldensivm Antiqvitatvm Libri III.

Brouwer, Christoph

Antverpiæ, 1612

Fvldensivm Antiqvitatvm Libri III.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39712

FULDENSIVM
ANTIQUITATVM
LIBRI III.
ARGVMENTVM.

HIC liber quadam est præcedentium attestatio, et si reconditam promit ex omni memoriâ monumentorum gazam. Nam Sturmij Abbatis acta, qua quidem reperiri potuerunt, ipsiusq; Bonifacij flagrans in huius monasterij religione propagandâ studium, & discipulorû eius gratam iuxtâ piamq; in defuncti magistri beatos manes beneficentiam; mox Regum, Principum, populorum, omnisq; sexus & ordinis extollit in eundem immensam liberalitatem. Scrinia reserat, eruitq; libellos vetustate propè sepultos, præsertim Rudulphi diu exspectatum, de origine omnium ferè circumiacentium monasteriorum; narratq; huius ore, quo adparatu carimoniarum reliquiæ olim importatæ. Postremâ sui parte, vectigalium accessiones; & donationum, traditionum oblationumq; formulas edit nonnullas, pro illorum temporum usu, scientiæ haud temnendæ. Desinit tandem in Marquardum Abbatem; qui, ut illa fuit ætas, impolitâ quidem, at magnificâ oratione, monasterij ab se vindicati ac restituti famam, posteris reliquit.

IN-

INDEX CAPITVM.

CAP. I. II. III. IV. V.

Vita Sancti Sturmionis.

CAP. VI.

S. Sturmis acta ex Breuiario maioris Ecclesie.

CAP. VII.

Varia eius elogia.

CAP. VIII.

Priuilegium S. Sturmio à Stephano Papà datum.

CAP. IX.

S. Sturmij canonizatio & eius promulgatio.

CAP. X.

S. Bonifacij aliquot Epistole, curam eius in ecclesiam hanc & vicina loca testantes.

CAP. XI.

Documenta prisca liberalitatis & munificentie in Fuldense monasterium.

CAP. XII.

Quæ à Carolo Magno; & ad eum supplex libellus.

CAP. XIII.

Reliquiarum translationes, & condita monasteria.

CAP. XIV.

Rudulphi historia de erectis à Hrabano Ecclesiis, & importatis Reliquiis.

CAP. XV.

Henrici Imp. sancti preceptio, donatio, pacificatio.

CAP. XVI.

Pie maiorum donationes, oblationes, traditiones.

CAP. XVII.

Restitutio monasterij facta Hadamari & Marquardi Abbatum industria.

CAP. XVIII.

Marquardi narratio de gestis à se rebus, & magnis in ecclesiam hanc suis meritis.

Z 3

IN-

INGRESSVS IN REM.

T, qui præclari erudiendis ingeniis dediti magistri, artem ducem & præceptricem sequuntur, non vnâ ac simplicem insuntur viam, quâ doctrinæ rationem auditor percipiat: ita nec is, qui illustrium hominum etates & tempora persequitur, vno eodemque picturæ colore res eorum adumbrat; sed modò densius

spargit copiam & vbertatem quamdam antiquitatis, modò pressus argumenti angustia, materiam eandem extenuat, cohibetque. Et suppetat licet interdum locus, vbi liberior & lætior sese efferat oratio, sapius tamen, vt humile est hoc scribendi genus, quamdam mœstitiâ sponte sequitur. Quo facilius, opinor, culpâ & reprehensione vacabimus, si sermonis vt picturæ lineamenta, diuersis coloribus, exprimimus; cùm præsertim eum nobis polliceamur huius consilij fructum, quòd, quæ fidei faciendæ causâ scribenda suscepimus, hæc ipsa longè quidem testatiora fore speremus, vbi membra partesque singulas seorsim exposuerimus, & ceu fontes recluserimus, vnde narrationis præteritæ vis omnis & robur emanauit. Ac, fateor, in his ipsis litterarum fragmentis, quæ vndique colligimus, haud pauca non integra legi, vel *ὀλοκλιμα* prodire; multa suis annis, & temporum notis, destitui; alia etiam, instar Deiphobi, dilacerata atque distracta, vnum in corpus ægrè coalescere. Sed in illis veteris scripturæ tenebris, fatentur maiores ipsi, causas sibi fuisse haud iniustas, cur alicubi caliginem hanc non discuterent, cùm Scoticam siue Britannicam calligraphiam, cuius hîc vsus fuit antiquissimus, haud facillè possent assequi; & pleraque describerent ex obsoletis veterum aduenarum membranis. Quare cùm ducibus hîc peritis, & magnâ luce clarioris documenti, careamus; mirari prudens nemo debet, has cuiusmodi reliquias, non ab omni labe intactas & nitidas exire, sed etiam seueriore vultu in publicum venire. Neque interim magnopere nobis est reformidandum, ne rebus tam variis atque seiunctis

MS. lib. pri-
uileg. donat.
tradit.

Brow
Antiq
Fulde
57
9

Etis in capita certa coniectis, scopas, vt aiunt, videamur diffoluisse. Nam, cum antiquum & velut sepultum diu thesaurum eruimus, in quo nihil non quantiuis pretij est, quidquid demum sese offert; otiosum & superuacaneum habeas, auro argentoque cum potiare, vtrum ex his, quo loco ordineque promas, anxium cum animo trahere. Ergo rei seriem iam nouam orsi, à S. Sturmionis vitâ, principium petamus.

VITA S. STURMII
ABBATIS PRIMI
MONASTERII S. SALVATORIS
FVLDÆ

olim à Georgio Wicelio ex MS. Latinis iam amissis
Germanicè excerpta editaque,
nunc primùm Latinè reddita, & aliis
documentis illustrata.

CAPVT I.

*Sturmionis educatio, viuendi genus, peruestigatio
loci ad monasticam vitam idonei.*

VM S. Bonifacius, peritus Dei domus Architectus Germaniam superiorem obiens, ad verum Christi cultum incolas eius gentiles adduceret, hæreticos peruinceret, Catholicam Ecclesiam amplificaret; non defuisse aiunt ingenuos & probos homines, qui liberos suos huic sancto Doctori erudiendos offerrent. Atque in his extitisse adolescentem, cui^a Sturmio nomen fuit; qui ex^a Norico ortus, nobili parentum stirpe. Hic à S. Bonifacio benignè susceptus, inter peregrinandum Frideflariæ^b Wigberto Presbytero traditus est in disciplinam; cuius in scholâ adolescens magnos

^a S. Sturmio,
Sturmi, Stur-
mus, var.
leñ.

^a i. Bannaria,
adi lib. r. c. 3.

A S. Bonifa-
cio traditur
in disciplinâ

S. VVigberti.
^b Antiq. lib.
r. c. 3.

Presbyter factus claret doctrinā & miraculis.

**Vide sis in actis c. 6.*

Monasticam & eremum colere proposuit.

Locum quaerit huic vita idoneum.

^b Lib. 1. antiq. c. 3.

Herolfesfeld seu Hersfeldia prima sedes.

Hersfeld.

A Sturmione & Bonifacio magnus habitus locum delectus.

gnos quotidie fecit progressus, praesertim in scientiâ sacrarum litterarum, breuique euasit virtutis studio, & Christianis moribus excellens. Vbi igitur adoleuit, & presbyterij gradum suscepit, hoc praecipue munere fungi voluit, ad erudiendum alios, & exhortandum. Eoque sanctimoniam, Deo beneficiente, ^aperuenit; ut etiam miracula non obscure patraret. Decevit hinc ipse arctius complecti vitae genus; & in eo se Christo Domino consecrare, scitu tamen & voluntate magni doctoris Bonifacii. Qui certe pium Sturmis propositum non improbauit; sed eum, quando id ab se postulatum erat, cum benedictione in pace dimisit; simul imperans, ut in Buchonię solitudinem concederet, atque ibi idoneam sedem sibi, aliisque se secutis, exquireret. Sturmi ergo duobus comitatibus eiusdem propositi sociis, promptè quidem paruit; & iter vnà ingressi ipse sociique, ad locum venere, cui ^bHerolfesfeld erat vocabulum; vbi tuguriis & mapalibus excitatis, agitandæ tranquillæ vitæ, mentem excolere cœpère sanctioribus studiis, & oportunitates vnà peruestigauere locorum, amplificandæ religioni. Hinc ad S. Bonifacium denuò profectus eremita, viro Dei, quemadmodum edificare & vbi figere mansiones vellet, exposuit. At Bonifacius, etsi collaudari repertas sedes à Sturmione cognosceret, ratus tamen barbaris Saxonum populis nimium eas esse vicinas, ita ut iniuria ab iis aduersus Christianos parata metui posset, Sturmiam voluit penitiora saltus rimari, sicubi oportuniora sedium inueniret, ad cœpta adultaque opera eremi explicanda, Dei que cultum in Buchoniâ propagandum. Pari itaque alacritate Sturmio reuersus ad socios in Herolfesfeldiam, vbi iis Bonifacii voluntatem nuntiauit, longius intima nemoris petere cœperunt; donec transgressi Fuldam fluuium, cum in locum peruenerunt, vbi Ludera riuus se Fuldæ miscet. At, vbi parum ea loci regio pro voto arrisit, ad priora tuguria reuersi sunt. Post hæc Bonifacius Moguntiaci iter faciebat Frideflariam; accersitoque istuc ad se Sturmione, de oportunitate quaesitæ sedis cum interrogabat; qui, cum parum idoneam ab se repertam dixisset, iussit porro Bonifacius illum progredi, & indagare; quippe famulis suis istic alibi Deum optatas destinasse ac præparasse sedes. Morem ergo gessit Sancto Sturmis; & a sellum conscendens,

dens, solus saltum vsque totum magno cum discrimine perer-
 rat, ob ferarum multitudinem, & Saxonum mancipia, quæ
 transfugio se nemorum recessibus abdebant, & ad Sturmia ad-
 uentum, in Fuldâ tum fortè lauabant. *Porrò hæc Buchoniæ nemo-
 ris solitudo, per hoc tempus multa in orbem milliaria colligebat: &
 quidquid iam culti soli ab oppidis, vicis, pagis stringitur, vasti & hor-
 ridi saltus eo tempore speciem habebat, in quo nec pecorum pastus, nec
 mortalium quemquam, sed inania modo celi terræque, cum belluis ac
 feris adspiceres. Quo clariùs videas, hæc sola terrarum, non oppidorum
 vicorumque nominibus, quæ iam supersunt, sed lapsibus potiùs &
 terminis riuorum olim describi.

* Immissa hæc
 apparent à
 VVicelio.

Buchonia sil-
 ua vastitas.

CAPVT II.

Monasterij Fuldensis, loco reperto, initia facta Caro-
 lomanni fauore, S. Bonifacij studio; legesq; data
 cœnobotis.

STURMI igitur, hoc tam aspero profectus itinere, huc etiam
 delatus est, ubi *Gisela riuulus Fuldæ auget. Inde ad *Kisell
 Quercilocum veniens, riuum, cui nomen Gretzebach, attingit; *Eichloch
 ibique circumspæctis diligenter omnibus, inuenit hunc locum
 ipsum esse, quo ex Bonifacij voto structura & habitatio collo-
 canda. Quare & ei benè precatus, Deum collaudauit, & gra-
 tias egit. Moxque Hersfeldiam ad suos, atque inde ad Bonifa-
 cium profectus, repertam opportunè sedem, & habitationibus
 idoneum locum, ei lætus annuntiat. Postquam ambo, actis
 Deo gratias, de vitæ monasticæ institutis multa collocuti, Boni-
 facius inde supplex Carolomannum Franciæ proregem adiit,
 ab eoque locum eum possidendum colendumque petit, qui à
 Quercu appellatus, quatuor passuum millia colligens, instar li-
 mitis decumani per quatuor cæli plagas diuisus est. Cui loco,
 iussu Carolomanni, non parua quoque à locupletibus viris &
 nobilibus Grabfeldiæ tractum habitantibus, accessio facta.
 Atq; hunc in modum Sturmio, postquam annis iam nouem,
 instar anachoretæ, in Buchoniæ solitudine Deo seruiisset, cum

Regio reper-
 ta, in quâ
 Fuldense mo-
 nasterium
 exstruetur.

veri
 quitate
 nes.
 V

S. Sturmio,
cum septem
sociis, mona-
sticam ordi-
nat.

S. Bonifacius
inchoata pro-
sequitur.

Degit in vi-
cino monte
B. Virginis.

Congregatio-
nem mona-
chorum eru-
dit & ampli-
ficat.

^a Lib. I. c. 3.
antiq. sub fi-
nem.

MSS. priui-
leg. Saginæ
referunt ad
Gregorium
III. qui an-
no 828. sedit.

Sturmin
Abbatem
erat.

septem sociis, in optatis concessisque sedibus domicilium figere cœpit, anno Domini DCCXLIV. ibidemque Psalmodiis, Vigiliis, Ieiuniis operam dans, cum magno seruore pietatis & monasticæ perfectionis, Deo seruire ingressus est. Nec minus quoque tribuit studij in nemore succidendo, & ad cultum agrorum, & ad vsum habitationis explicando. Bimestri hinc spatio, S. Bonifacius huc ipse prodiit, fidelium multitudine stipatus; inspectoque loco, gauisus, Deo gratias egit: populusque fidelis, qui cum sancto viro accesserat, gnauiter repurgare inculta loca, excidere truncos arborum, & æquare cuncta planitie. Inter hæc S. Bonifacius montem Aquilonem versus ascendit; atque ibi orationibus & diuinæ Scripturæ lectioni, diebus non paucis, vacauit. *Porrò mons hinc à S. Bonifacio, Episcopi nomen tulit, hodie B. Virginis Mariae nomen sortitus.* Et Bonifacius abiens, cum anno post huc reuertisset ad Monasterium S. Saluatoris, quod à Fuldâ riuo, cui adiacet, nomen interim acceperat, aliquam multis diebus ibi commoratus est, instituitque congregationem, quam in diuinarum litterarum studiis, & Patrum doctrinâ, nec non monasticâ regulâ & disciplinâ diligenter erudit. Primumque inter alia vini & carnis abstinentiam simpliciter^a omnibus indixit; verum ea constitutio aliquot post annis, infirmorum causâ, postquam congregatio multiplicata fuerat, decreto Synodi, cui Pipinus rex interfuit, laxata est; nonnullis tamen in inchoato abstinentiæ rigore durantibus. Post salutaria itaque monita, & vitæ religiosæ præcepta, cum aliis, tum Sturmioni præsertim, quem Abbatem ceteris præfecerat, relicta, sic abiit hinc Bonifacius, vt curæ non expers, scilicet quorannis Fuldam rediret, & interuallo gregem suum pastor inspiceret, solatiis erigeret, piisque monitis in suscepto vitæ genere confirmaret. Porrò quoties Fuldam venisset, in Episcopi monte domicilium habebat, vbi precibus insistens, & diuinarum litterarum meditationi, se fessus à pastoralis curâ reficiebat.

CAPVT III.

Sturmius Italiam lustrat, & Cassinum adit; rediens instituta sui monasterij perficit, & ad optimum statum adducit.

QVO verò inchoata monastica disciplina firmiores radices haberet, placuit S. Bonifacio, & communi fratrum cœtui, beatum Sturmius in Italiam dimitti; atque istuc omnia lustrare monasteria, quæ S. Benedicti Regulâ florere; ut inspectis legibus ac eorum viuendi disciplinâ, feliciter inde suos hinc gubernare, & cultum religionis commodius instituere posset. Quam quidem ipse peregrinationem cum aliquot comitibus alacriter suscepit; & anno constituti Fuldæ monasterij quarto, perlustratis Longobardiæ & Tusciæ monasteriis, Romam, atque inde Cassinum venit. Cunctis igitur, quæ ad ritus, mores, formamque accuratam viuendi pertinerent, obseruatis, ad suos rediit, & in Thuringiâ, reperto tunc S. Bonifacio, ei rationem itineris, & cuncta visa obseruataque, exposuit. Quibus rebus maiorem in modum Sanctus lætatus, præcepit, ut recens congregatum cœtum, tum ad exemplar probatissimorum Italiæ monasteriorum, tum ad Cassinensis congregationis maximè disciplinam, conformaret. Deinceps itaque Fulda maiora indies incrementa cepit, seu numerum Deo seruiuentium attenderes, seu alia virtutis ornamenta, & varia Spiritus sancti charismata. Neque liberalium & ingenuorum hominum quisquam ferè repertus, qui non liberos suos cum omnibus fortunis hinc Deo consecrare cuperet, tum ad studia vitæ perfectioris, tum ad doctrinæ sacratoris culmen facilius eo in loco consequendum, ubi ex Patrum regulâ atque præscripto, accuratè disciplina vigeret. Quo verò commorantibus hinc minus sollicitudinis res familiaris afferret, haud pauca S. Bonifacius prædia possessionesque, Regum liberalitate, cœnobitis Fuldensibus adiecit.

^a Lib. 1. antiq. c. 3. Eundem in Italiam ad varia inspicienda monasteria mitti.

^b B. Sturmius rediit ex Italia, ritusque Cassinenses infert.

^c Lib. 1. antiq. c. 5.

^d Fuldensis congregatio augetur.

CAPVT IIII.

Post S. Bonifacij martyrium, Fuldâ miraculis eius inclarescente, S. Sturmus eijcitur, & restituitur, & Caroli Magni gratiâ floret.

HINC decem circiter præterlapsis annis, Frisios reuifit Bonifacius, quò Paganos, qui plurimi tum ibi degebant, ad Christi lauacrum inuitaret, & ab idolorum insano cultu abstraheret. Quo in opere, cùm gloriosè rem Christianam gerit, posuit quoque spiritum, infidelium concursu fortiter in martyrio apud Dochumam vicum occumbens. ^a Interfecti Martyris corpus, tum ex Frisiâ, Lulli Archiepiscopi iussu Moguntiacum translatum; eò mox Sturmio profectus est, vt ex S. Bonifacij adhuc superstitis sententiâ consilioque, mortuum in Fuldensem basilicam transferret; quandoquidem hîc quietis & sepulturæ locum Sanctus in vitâ sibi delegerat. Quo faciliùs à Lullo ceterisque, gloriosi pignoris alioquin retinendi cupidissimis, impetrauit, vt exportandi copiam facerent. Hinc feruorum Dei congregatio Fuldæ valdè creuit; multiq̃ue genere honesto ac nobili, facultatibus omnibus oblatis, certatim monasterij disciplinam ambiebant. Augescebat fama quoque rerum mirandarum, quas apud S. martyris Bonifacij memoriam, circa languentes, & varij generis infirmos, Dei potens virtus exhibebat. Hæc tam læta & exoptata Fuldensis monasterij exordia Satanas auersatus, & B. Sturmi virtutibus & gloriæ sanctitatis inuidens, artibus solitis huc rem deduxit, vt calumniis appetitus apud Pipinum Regem, qui Franciam tunc cum imperio tenebat, eius gratia excideret; Rexque beatum virum, nimis credulus, Fuldensis monasterij gubernaculis amoueret, atque etiam ingenti omnium dolore, quibus innocentia Sturmi comperta, in exilium mitteret. Quare eius in locum quidam, Marcus nomine, successit; cui tamen latis suffragiis mox alium cœnobitæ substituerunt, quem Prezoldum nominabant. Hic verò functione recusatâ, communibus ceterorum votis, in reditum Sturmi intentis, apud Pipinum Regem id egit,

S. Bonifacius in Frisiâ martyrio oppetit, &

Antiq. lib. 1. c. 3. & lib. 3. c. 1.

à S. Sturmio Fuldâ transferitur.

Fulda Martyris sepulchro illustratur.

S. Sturmio calumniis appetitur, &

à Pipino relegatur.

Brow
Antic
Fulda
ST
9

egit, vt Sturmus ab exilio ad pristinam monasterij curam rediret. Id quod non solum Pipinus eius atque aliorum precibus dedit, sed Sturimum maiore quam antè gratiâ & honore profecutus, omnia quoque huius loci priuilegia, quæ S. Bonifacius à Zachariâ Papâ impetrarat, ei confirmauit. Porrò cœnobitæ de reditu Sturmionis facti certiores, vbi propiùs Fuldâ accessit, obuiam ei cum crucibus & venerandis reliquiis processerunt, hymnorum cantu, & vocum lætitiâ reducem excipientes. Sturmus, post hæc tranquillo, Dei beneficio redditus, monasterium formare optimis moribus ac institutis, tum ædem quoque sacram fulcire columnis, & tectis, aliisque operibus instaurare cœpit. Aquam ex amne Fuldâ quoque deduxit intra septa monasterij; & absidem supra S. Bonifacij sepulchrum affabrè ex auro faciendam locauit. Adhæc à Rege Pipino nactus est dono pagum* Onumstade, qui ad Regium fiscum pertinebat. Post mortem verò Pipini, vbi Carolus filius cognomento Magnus ad Franciæ sceptrâ peruénit, ab hoc possessiones Sturmio & alia munera maiora accepit; in quibus & fuit Hamelburgum, iam oppidi specie non ignotum.

*Renouatur
suorum pre-
cibus.*

*Honorificè
excipitur.*

*Prædium &
possessionibus
ornatur.
* Onum-
stade,*

CAPVT V.

S. Sturmio Saxonum Apostolus à Carolo Magno deligitur, in quorum conuersione operâ præclarè positâ, plenus meritis & sanctitate moritur.

AT Carolus cum Saxonum gente, toties Francis rebelli, bella tum gerens, prorsus ad eorum animos Christo lucrificandos, & ab erroribus ad veram religionem traducendos, Sturmii Abbatis operâ sibi vtendum decreuit. Qui* pastoralē laborem nō refugiens, assumptis aliquot discipulis, cum Carolo in Saxonum fines profectus est; verbi diuini prædicatione, & virtutum magnarum exemplo, Saxonum pernicitiam & idolomaniam oppugnans. Victis autem à Carolo in parte Saxonibus, postquam sacerdotes & Episcopi dati, Sturmian voluit ad interiores Saxones facere gradum; atque populos eos, quibus Euangelij fax necdum alluxerat, doctrinâ verbi, & ex-

** Hic in actis
c. 6.*

*S. Sturmio
Saxonibus
annuntiat
Euangelium;
& sic*

A a 3 horta-

hortatione sanctâ, cogere in Christi Domini caulas. Quibus rebus Sturmio consecutus est, ut haberetur tamquam alter Bonifacius, Thuringorum & Saxonum Apostolus. Quin & assiduo labore prædicandi docendique Christi religionem, huc efferas gentes ipse perduxit, ut & idola suis comminuerent manibus, & dæmonibus consecratos lucos exciderent, & vero Deo templa erigerent. Quibus ita ex animi sententiâ gestis, Sturmio Fuldam ad suum monasterium reuersus est. Posthæc Saxones, excitante in arma rursus illos satanâ, cum imperio religionem partim abiicere, & idololatriam instaurare; partim irruptionibus factis, Rhenum armati petere, vastatis obuuis templis, & Christianis crudelem in modum interfectis. Comminati quoque dira Fuldensi basilicæ. Id quod, ubi cognouit Sturmio venerabilis Abbas, de communi suorum cõsilio, exportare S. Bonifacij corpus, & Hamelburgum, dum tempestas ea detonaret, confugere securitatis causâ, stetit. Quare pignore S. Martyris eleuato, post quartum & vicesimum quietis annum, tantum primo die fecerunt itineris, ut huc venirent loci, ubi Flidena riuus Fuldâ recipitur. Postridie Sinnam torrentem transgressi, tentoria sub dio fixerunt; & quattiduum ibi commorati sunt. Atque hîc nuntius ad eos venit, Saxones à Francis in fugam retrò versos, locum dare securitati. Quare cum reliquiis, qui fugerant cœnobitæ, ad propria reuersi sunt. Quo tempore Sturmio in Wederauiam quoque excurrans, pro virili, hostilia illinc pericula propulsauit. Porrò cum Carolus, maiore mole bellum hinc in Saxones instauraret, Sturmio iam tum annis & ætate fractum & inualidum, Eresburgum concedere voluit. Inde postea graui morbo languens, ad Monasterium Fuldam cum Wintero Caroli Regis medico, rediit; quare morti quoque proximus, ubi cuncta monasterij negotia prudenter composuisset, conuocatos in vnum fratres & sanctis exhortationibus inflammavit, & piis solatiis erexit; tum etiam, uti in vitæ inchoatæ proposito durantes secundum Christi Domini voluntatem omnia peragerent, eos admonuit. Atque sic sanctè moriens, inter suorum preces & suspiria xvii. Kal. Ianuarij obdormiit in Christo, multis post mortem claris miraculis; & Fuldæ in suo monasterio, cuius primus Abbas extiterat, sepultus.

CAPVT

Thuringorū
& Saxonum
Apostolus.

* M. SS. Ge-
sta Abb. id re-
fecit ad ann.
Domini 778.
Indict. I.

Saxonum in
Thuringiam
& Bucho-
niam incur-
sio.

^a S. Bonifacij
pignus eleua-
tur an. 779.
vel 778.

^b Sinna, vnde
Sinnauia,
quæ iâ Bruc-
kenauia op-
pidum.

^c Wedere-
bia, Wede-
renia à flu-
mine Wede-
râ, sæpius
Wederebia.

M. SS. VVe-
dresij populi,
epist. 128.

^d S. Sturmij
Wederauia
Apostolus.

^e Eresburgū
celebre Fran-
corum Anna-
libus in Saxo-
niâ castrum,
identidem à
Magno Ca-
rolo caprum,

& restitutum:
Regino &
Annales Præ-

corum edie.
Pithæi in
an. 772-775.
& seq.

^f S. Sturmio
ex Saxoniâ
deportatur
ager.

Sax. hîc mori-
tur, Marano
779. Sieg-
berto 780.

CAPVT VI.

*S. Sturmii Abbatis primi Fuldensis acta ex
Breviario maioris Ecclesie M.S.*

SANCTVS ac venerandus Archiepiscopus Bonifacius Nori-
cam regionem ingressus; cum populos gentis illius, licet
Christianos, ab antiquis tamen paganorum contagiis ac per-
uersis dogmatibus infectos, salutaribus Christi doctrinis in-
strueret; cœperunt ei certatim nobiles viri in seruitium Domi-
ni nutriendas suas offerre soboles. Inter quas Sturmim nomi-
ne, Noricâ prouinciâ exortum, nobilibus & Christianis paren-
tibus generatum, diuinis legibus suscepit imbuendum. Puer
itaque beatus, psalmis, lectionibusque quamplurimis tenaci
memorię traditis, sacram Christi Scripturam spiritali sensu cœ-
pit intelligere; quatuor Euangeliorum mysteria studiosissimè
addiscere; nouum quoque & vetus Testamentum, in quantum
sufficiebat, in cordis sui thesauro vigilanter recondere. Erat
quippe, vt scriptum est, *meditatio eius in lege Domini, die ac nocte*:
profundus in sensu, sagax in cogitatione, pulcher aspectu, ho-
nestus moribus, vitâ immaculatus, charitate & humilitate con-
spicius. Post non longum verò temporis, omnium voluntate,
omniumque consensu presbyter ordinatus, Christi iugiter in
corpore ferens crucem, Sacerdotij nomen cœpit bonis arti-
bus adornare. Nam sacrę virtutes, per diuina sancti Spiritus
charismata, fiebant ab eo plurimæ: in Dei siquidem nomine
immundorum spirituum habitationem Christianis expulit:
per impositionem manus, & humilem orationem, ægrotos sa-
nauit: & armis spiritualibus perornatus, loricâ iustitię circum-
datus, scuto fidei munitus, gladio verbi Dei accinctus, ad cer-
tamen contra diabolum processit. Cumque vir sanctus annis
tribus presbyteratus sui officium gereret in plebe, cœlesti inspi-
ratione secum cœpit reuoluere, vt acriori se vitâ, & eremi-
squalore constringeret. Huius pię meditationis memoriam,
singulis momentis & horis gerebat in pectore; donec diuinâ
admonitione instructus, viro Dei Bonifacio Archiepiscopo,
quid

*S. Sturmii
educatio,**Studia sacra
& mores exi-
mij,**Presbyteratus,**Miracula,**Monastica
& vita per-
fectioris desi-
derium,**Et cetera*veri
quitate
nes.

V

quid animo gereret, reuelavit. Quo comperto, vir sanctus à Deo hanc inspirationem descendisse, intellexit; confidensque per eius industriam ad effectum posse perducì, quod ipse diu mente conceperat, misit eum, adiunctis aliis nonnullis in siluam, quæ Buchonia dicitur, ad locum videlicet, vbi nunc situm est Fuldense monasterium, vt exstirpatâ nemorum densitate, aliquos Deo famulantes ibi congregaret; quibus & ipse pij patris officio præesse studeret. Venerabilis itaque Sturmus Abbas, anno decimo postquam Fuldense fundauerat cœnobium, & ibidem multos in seruitium Dei coadunauerat, sanctique ac Deo dilecti magistri sui Bonifacij triumphum passionis consummatum esse cognouerat, destinatus à Rege Carolo ad gentem Saxonum iugo fidei subiugandum, modis omnibus curam adhibuit, vt populum Domino non paruam acquireret, instansque oportune, importune, docebat eos, vt idola & simulachra vana derelinquerent, & ecclesias ædificarent. Cuius prædicationis instantiâ dicta gens Saxonum mollita, Domino credit, & à beato viro Christianæ religionis initia sumpsit. Confortatis verò multis in fide, rediens à prædicatione, regressus est in Fuldense cœnobium; gratulatusque suis ad videndum fratribus aduenit; cum quibus quotidie in augmentum spiritualium virtutum semet exercens, in omnibus actibus suis se eis præbuit exemplum.

Atque hæc mihi quidem de S. Sturmionis anteaactæ vitæ memoriâ cognoscere, & è tenebris eruere licuit. Verùm multo maxima ei gratia habenda foret, qui genuinam ipsam vitam, vt à maioribus descripta, vindicaret. Eam certè ante hosce annos in bibliothecâ maioris ecclesiæ superfuisse, titulus & ordo docent, vbi numerus XXXIII. VITAE STORMIS ABB. adscribitur.

CAPVT VII.

*Elogia veterum grauiumq; auctorum
de S. Sturmione relictâ.*

S. LVDGERVS in vitâ B. Gregorij Vitraiectensis Episcopi.

MS. Fuld.

STURMI venerabilis Abbas, vnus ex numero illo electorum Dei, quantum profecerit in eremo suâ, post martyrium S. Magistri,
*Bocca-

Quod S. Bonifacio probante explet Fulda.

Saxonum conuersioni dat operam.

Magno animarum lucro.

Virtutum laude suis prælucet.

Brow
Antic
Fulda
ST
9

*Buccana silua in testimonio est; quæ prius omnimodis inculta erat ac *Buccana
desertum: nunc autem ab Oriente vsque ad Occidentem, à Septem-
trione vsque ad Meridiem, Ecclesis Dei, & electis palmitibus mo-
nachorum repleta est.

CANDIDVS monachus Fuldenfis in vitâ Aegil Abbatis.

Sturmi primus Abbas & fundator monasterij Fulde, quem S. Bo-
nifacius præceptor eius, eremitam suum vocitare solebat; morbo Sturmi ere-
mita dictus
à S. Bonifa-
cio.
atque senectute lassatus, cœpit infirmari: qui etiam, non post multo
temporum interuallo senex & plenus dierum, in pace migravit de hac
luce temporalis, ad lucem, ut credimus, sine fine durantem.

Simili consilio atque deuotione idem (Ægil) bonæ voluntatis vir,
anniuersariam Sturmis primi Abbatis fundatoris monasterij Fulde, Anniuersa-
ria maiorū.
& memoriam omnium fratrum nostrorum de hac luce defunctorum,
in natale S. Ignatij martyris Christi, qui paulo inferius ab hac anniuersa-
riâ numeratur, propter intercessionem tanti patroni, in Missarum
celebratione, psalmodiis, & oratione sanctâ, celebrare sanciuit. Huius
rei siquidem constitutio dum cuncta Congregationi perlecta esset; ac
deinde, si placeret, interrogatum fuisset, respondebatur ab omnibus;
Placet. Sed, ne cui fortasse hac celebratio superstitiosa & cassi esse
videatur, legat Collationes sanctorum Patrum; & ibi reperiet huius
festiuitatis exemplum. Eâdem verò die, ob reuerentiam tantæ solem-
nitatis, secundum congruentiam monasticæ vitæ, ad victum frater-
num, cultius quid solito iucundiusque fieri demandauit. Lectionem
quoque libri illius, quem de vitâ supradicti (Sturmis) Abbatis & ori- Ægil Abbas
S. Sturmionis
acta libro cõ-
plexus, qui
utinam su-
peresset.
gine monasterij (Fuldenfis) nuperrimè nominati, Christi gratiâ lar-
gente composuit, fratribus ad mensam recitare præcepit; quatenus hi
eadem mirabilia diuine operationis audientes, gratias diuine maiesta-
ti referre studerent; & omnis iucunditas ipsius festiuitatis, in eius
laude personaret.

Inter vetustos huius ecclesiæ virorum aliquot illustrium
rhythmos, hic etiam extat de sancto Sturmione, antiquitate
par Ratgarij epitaphio:

Jam tenet æterna lucens ardensque lucerna,
Luna velut plena, quæ fulsit luce serenâ.
Macte Deo grate, tu terque quaterque beate,
Sancte pater Sturme, monachalis gloria turmæ.
Fuldam fundasti, ditasti, nobilitasti:

Bb

Nil

*Nil intentatum quod sanctum, quodque probatum,
Dux bone liquisti; diuina Deumque fuisti.*

Ecce theoriae consors in parte Maria,

* Pars

** Parsque beatorum memorum memorare tuorum,*

Proque tua Fuldâ, nullo solamine fultâ,

Ipse coabbatum sacrum cogendo senatum,

Sis Moyses orans, Amalech pro cæde laborans.

MARIANVS SCOTVS ad annum DCCLXXIX.

Sanctus Sturmus Abbas primus Fuldenfis obiit.

IOAN. TRITHEM. de viris illustr. Ord. S. Benedicti

lib. III. cap. CXCIV.

*Sturmus primus Abbas Fuldenfis, beati Bonifacii martyris ac
presulis quondam monachus atque discipulus; vir sanctus, & regu-
laris disciplinae amator & elosus, multis claruit virtutibus. Moritur an-
no Domini DCCLXXIX. cuius natalis XVII. Kalend. Ianuarij coli-
tur. Iacet in Fuldâ sepultus. Addo; spectabili quodam basilicæ
loco: sed ob ruinas casusque templi, collectis denique sancti viri
ossibus, & in arcam operis inaurati reclusis, in basilicæ sacrario
conseruatur.*

S. Sturmii se-
pulchrum.

Epistola S. BONIFACII XVII.

Data hæc, vt arbitror equidem, ad Frideslariensis monasterij
primarios cœnobitas; & nominatim ad Sturmen, post obitum
Wigberti Archimandritæ.

Monasticen impensius iis excolendam magister præcipit.
Munia cuique sua ex ordine tribuit. Sturmioni certè non tam
genere suo speciosum quàm animi cultu lætum: STVRME IN
COQVINA SIT. nempe ad ima demittendus, vt altiùs iacto
humilitatis fundamento, feliciùs post eius tanta fabrica con-
surgeret.

IOANNES BONIFACIUS Hispanus, Societatis IESV,
libro de rectâ Institutione.

Quia B. Sturmij laudibus & religioni dum inferuimus, ne
recentiora quidem aspernari possumus; placuit inter alios hic,
qui cum vbertate sermonis, totum hoc præconij genus colore
quodam rhetorico distinxit.

*Memoriæ proditum est, Sturmium, virum non modò genere, sed
etiam virtute scientiaque nobilem, eorum beneficiorum auctorem fuisse*
Germa-

Germanis, quæ verè appellantur bona. Cùm enim Germaniam à litteris & pietate alienam, variisque bellis & seditionibus agitatam vidisset, nec Germanæ iuuentutis indolem improbasset, quæ quales Magistros haberet, talis ferè esset; morum, doctrinæ, & pietatis officinas, id est scholas, optavit erigere. nec defuit voluntati facultas. Nam, fauente Carolo illo Magno, in vastas solitudines penetravit, * Fuldenseq. cœnobium bonis auspiciis edificauit; in eo quadringentos monachos docuit; ex quibus multi, quæ erant eruditione & sapientiâ, ex Græco sermone in Latinum multa vertentes, gymnasium atque ædes insigni bibliothecâ nobilitarunt. Ne autem studiorum, studiosorumque moles tanta concideret, Caroli Imperatoris, & Bonifacii Moguntini Archiepiscopi liberalitas summa prouidit: Monasterium enim, quod à Fulda flumino nomen acceperat, agris, possessionibus, prædiis, pecuniis, vectigalibusque amplissimis, vterque locupletauerunt. Difficile explicatu est, quantos & quales viros schola Fuldensis enutriuerit, ex quâ velut sapientiæ, eruditionis ac optimorum morum penu, tot Episcopi, Archiepiscopi, mundo exhausto quodammodò doctorum virorum ingeniis, prodierint.

Declarant hæc, quantæ sit vtilitatis & fructus religiosa institutio; quàm profuerit illa domus, in quâ doctrinæ studia viguerunt, virtus floruit, & sapientia vtriusque particeps triumphauit.

CAPVT VIII.

*Præuilegium Stephani Papæ Sturmioni
Abbati concessum.*

STEPHANVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectissimo filio Sturmioni venerando Abbati monasterij S. Saluatoris, quod situm est in Buchoniâ super ripam fluminis Fulde, salutem & Apostolicam benedictionem. Quum semper sint concedenda, quæ rationabilibus congruunt desideriis, oportet, vt deuotioni conditoris piæ constitutionis auctoritas in præstandis non negetur; maxime in his locis, quæ nostræ Apostolicæ sedi specialiter subiecta sunt. Quapropter decreuimus, vt locum tuum, Fuldense scilicet monasterium, quod venerabilis frater noster Bonifacius Archiepiscopus construxit & edificauit, omnibusque bonis ditauit, in nostrâ semper habeamus defensione,

Bb 2

Roma-

* Scilicet eæ, quæ à Thuringis & Saxoniis tentabatur.

* Et Pipino patre, ac patruo Carolomanno.

* Duce ac præfide S. Bonifacio.

* Græca peritia rara vestigia deprehendimus.

veri
uitate
nes.
V

Romanâ & Apostolicâ auctoritate munitum, tum propter iustitiam, tum propter beatissimi fratris Bonifacii votiuum desiderium, qui tam te, quàm ipsum Fuldensem locum, in nostrâ Romanâ commendauit defensione. Igitur, quia postulasti à nobis quatenus præfatum monasterium sancti Saluatoris priuilegio Apostolicæ auctoritatis decoretur, vt sit in ditione sanctæ nostræ, cui Deo auctore deseruimus, Ecclesie constitutum, nullius alterius ecclesie iurisdictionibus submitatur; iccirco piis desideriis fauentes, hac nostrâ auctoritate, id quod exposcimus, deuoto effectui mancipamus. & ideo omnem cuiuslibet ecclesie sacerdotem, in præfato monasterio, ditionem quamlibet habere, præter Apostolicam sedem, prohibemus; ita, vt nisi ab Abbate fuerit inuitatus, nec Missarum ibidem sollempnia præsumat celebrare. Locus autem idem, simul cum rebus & hominibus, tam iis quæ moderno tempore tenet, quàm quæ futuris temporibus in iure ipsius monasterii diuina voluerit pietas augere, ex donis & oblationibus, decimisque fidelium, absque ullius persona contradictione, firmitate perpetuâ perficiatur. Præcipimus etiam tibi, cunctisque tuis successoribus Abbatibus eiusdem monasterii, per diuini nominis intemerandam reuerentiam, & per eam quam nobis & Christo debes obedientiam, vt locum tibi commendatum omni studio & diligentia excolas; res & facultates sub Dei timore conserues; & nihil ex his, quæ Deo sunt oblata & consecrata, cuiquam laico vel clerico in beneficium concedas vel præstes, sed omnia in seruitio Dei, & adificiis monasterii, & consolationibus pauperum & hospitum, deuotè ac fideliter dispenses. Fratres tuos secundum Regulam S. Benedicti dirigas, atque prouideas, & curam animarum tibi commissarum semper intendas. Constituimus quoque per huius decreti paginam, vt quæcumque cuiuslibet dignitatis prædita persona, hanc nostri priuilegij chartam, quam auctoritate Principis Apostolorum firmauimus, temerare tentauerit, anathema sit, & iram Dei Omnipotentis incurrens, à cætu Sanctorum omnium extorris existat; & nihilominus præfati Monasterii dignitas à nobis indulta perpetua-liter inuiolata permaneat, Apostolicâ auctoritate subnixâ. Data

Regnante VII. Kalend. Imperante Pipino.

Fulde se mo-
nasterium
vni Apo-
lica sedi sub-
iectum.

Nullus in eo
Episcopus ce-
lebrat nisi ab
Abbate inui-
tatu.

Ne bona sa-
era & Ecce-
sia veſtigia
per ſenda
alienentur.

Br
A
Fulde
S
9

CAPVT IX.

*Approbatio sanctitatis B. Sturmij, seu Canonizatio,
facta ab Innocentio II. in Concil. Lateran. Uni-
uersali, quod Roma celebratum anno salutis
MCXXXIX.*

INNOCENTIVS seruus seruorum Dei dilecto filio Chuonrado Ab-
bati, & monachis Fuldenſis monaſterij, ſalutem & Apoſtolicam be-
nedictionem. Dignum valde eſt, & omni laude digniſſimum, vt quos
Rex regum, & Dominus dominantium honorare dignatur; eiſdem ab
hominibus deuota reuerentia impendatur. Nos igitur, audita vita lau-
dabili B. Sturmij Confeſſoris, cognitis etiam ex parte miraculis, que
per eius merita Dominus operatur, atteſtatione fratrum noſtrorum,
qui de partibus Teutonicis aduenerant, in plenaria Synodo, que apud
Lateranum eſt, per Dei gratiam, congregata, communicato conſilio Pa-
triarcharum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum atque Abbatum, eum-
dem beatum virum inter Sanctos & electos honorari precepimus:
& diem deſiſtionis eius cum gaudio ſollemniter celebrari. Veſtra
itaque filij chariſſimi, intereſt, ita eiſdem Confeſſoris obſequiis ad ho-
norem Dei Omnipotentis addictos exiſtere, ita matris noſtre ſancte
Romane Eccleſie decreta veneranda ſeruare, vt locus veſter tam
apud Deum, quam apud homines, laudem & gloriam mereatur, &
veſtra deuotio eterne vite premia aſſequatur. Data Laterani XIII.
Kalend. Maij.

Promulgatio Canonizationis S. Sturmij facta ſeris poſt an-
nis, per Epiſcopum Herbipolenſem, cum largitione Indulgen-
tiarum.

IOANNES Dei & Apoſtolica ſedis gratia Epiſcopus Herbipoleſis,
dilectis nobis in Chriſto filiis in Fulda, Huneſeldt, Raſdorff, Salmun-
ſter, Borſla, Hamelburg, Bruckena, Geysa, Vache, Lengefeldt, Salt-
zungen, Herbſtein, Luternbach & Slitz, nec non & aliis per diſtri-
ctum & iuriſdictionem monaſterij & archidiaconatus Fuldenſis,
Plebanis & Viceplebanis, ceteriſque clericis ac oppidanis, incolis op-
pidi Fuldenſis, ceteriſque vtriuſque ſexus hominibus, in oppidis, locis

& villis, dominio temporali monasterij Fuldenfis Ordinis S. Benedi-
 cti nostrae diocesi subiectis, commorantibus, salutem in Domino sem-
 piternam. Ad ea, per quae diuinus nostris diebus augmentetur cul-
 tus, peruigili cura, sollicitaque meditatione, quantum honestum, de-
 cens, & congruum est, libenter intendimus, eisdemque nostrum fauo-
 rem, auxilium & auctoritatem libenter impertimur. Quoniam Domi-
 num nostrum Iesum Christum in Sanctis suis laudare, testante Psal-
 mista, iubemur, Psalmo ultimo, Laudate Dominum de caelis. &
 Gloriosus Deus in sanctis suis; & in maiestate mirabilis; cuius
 ineffabilis altitudo prouidentiae nullis inclusa limitibus, nullis terminis
 comprehensa, recti iudicij censura, caelestia pariter & terrestria ordi-
 nat & disponit. Qui Deus, etsi cunctos eius ministros magnificat, al-
 tisque decorat honoribus, & caelestis efficit beatitudinis possessores; il-
 los tamen, vt dignis digna rependat, potioribus attollit insignis digni-
 tatum, & praemiorum vberiori prosequitur retributione, quos di-
 gniores agnoscit, & commendat ingentior excellentia meritorum. Sicq.
 alma mater Ecclesia, eius sacra vestigia insequens, & exemplo ducta
 laudabili, licet vniuersos in regno caelesti constitutos studiis honorare
 sollicitis, & sonoris efferre praconiis non desistat, gloriosissimos tamen
 Apostolos, Euangelistas & Confessores fidei principes & athletas
 Dei electos, qui viuentes in carne, ipsam Ecclesiam sublimiter suis
 sanctissimis disciplinis erexerunt & illustrarunt, ipsamque suis mo-
 ribus & virtutibus, veluti lucernae super candelabrum in domo Do-
 mini posita, errorum tenebris profligatis, decorauerunt, ac ipsorum de-
 coris sermonibus & actibus, ampla ipsius Catholicae Ecclesiae fabrica,
 velut gemmis vernantibus rutilat, & gloriosius illuminata coruscat,
 & tamquam sidus irradiat, summis attollere vocibus, & laudibus
 personare praecipuis, & specialibus disponit honoribus venerari. Se-
 dis Apostolica etiam circumspecta prouidentia, quae actibus intenta
 salubribus, & operibus exposita pietatis, libenter & sollerter exe-
 quitur, dignè praemissa considerans, & debitam meditatione perlu-
 strans, ad diuini nominis honorem, gloriam, & exaltationem Catho-
 licae fidei, animarum fidelium salutem, eosdem in Ecclesia vniuersa-
 li honorificentiae potioris impendit iudicauit attollendos, vt ab ea tan-
 to propensius honorari se sentiant, quanto ipsam praeter ceteris extollen-
 tius illustrarunt. Verum, quia olim felicitis recordationis sanctissimus
 in Christo Pater Innocentius Papa secundus, auditis laudabili vita,

virtu-

Brow
 Antic
 Fuld
 ST
 9

virtutibus, & meritis multifariis, quibus B. Sturmus Abbas monasterij prædicti Fuldenfis variè redimitus & exornatus; quique pluræ opera sancta, in Dei Ecclesiâ, & præsertim Fuldenfi monasterio, & circumiacentibus terris, perfecit, & de omnibus prædictis informatione, sub attestatione fide dignorum receptâ, in Synodo plenariâ Romæ apud Ecclesiam Lateranensem celebratâ, fretus de super consilio Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum & Abbatum, eundem beatum virum inter Sanctos & electos Dei honorari, atque diem sui obitus XVII. * Decembris, ipso die S. Ignatij Episcopi & martyris, cum gaudio sollenniter, ob Omnipotentis Dei & sanctæ matris Ecclesiæ honorem, per suam bullam celebrari & festuari præcepit, quam nos sanam, integram, non vitiatam, non cancellatam, sed omni prorsus vitio carentem vidimus, & in nostris manibus habuimus, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis: Innocentius, &c. vt supra. Nos igitur piis ducti consiliis, dignisque studiis, motibus & rationibus excitati atque moti, dignum, decens, & congruum valdè esse iudicantes, vt, quos Rex regum, Dominus dominantium, honorare dignatur, eisdem ab hominibus deuota reuerentia merito in hac valle impendatur; & præcipuè in mente reuoluentes, quòd in Ecclesiâ & monasterio Fuldenfi prædictis, dies obitus præfati beati viri Sturmis sub duplici officio celebratur, festiuatur & veneratur, & membra à capite, & subiectos à superioribus suis, non liceat neque honestum sit discrepare & discedere; imò in his, quæ sancta & honesta, & pro salute animarum per sanctos patres edita, piè noscuntur, debeant & teneantur sequi & se conformare; vos omnes & singulos tamquam fidei Christianæ zelatores rogamus, ne notam perfidiæ alicuius incurratis, & in Domino IESV Christo exhortamur, & vos inuitamus, & quantum valemus præcipimus, vt singulis annis, sollempniter & deuotè hanc diem obitus B. Sturmis primi patris vestri, & Abbatis Ecclesiæ Fuldenfis, Domine vestræ in temporalibus, venerari, festiuare & celebrare non tardetis. Quin imò, primis Vesperis, Missæ sollempni, & aliis officiis diuinis sollempniter peragendis, ipso die obitus S. Sturmis, cum orationibus vestris, elemosynis, & aliis piis & misericordiæ operibus, intersitis. Et, vt eo feruentius & facilius inclinari ad colendum, celebrandum & festiuandum ipsum festum valeatis, quo vberioribus donis spiritualibus vos resectos conspexeritis, animare vos volentes, omnibus verè pœnitenti-

S. Sturmis no-
uum præco-
nium.

* al. mendosè
xvi. Kalend.
Decembris.

Canoniza-
tionis facta
attestatio.

Ferias indicis
& officium
diocesani
Buchonii.

veri
tate
fies.

Indulgentia
Ioan. Episco-
pi.

tentibus, qui hanc diem celebrare, festiuare & venerari studuerint, & sedulas orationes effundere, & largitiones pias facere curauerint, & diuinis officiis interfuerint, in remissionem omnium suorum peccatorum de Omnipotentis Dei misericordiâ, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum, & SS. martyrum Kiliani & sociorum eius Ecclesie nostre Herbipolensis patronorum, suffragiis, in Domino confisi, quadraginta dies Indulgentiarum, de inunctis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus. Si quis verò hanc paginam violare præsumpserit, Omnipotentis Dei maledictionem, & BB. Kiliani & sociorum eius & nostram indignationem se nouerit incursum. In quorum omnium præmissorum robur, firmitatem & testimonium, hanc litteram nostri sigilli muniminis appensione iussimus communiri. Datum & actum in castro nostro montis Mariæ Virginis, Anno Domini millesimo, quadringentesimo, tricesimonono, die Dominicâ, quæ fuit penultima mensis Nouembris.

C A P V T X.

S. Bonifacij Epistola, curam eius in Ecclesiam hanc
& vicina loca testantes.

STURMIONIS memoriâ, vt potuit in præfenti, ætatum & hominum iniuriâ litteris amissis & deperditis multis, illustratâ, obire iam ea monumenta fert animus, quæ licet hebetata vetustate, vitam omnem non retinent; eam tamen lucem monasterij siue crescentis amplitudini, siue famæ dignitatiq; crescentium cœnobarum, infundunt, vt magis, fuisse homines quibus ista benignè faciendi mens tam excelsa superesset, laudem habeat, quàm qui vt hîc piè viuendo munificentiam illam promerentur, admirationem. Et, quia longum hoc opus est, quod etiam proprium volumen desideret, equidem vestigia quædam modò præscæ beneficentiæ per transennam inspicenda nunc offero: nam, vt fundorum, vectigalium & omnigenæ copię liberalitatis instrumentum explicem, nec obrepens sensum ætatibus obliuio paritur, nec modus operis suscepti. Quamquam haud infructuosum aut iniucundum fors fuerit, si quæ spectatiota, aut famâ rerum vetustate labentium,
aut

aut denique quacumque viâ, comperta teneamus, ea quidem, cum ad fugacis memoriæ damna restauranda, tum ad Fuldensem antiquitatem quoquo modo sustentandam sub adspetum reuocemus. Existimo enim ita fore, vt & omnia quæ volumus apud posteros extent clariora, & non pauca, quæ tenebris situque alioquin oblitescunt, lucem vitamque quodammodò recipiant. Primùm itaque S. Bonifacij curam erga Ecclesias & monasteria recens ab se in Thuringiæ finibus instituta, explicamus: deinde, quo fructu operæ, viuus mortuusque, barbarie radicitus exstirpandâ, inserendâ religione, pietate conseruandâ, posteros sibi demeruerit, testari Diuum ipsum placuit: denique monumenta succedunt, quibus Boiariæ Ecclesiæ, & amplissimæ prouinciæ, quid quæque olim memoriæ S. Bonifacij Apostoli ac Institutoris sui donorum obtulerint, quos fundos reliquerint, patefacimus.

*Methodus
insequen-
tium.*

EPISTOLA S. BONIFACII de consilio suo in Fuldenfi monasterio collocando, ad Zachariam Pontificem, ex MS. Fuldenfi.

In nomine Domini nostri IESV Christi. Reuerendissimo Patri ac Domino dilectissimo, & omni honore venerando Apostolicæ sedis infulâ dignè sublimato, Zachariæ Papæ, Bonifacius exiguus Christi seruus, licet vltimus, tamen Romanæ & Apostolicæ sedis legatus Germanicus, deuotissimus, optabilem in Christo immarcessibilis charitatis salutem. Paternæ pietatis vestræ sanctitatem subnixius obsecro, vt hunc presbyterum presentium latorem litterarum, grato & clementi animo suscipiatis. habet enim secreta quedam, quæ soli pietati vestræ profiteri debet. quedam namque viuâ voce dicere habet, quedam au-

*S. Bonifacij
in Sed. ap. st.
obseruancia.*

tem litteris ostendere debet; de quibusdam verò necessitatibus meis inquirere & interrogare, mihi que paternitatis vestræ responsum & consilium ex auctoritate B. Petri Apostoli, ad solatium senectutis meæ missum à vobis, representare debet; vt his auditis & consideratis, si quæ sunt, quæ sanctitati vestræ complacent, facere Deo adiuuante studeam: si quid autem, vt timeo, displiceat, ex præcepto sancti Apostolatus vestri, indulgentiam promerear. Antecessor etenim vester Præsul Apostolicus, venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinaret Episcopum, obtinui ab eo, vt locum meum, meæ sepulture præuisum, Fuldense scilicet monasterium, nondum quidem perse-

Cc

Etum,

veri
tate
as.

Etum, sed cum Dei & vestro adiutorio perficiendum, in suum specialiter susciperet presidium, B. Petri Apostoli presidio muniendum, ac Romanâ auctoritate roborandum atque tuendum. Quod & fecit, & dato privilegio, suâ & B. Petri auctoritate confirmavit, & banni sui vinculo, sub testificatione Christi & Ecclesie perpetuo anathemate eos constrinxit, qui de stipendio fratrum, vel decimis & oblationibus fidelium, vel ad hospitale pauperum, seu ad portam hospitum pertinentibus rebus, quicquam distraxerit. Est enim locus ille, quem elegi, Fulda, nomen habens à flumine, quod præterfluit, in vastâ solitudine Bochoiæ, in medio nationum prædicationis nostræ; in quo loco monasterium construxi Domino nostro Saluatore Christo, & eius genitrici perpetuæ virgini MARIAE, & sanctissimis Apostolis Petro & Paulo: in quo monachos constituimus, sub Regulâ S. Benedicti Deo deuote seruientes. Hunc locum, per Principes & viros religiosos ditauimus prædiis & honoribus, & per Pipinum & Carolomannum auctoritate firmissimâ confirmari, ne de locis vel prædiis, vel de familiâ eiusdem Ecclesie, quisquam aliquid præsumat subtrahere vel auferre. Hunc inquam locum meæ requiei præparatum, in vestram, Pater charissime, & B. Petri Apostoli commendo potestatem, obnixius orans atque deposcens, vt dexterâ protectionis vestræ sit semper munitus atque defensus. & quicumque eidem loco quicquam boni contulerit, æternæ beatitudinis præmio remuneretur: qui verò quicquam, quod absit, subtraxerit, diuina & vestra maledictioni subiaceat; & illo vinculo colligetur atque æternaliter damnetur, quo Dominus noster IESVS Christus B. Petro Apostolo præcepit, impios ligare super terram, vt in æternum ligati atque damnati sint. & non immeritò ligandi sunt inimici Christi & Ecclesie; nam ipse sic præcepit dicens: Ligatis manibus & pedibus mittantur in tenebras exteriores

Porta hospitium quàm antiqua.

S. Bonifacii zelus in sacrilegos & prædones monasteriorum.

Gripho Martelli filius in Thuringiâ degit.

Gripho Caroli Martelli minimus natus filius, ex Sonichilde, iustane vxore an concubinâ, incertum, dum paterni regni exfors, longè infra Pipinum & Carlomannum se relinqui cernit, ætatis calore primùm fraterna iura turbare aggressus; inde parum secundis belli motibus, Arduennæ custodiâ inclusus, anno DCCXLVII. cum euasisset, in Thuringiâ Saxoniaque imperium affectans, arma mouit. Quo tempore S. Bonifacius nouelli tenerique gregis sui curâ exæstuans, Christianos cuiusque ordi-

ordinis in Thuringiâ locisque finitimis ipsius tutelæ præfidioque commendat, misâ epistolâ, quæ est xxvi. ex editis nuper studio R. P. Nicolai Serarij, Magontiaci.

BONIFACIVS *seruus seruorum Dei* GRIPHONI filio Carli,
optabilem in CHRISTO salutem.

Obsecro & adiuro pietatem vestram, per Deum Patrem Omnipotentem, & per IESVM Christum filium eius, & per Spiritum sanctum, per sanctam Trinitatem, & vnitatem Dei, ut si tibi Deus potestatem donauerit, ut adiuuare studeas seruos Dei, sacerdotes presbyteros, qui sunt in Thyringia; & monachos & ancillas Christi defendere contra Paganorum malitiam, & adiuuare Christianum populum, ut eos Pagani non perdant, ut ante tribunal Christi mercedem habeas perpetuam. & cognoscite, quod memoria vestra nobiscum est coram Deo, sicut & pater vester viuus, & mater iam olim mihi commendarunt. Deprecamur Deum Saluatorem mundi, ut dirigat viam vestram & vitam ad salutem animæ vestræ, ut in gratiâ Dei semper hic & in futuro seculo permaneat.

Christianorum grex nouellus, & sacer ordo Griffoni commendatur.

Posthæc, lineis iam, martyrio imminente, propiùs admotis, non in præsens modò vir Apostolicus, operi egregio nuper ab se inchoato consuluit, sed etiam in longam ætatem, initiis bene positus prospiciens, paulò ante vitæ finem, per Fulradum presbyterum familiarem & amicum, Pipini Regis opem & magnificentiam implorauit, petiitque, ut Sacerdotum auxiliares manus, & cœnobarum ac sanctimonialium, nec non discipulorum reliquam turbam, regiâ ipse beneuolentiâ tueretur; & stipendiis iis ad Christianam militiam eam perferendam posthac instrueret, quò vicinis iuxta paganis, sacra vix coalita retineri, & religionis propagatores vnâ sustentari aliq̄ue possent, Lullo interim totius huius spiritualis exercitus nominato duce. Et quia epistola hæc priscæ abstinentiæ & artiffimæ disciplinæ modum à primis Euangelij fatoribus hac regione terrarum vsurpatæ continet, & ad monasticæ nostræ vetustam originem intelligendam facit sanè plurimum, inferi non in scitè hîc eam liceat.

EPISTOLA XCII.

BONIFACIVS *seruus seruorum Dei*, gratiâ CHRISTI
Episcopus, charissimo consacerdoti Fulredo presbytero, perennem in
CHRISTO charitatis salutem. Fraternali dilectionis tuæ

Cc 2

spiri-

spiritalē amicitiam, quam sēpē in necessitatibus meis pro Dei in-
 titutu fecisti, dignas gratias, quantas meruisti, persolvere non pos-
 sum: sed Deum Omnipotentem deprecor, tibi * in alto calorū cul-
 mine mercedis prēmia, in gaudio Angelorum aternaliter retribuāt.
 Nunc autem in Christi nomine deprecor, ut quod bono iniūo cœ-
 pisti, cum bono fine perficias, id est, ut meo verbo gloriosum & ama-
 bilem regem nostrum Pippinum * salutes, & illi magnas gratias
 referas, de omnibus pietatis operibus, quæ mecum fecit, & ut illi
 referas, quod mihi & amicis meis similiter videtur, ut vitam istam
 temporalem, & cursum dierum meorum per istas infirmitates citò de-
 beam finire. Propterea deprecor celsitudinem Regis nostri, pro no-
 mine Christi filij Dei, ut mihi nunc viuenti indicare & mandare di-
 gnetur circa discipulos meos, qualem mercedem postea de illis facere
 voluerit. Sunt enim penè omnes peregrini: quidam presbyteri per
 multa loca ad ministerium Ecclesiæ & populorum constituti: quidam
 sunt monachi, per cellulas nostras, & infantes, ad legentes litteras or-
 dinati: & aliqui seniores, qui longo tempore mecum viuentes, labora-
 uerunt, & me adiuuabant. De his omnibus sollicitus sum, ut post obi-
 tum meum non disperdantur: sed, ut habeant mercedis vestræ consi-
 lium, & patrociniū celsitudinis vestræ: & non sint dispersi, sicut
 oues non habentes pastorem; & populi, prope marcā paganorum, non
 perdant legem Christi. Propterea almitatis vestræ clementiam dili-
 genter in Dei nomine deprecor, ut filiolum meum Lullum, & cœpi-
 scopum, si Deus voluerit, & sic clementiæ vestræ placeat, in hoc mini-
 sterium populorum, & Ecclesiarum componere & constituere faciatis
 predicatorem, & doctorem presbyterorum & populorum. Et spero, si
 Deus voluerit, quòd in illo habeant presbyteri magistrum, & monachi
 regularem Doctorem, & populi Christiani, fidelem predicatorem &
 pastorem. Propterea hoc maxime fieri peto, quia presbyteri mei, prope
 marcā Paganorum, pauperulam vitam habent. Panem ad mandu-
 candum acquirere possunt: sed vestimenta ibi inuenire non possunt, ni-
 si aliunde consilium & adiutorem habeant, ut sustinere & indurare
 in illis locis ad ministerium populi possint; eodem modo, sicut ego illos
 adiuui. Et si pietas Christi hoc vobis inspirauerit, & hoc, quod peto,
 consentire & facere volueritis, per hos Missos meos presentes, aut per
 litteras pietatis vestræ, hoc mihi mandare & indicare dignemini, ut
 eo latior in mercede vestrā viuam vel moriar.

Ful-

* ut

* saluau-
erit,S. Bonifacius
vita suam si-
bi imminere
prædicit.S. Bonifacij
erga suam
eccliam pia
solicitudo.
* legendum

* adiuuerit.

Paganis fini-
tims Neophy-
ti.S. Lullū loco
suo parentem
dat orphanis
peregriuis, &
successorem
in fide præpa-
randā.S. Lulli com-
mendatio.Marca Pa-
ganorum, in
Thuringiā,
Hassia, &
Saxonia si-
nitinis.
Sacerdotum
Apostolicorū
paupertas.
* adiutorium

*Fulredum hunc accipio, qui consilio & auctoritate apud Pipinum regem multò præstantissimus, res in Galliâ Italiaque summas moderatus est Anastasius in Stephano, Fulradum venerabilem presbyterum, Pipini consiliarium & Abbatem, salutat.

Fulredus aut
Fulradus
quis.

CAPVT XI.

S. Bonifacij pia vota consiliaq; , ut optatis ab ipsius obitu successibus exaucta; & quâ, siue Ecclesia ab ipso erecta, siue populi ab eo conuersi, pietate & beneficentiâ Fuldense monasterium, & Martyris memoriam, prosecuti sint.

Primum Documentum à quatuor Boiariæ Ecclesiis.

Cunctis nostris fidelibus notissimum est, qualiter præclarissimus patronus noster, & totius Galliæ atque Germaniæ Apostolus S. Bonifacius, cum ab errore gentilitatis Boioariam conuertisset, diuisit eam in quatuor Episcopatus, & quatuor ex discipulis suis ordinauit pastores, ad regendum populum Dei. Ioannem Salzburgenſi Ecclesiæ; † Viuilum Batauensi Ecclesiæ; * Gouibaldum Ratisbonensi Ecclesiæ, Erimberty Frisingensi Ecclesiæ præponens. Qui statim velut palmites veræ viti adherentes, in vineâ Domini, non sine fructu animarum sibi commissarum, comparuerunt; sed & insuper, quantum potuerunt, ipsam Fuldensem Ecclesiam, matrem suam, pro amore pij patris Bonifacij, donis & honoribus extulerunt. Vnde contigit, vt quisque eorum, pro posse suo, charitatis oblationes Fuldensibus fratribus, de sua patriâ annuatim persoluerent, ac suos ciues, vt idem facerent, incitarent. Sicque factum est, vt de singulis regionibus plurima prædia quique Fuldensi ecclesiæ, pro honore S. Bonifacij Archiepiscopi & Martyris conferrent; cresceretque & augmentaretur domus Domini de die in diem. Obtulit ergo primum * Salzburgenſis Ecclesia matri suæ Fuldensi Ecclesiæ, in oppido suo Hallâ nuncupato, domum & fontem salis, cum competentibus & utensilibus suis, unde singulis annis XII. talenta persolui possunt. Obtulit etiam Ratisbonensis Ecclesia

Zacharia e-
pistolâ ab an-
no DCCXL.

nò solum ius
in Boiariâ,
sed in omni
Galliâ prædi-
candi conce-
ditur.

S. Bonifacij
labores &
descriptos ab
eo diocesion
limites in
Bauariâ, vi-
de lib. 5. Boi-
car. rerum
Mar. Velf.

* Salzbur-
genſis
* Batauensi
& Laurean-
conſi. nam
construere.

* Gouibaldū
ſeu Garibal-
dum

† Viuilus ſeu
Viuido, quia
legimus in
Bauariâ re-
pertus, & à
Gregorio ter-
tio ordina-
tus, conſentur

qua-

Bb 3

à S. Bonifacio ad meliora institutus Epistola Gregorij ad Bonifacium 1 10. in editis Bonifacij. * Iuuauia antiq. post Salzburgum à prafuente Salisâ; Salinis hodieq; abundat: Marc. Velf. lib. 4. rerum: Boic. fol. 215.

quatuor vineas, & quatuor regales mansos, cum curtibus & competentibus, ac famulis suis; vnde singulis annis transmittere debent ad Fuldensem Ecclesiam, fratribus Deo & B. Bonifacio seruientibus, ^a piscem magnum Husen nuncupatum; & de oleo arborum, quantum equi duo in lagenis deferrent. Similiter de oleo & de pisce solebat Batauensis Ecclesia idem, dum viueret Vinulus Episcopus, fratribus Fuldensis monasterij singulis annis in oblationem transmittere; quo defuncto, paulatim per negligentiam & incuriam, siue per viae longinquitatem, subtractum est. Frisingensis verò Ecclesia, cui praeerat Erimbertus Episcopus, quae iuxta Alpes & montana Italiae sita est, singulis annis caseos grandes, ^b Bergkeese vocatos, Fuldensibus fratribus in oblationem trans mittebat. Praeterea, de singulis terrarum provinciis, seu regionibus, singuli fideles offerebant Deo & B. Bonifacio, praedia seu mancipia, quae omnia descripta sunt in octo codicillis, & reposita in librario sanctae Fuldensis Ecclesiae.

^a Husen piscis, vel Heson. i. Efox.

Lib. de natura animalium, sed emendanda vox Efox, seu Eriox.

Lib. 9. histor. nat. c. 15. Lib. 3. dial. c. 13.

^a Piscem magnum Husen nuncupatum.] Husen, vel, ut haec aetas Hausen, semilatinis Huso, piscis est, praecipua magnitudine, quem ex ossibus plerique, & esocem interpretantur; illabitur in Danubium aliosque riuos Ponti miscellaneos. Describit eum Magnus Albertus, huius de qua loquimur olim Ecclesiae Episcopus, vicenum quatuor pedum longitudine porrigi, vbi adoleuit maximè, nullis planè ossibus interstitum, quemque color & sapor à sturione multum discriminet. Porro, licet huius generis hospes Danubij proprie, ac Danubianus etiam audiat; Plinius tamen, ni species eum fallit, & in Rheno capi, & Sulpitius Seuerus in Ligere iussu D. Martini immanem captum Esocem, perhibent. Vnde nec otiosè hoc loco eius magnitudo celebratur. Balthasaro Principi & Abbati, cum exutus potestate, Caesaris opem imploratum in Austriam magnis itineribus contendit, anno 1578. Viennae praegrans esox Rudulphi Imperatoris nomine in hospitio munus, quasi à Danubio debitum, postliminio praesentatum est.

Secundum Documentum à traditione Lulli Episcopi.

In nomine Domini. Regnante domino Carlo Francorum & Longobardorum Rege, ac patricio Romanorum, die xxv. mensis Septembris, die Dominica, cum idem gloriosissimus Rex Carolus, curiam haberet apud nos; ego Lullus Dei gratia Moguntinae Sedis Archiepiscopus, tradidi domno meo S. Bonifacio Archiepiscopo & Martyri, coemptionem praediorum, quam coemi in villa Fargalaba, quae sita est in pago Thuringiae, super fluuium Vnstruth nuncupatum, ea conditione, ut pars mea sit cum domno, & patre meo sanctissimo, Bonifacio martyre & Archi-

Fargalaba praedium. Vnstruth Gregor. Turon. Onestrudis flus. S. Lulli in S. Bonifacii pietas.

Archipontifice, in regno Dei: & ut fratres Fuldenses mei perpetuò sint memores. Deditque consilium quibusdam fidelibus nostris, quatuor videlicet nobilissimis viris, VValtoni, Reginaldo, VWarmundo, Burcharde, qui pradia in confinio eiusdem Villa Fargalaha in proprietatem habebant, ut partes suas S. Bonifacio traderent, eumque suum heredem facerent in terris, ut sui coheredes fierent in cælis, qui & ita fecerunt. Et hæc traditio coram Rege confirmata est.

Tertium Documentum à S. Willibaldi donatione.

VWillibaldus etiam Eichstatensis Ecclesie Episcopus, obtulit Deo & B. Bonifacio, cuius ipse quondam fidelis erat discipulus, fratribusque suis Fuldensibus, in oblationem, villam vnã^b in pago Sualefeldensi sitam, Kuchese nuncupatam, ut annuo censu, fratres, pro sui commemoratione, consolationem & oblectationem, & pitantiam haberent. Et, ut breuiter multa perstringamus, quia omnium Ecclesiarum Gallie, Alemanie, & Germanie Apostolus & prædicator extitit S. Bonifacius, iure ab omnibus gentibus ei soluebatur census.

^bIn pago Sualefeldensi.] Hæc perspicuè in S. Solæ gestis rebus. * Sola quippe, siue Suolon, S. Bonifacij discipulus, VWillibaldi collega, Fuldensis disciplinæ alumnus, finitima Boiariæ loca, & Eistatensi ditioni contributum agrum incoluit: in hoc Sualæ nomen tulit, qui Altmonærii oportunitate ceteris feracior, præcipuum vectigal præbebat incolis, qui que latè prædiis ac fundis instructus, non Kuchese tenuis modò, Fuldensibus annonam supportabat, sed ex totâ Solæhofij monasterij amplitudine, fructum abundè largiebatur. Totus itaque tractus hic terrarum, Sualæ seu Sualefeldie & Sualeueldoni nomen obtinuit: in quo VVunebaldus etiam cum VValpurgæ sorore monasticam coluere; quorum in actis non appellatio tantum huius regionis, sed lex quoque Sualafeldica celebratur.

Quartum Documentum, à populis Christianâ lege Bonifacij studio imbutis.

Habuit monasterium hoc in Saxoniâ^c M M M mansorum. totidem in Thuringiâ. item in prouinciâ Hessonum & VVetericibiorum. Item in prouinciâ Rheni & VVormatie tria millia. Similiter in prouinciâ Boiariæ & Alamanie. Quibus ex mansis, ferunt, partito singulis in prouinciis quingenta mansa, senis cuiusque regionis Dynastis loco beneficij cessisse, ut Ecclesie Fuldensis iura sarta tecta conseruarent, sed cupidine & auaritiâ, secus ea patrocina cecidisse. Huc iam denique,

al. Willibaldus Eistatensis. Marian. & antiq. Chronol. Hund. Marc. Velf. ad an. 746. Boic. lib. 5. Henric. Canif. lection. ant. Tom. 4. * quasi pitantiam à pitissando. * Nam Rhe-

mos vsque & ultra, Apostolicum minus protulisse, Hincmarus ep. 6. c. 19. & ipse S. Bonifacij epist. varieg. ac 132. restantur.

* Ermâricus in vitâ S. Solæ, & hic lib. 3. Antiq. Fuldens. Rudolphus in Rhaban. actis. Wolfhardus in S. Walpurg. Tom. 4. antiq. lect. Tria millia mansorum. MS. Fuldensis. xv. millia Mansorum uniuersè. * Hic pro Sueniâ.

nique, si Regum & Imperatorum Carolomanni, Pipini, Caroli, Luduici, Lotharij, Arnulphi, Ottonis, Conradi, Henrici sancti, & aliorum Principum, ac priuatorum hominum donationes, prædia, fundos, decimas Thuringicas, ceteraque auita patrimonia adiuceres; starentque veteri iure cuncta, æstimes, dubium fore, an vlla huic Ecclesiæ etiam Archiepiscopalis sedes, diuitiis & vectigalium magnitudine, equiparari posset.

Godefrid. Steeruech ad Veget. lib. 3. c. 19. Ad leg. Fræci. & Ripuar. Simonis Schardij lexicon iuris. Budæum in Pandec. Pet. Gregor. lib. 8 c. 20. n. 1. Fr. Hotoman de verb. Feudal. vbi citatur multi. ^a Vitus Amerbach ad constitut. Car. M. Mann & Mili. & Zafius I C. Mafmat. ^b Leg. Fræcor. lib. 1. c. 85. ^c Constitut. Caroli Magni, & MS. diplomat. Marc. Vell. lib. 4. Boicorum rerum ad an. 616. ^d Contrâ Fr. Hotoman. ^e al. Indominentia. Amo in lib. 3. c. 35. ^f Ledilia à Leudis, id est hominibus subiectu. ^g Mansi regales. ^h Sacrales à Frönen. i. seruitium dominis præstare. ⁱ Tria millia mansorum.] Vt hæc immensitas prædiorum oculis subiiciatur; obseruo, mansus & mansiones, vno sensu inter militaria diuersoria recenferi: at Iurisperiti, vt obuiam hanc vocem in barbaricis legibus passim vsurpant; ita non perinde eius notionem exprimunt. Mansa hæc, vtique Latine dederim potius origini, quam vernaculæ parum ad rem subiectam aptæ; siue cum nonnullis virum, seu mensuram aut metatum respicias. Nam absque controuersia, Mansi nomine fundum accipiunt, vbi colonus maneat; etsi de modo fundi litigent, num is tantus, quantum par boum elaboret aratione, num iugeri molem haud excedens. Equidem hæc mansa, ^b Francorum ritu, accipio iis agrorum circumscripta spatiis, vnde minimus agricola, saluo dominorum fructu, se familiamque largè sustentaret. Quorsum enim alioqui legislator de vno manso ad Ecclesiam dato iussa conderet; & mansi vnus, ac duorum donatio, in tanti pretium veniret? Prælucent hinc mihi collectanei libri Fuldenis Ecclesiæ, qui iugera, fundos, seruitia plura, singulis hisce mansis describunt. Sed age, locum hunc, etiam ex Cæsario Prumiensi Abbate magis illustremus, qui ad monasterij sui vetera diplomata, & donationum indices, glossas scripsit; quas olim ex egregio manuscripto delibare licuit: *Mansa*, ^d inquit, *vnde mansionarij, erant villa aut loci familiarum singularum, quæ quadripartita. I. Seruilia, quæ in seruitiis omnibus & pendendo fructu, conditione deteriora. II. Ledilia, quæ multa quidem dominis commoda ferebant, sed non ita continuò seruebant. III. Ingenualia erant in Arduenna, vulgò dicta ^e Künigshouen. IIII. Mansi Absi, sic dicti, quòd non haberent cultores, sed dominus eos haberet in sua potestate, vulgò ^f Vroynde.* Atque pro mansionum varietate Colonorum, deprehendo diuersam quoque conditionem extitisse: nam apud Hennebergios Rhora Fuldenis Ecclesiæ monasterium, vno terrarum districtu, agricolas numerauit, Lidos VIII. Seruitores LXXVIII. Saxones XVIII. Sclauos LXXV. Colonos XXX. Tributarios XXXIX. Neque sua hisce locis hierarchia defuit; siquidem in tractu Abbatessode, qui septem constitit territoriis, totidem Ecclesias, & Clericos extitisse lego, qui decimas & rem diuinam ibi procurarent. Ceterum, quia hæc fundorum & opum exaggeratio, non luxui vel ambitioni nata, sed S. Bonifacij religioni meritisque tributa, gloriosius ille multo, quam Curio Dentatus, triumphator non Samnitium, sed tot Christo deuictarum gentium; neque in concione populi Ro-

mani,

Brown
Antiqu
Fulden
ST
9

mani, sed in concilio beatorum cælitum, iteret hæc voces, *Tantum agri (hominum & animarum) cepi, ut solitudo fuerit futura, nisi tantum hominum cepissem. Tantum hominum porrò cepi, ut fame essent (aternâ) perituri, nisi tantum agri cepissem.*

Quintum Documentum, à cunctis promiscuè Christi fidelibus.

Extant elenchi, qui per villarum & hominum nomenclaturas recensent traditiones fidelium, qui de diuersis regionibus Fuldensi monasterio sua prædia contulerunt; in his primus titulus:

*Descriptio eorum, qui de pago VVormatiense, & * Rinense, * Rhenense, & de Alsatiâ & de Grapselt, S. Bonifacio sua prædia seu mancipia contulerunt.*

Quæ ne minuta leuiaque censeas, in hoc ordine & sequentium titulorum, reperias homines illustres ac nobiles, qui in Alsatiâ & vrbe Strasburgo, areas immensas, agros, prata, siluas, vineta, domos, numerosam familiam singuli, cum omnibus fortunis, huic monasterio munificè obtulerunt.

Wormatiensi in pago sparsis locis prædiorum & vinearum plus quadringentis possessum.

Leiderat verò Comes per manus Lulli Archiepiscopi Moguntini omne patrimonium suum VVormatiensis tractus huic Congregationi tradidit, & in vrbe Moguntia complures domos & familias. Per multa quoque vitiferis è locis Rhenus vini dona vndique conuehebat.

Par ratio beneficentiæ à Lotharingis & Transrhenanis; in quibus numerant, Wetereibam, Moingowe, Hassiam; remotiores autem, Loganaha, Angergowe, Westphalam, quiq. maris accolæ Fresiam S. Bonifacij martyrio inclytam habitabant.

Sueuiæ item & Boiariæ amplissima prædia, pascua, & hominum pecorumque vim annumerant; vbi ex vno fundo annuè præberi persæpè legas indomitos equos octoginta, quinquaginta boues pascuales aut vaccas, porcos nonaginta.

De Thuringiæ Saxonique decimis quid loquar? centum tredecim è pagis olim collectas? quarum omnium rerum tituli & indices reperiuntur adhuc, antiquitate & methodo suâ spectati; quibus & loca, nominaque tum donantium, tum persistantium, satis disertè exponuntur. Vnum Erkanberti locupletissimi

D d tiffimi

eri
titate
nes.

Alsatorum
donaria.

VVormatiensi
in agro quid
possessum.

Leiderati Co-
mitis munifi-
centia.

A Rheno vi-
na.

Transrhena-
ni.

Loganaha.

Angergowe.

Westphalia.

Fresia.

Sueuia.

Boiaria.

Equi vno
mitti.

Bovis pas-
cuales.

Porci
Thuringia.

Saxonie
fundi.

Erkanberti

locupletissimi

tissimi Præfulis multiplex donum præterire nequeo; qui è Saxonis agris per manus Luitfridi, Deo & S. Bonifacio innumeros propè fundos assignauit. de quibus verus membrana: Numerus mancipiorum CCLIII. villarum XXIII. prædiorum seu hubarum CLXX.

CAPVT XII.

Nonnulla, quæ ad Carolum Magnum amplissima munificentia patronum huius Ecclesiæ.

DE huius Principis origine & natalibus, cùm Gallicas Teutonicasque nationes longa trahat & anceps hac illac disceptatio, deposcente sibi qualibet sideris tanti decus; breuiarium regis donationis ex antiquis codicillis affero, quâ conceptionis origo prodi videtur:

MS. Tradit.
n. 15.

Donamus (ait inter alia) & contradimus Domino nostro Salvatore, sanctoque Bonifacio martyri, qui in Fuldensi requiescit monasterio, Terram conceptionis nostræ, hoc est, ^a totam comprouinciam circa Onestrudis, flumen Vnstrudt, ipsamque, chortem nostram in Vargalaha cum omnibus compertinentiis suis, & cum omnibus villis longè vel propè positis, quæ ad eam respiciunt; cum omni proprietate, sicut eam nos à parentibus nostris in proprietatem accepimus.*

Carolus Magnus quo loco conceptus.
* Onestrudis, Franc. annal.
* Curtam vel Corsum

Relatio priscorum hominum de eadem Traditione.

Ferunt prisca ætatis homines, Pipino, cum illic unà cum S. Bonifacio in eadem chorte degeret, diuinitus innotuisse, se Magni Caroli, id est fidei olim propagatæ & rerum gestarum magnitudine clarissimæ prolis fore parentem. Monstratumque locum iuxta molam, in quo Carolus narrabant exorsum primordia vitæ suæ.

Henric. Hauerus Societ. Iesv presbyt.

Prolog. in Geogr. Melibocum mont. Hercynia. Lib. de moribus German. Harizwald.

^a Totam comprouinciam.] Geographicum hæc vnum promo, quod ex obseruationibus est Henrici Haueri Kempensis, viri in Societate nostrâ, dum vixit, tum doctrinâ aliâ multijugâ, tum peritiâ Saxoniarum rerum, tum denique prolixis eam in gentem meritis, & innocentiam morum, valde spectati. Is Meliboci montis vasta iuga rimatus, ostendit Hercyniæ inclusum, venire in eam quoque Thuringiæ regionem, quæ Eichsfeldiæ titulo à reliquâ ditone seiuncta, maiorum religione seruata, Moguntino Præfuli paret: quodque Tacitus Catos vrgeri ab Hercynio saltu narrat, id ipse de Meliboco Hassiam etiamnum prosequente & deponente, verum esse confirmare solitus. Istinc namque

italii

54

namque

Brown
Antiq
Fulde
ST
9

namque Visurgin, quod rectè Prolomaus scripsit, deriuari, cuius brachio auxiliari seu fonti, qui VVerra dicitur, mons hic sit proximus. Elic itaque terminum ditionis Eichsfeldicæ Melibocum, quæ Hassiam Occidentem versus adspicit, intra VVerram & Vnstrudam riuos conclusus; quorum ille ab Hassiâ Vnstrudta à Thuringiâ Saxoniam * olim disternabat. Atque ita in confinibus Thuringiæ Saxonicique locus obseruatus, vbi Carolus Magnus in materni corpusculi hospitio primulùm existere cœpit.

Et quia VVerræ iam mentionem intuli; is profectò amnis, incliti nobis alterius loci memoriam & originem aperit, ob hæresin intermorituri, ni viuat in litteris. Ac VVerra quidem citra dubium Visurgi aduena est, si non ipsè Visurgis: nam quantum hîc exstat priscorum diplomatum, in his VVisaram siue VVesaram appellari, quam nunc VVerram dicimus, compertum habeo. Interim, vbi Visurgin subit, nec antè, confusis aquis, nomen hoc vsitatum ponit; quod nomen haud vanè quidam accepisse conijciunt, ab aluei distortionè, & aliorum conflictu amnium, quibuscum receptis luctetur, donec cum Schleusâ permisceatur. Ceterùm iuxta vtriusque amnis confluxum, anno salutis MCXXXI. VVesera surrexit, nobile Præmonstratensis familiaris monasterium. Id Gundebaldus Hennebergi Comes in VVeserâ, pago amni cognomine, inchoauit: Otto Babenbergè magnâ sanctimoniâ Episcopus, auxit & instituit; Henricus Kemenata Fuldenfis Abbas fundum, in quo conderetur, sed permutatione, dedit. VVilhelmus Comes V. eius nominis, Sodalitio præclaro nobilium equitum illustravit, * quod gloriosæ Dei genitrici, & XI. Sanctis auxiliariibus, ac in primis S. Christophoro sacrum, Christi anno MCCCCLXXX. Xistus IV. Pontificatus sui anno IX. denique confirmavit. Porro in monasterij Basilicâ lectum aiunt:

S. OTTO.

ANNO DOMINI MCXXXV. GODEBALDVS
COMES HUNC LOCVM AD ALTARE
S. PETRI BAMBERG. TRADIDIT.

Epit. histor.
Landgrauio-
rum, cap. 7.
* ante annos
1071.

VVerra flu.

quasi Guerra
ex Germano
Veruürren.

VVesera nobile monasterium in comitatu Henneberg.

Tantumdem in VVelkershausen à Comite recepit.
* Anno salutis 1469.
Eodem temp. edito libello vulgata Sodalitij leges.

Dd 2

SVP-

^a SVPPLEX LIBELLVS
MONACHORVM FULDENSIVM
CAROLO IMPERATORI
PORRECTVS.

HÆC QVOQVE COENOBIVM TOTVM FULDENSE ROGAVIT

AVGVSTVM CAROLVM, IVRA NOVARE SIBI.

QVÆ CVNCTA HONESTA CENSEBAT CÆSAR OPIMVS,

ET VOTVM PRECIBVS IVSSIT INESSE PIIS.

IN primis petimus pietatem tuam, Clementissime Imperator, quod liceat nobis, orationum, psalmodiæ & vigiliarum modum tenere, quem Patres nostri habuerunt, pro amicis nostris viventibus atque defunctis; id est, quotidianam precem pro te, Domine Auguste, & pro liberis tuis, & pro omni populo Christiano. Quam manè, quando in unum convenimus, & Capitulum de Regula coram fratribus legebatur, emergentes post lectionem, ter versus, Deus in adiutorium meum intende, adiuncta Gloria Patri, cantantes, flexis genibus Psal. L. cecinimus, simul cum Versibus & Collecta. In secunda quoque feria uniuscuiusque septimana, orationem pro omnibus elemosinas nobis tribuentibus, id est, eundem Psalmum L. quem tota Congregatio, iuxta corpus B. Martyris simul prostrata, cantavit, cum oratione Dominica, & Versibus. Pro defunctis ergo fratribus nostris commemorationem illam, quam quotidie bis habuimus, id est, post matutinam celebrationem & vespertinam, quæ est Antiphona videlicet, Requiem eternam. & prima pars Psalmi: Te decet hymnus Deus. Versus & Collecta. In Kalendis vero omnium mensium, unam Vigiliam & L. Psalmos. Pro Sturmi quoque Abbate, & fundatoribus monasterij istius, in anniuersaria obitus die, unam Vigiliam, & unum Psalterium, per singulos annos.

*S. Sturmi
sarius pro
Dino cultus.*

*Presbyteri sa-
pe sacrificet.*

*Ad ordines
qui promo-
vendi.*

II. Quod presbyteris concedatur Missas sapius celebrare, & quod spatia eis ad hoc dentur, sicut à maioribus nostris dabantur. Quodque illi ad sacrum ordinem eligantur, qui eruditi sint verbo, & sancta conuersatione probati: & nec fures, nec scelerati, & qui sacerdotij iuris penitus ignari sunt.

III. V:

Brown
Antiq
Fulda
ST
9

III. *Vt Sanctorum honor & festiuitas non detestetur; sed in* Sanctorum honor.
Vigiliis & Missis eorum digna commemoratio fiat: & quòd in his
festiuitatibus, quibus maior veneratio conuenit, fratribus ab opere ad
lectiones & psalmodiam vacare liceat, sicut apud maiores nostros Reg. S. Ben. cap. 48.
licitum est: id est, in festiuitate S. Marie, & XII. Apostolorum,
S. Stephani & S. Laurentij, & ceterorum, quorum memoria apud
Ecclesias Germaniæ celebres fiunt: nec non & eorum, quorum cor-
pora in his regionibus habentur.

IIII. *Quòd communicationem fracti panis ante cibum quotidie* Eulogia.
sumere non respuatur, secundum exempla precedentium Patrum.

V. *Quòd infirmorum maior cura sit & miseratio, senum videli-* Infirmorum & senū cura.
cet & debiliū; neque penuriā victus affligantur, neque vestitus
paupertate conterantur; & nec ineptiis aliquibus vexentur; ita vt
nec baculum eis pro sustentatione ferre liceat, nec ad inclinatoriū, quod Collat. Abbatū: Vt baculi à Monachis pro necessitate ferantur.
possunt sine sustentatione baculi bene incedere; nec decrepitus, sine
formulā, genua flectere. Hoc rogamus, vt tales propter fastidium de * haberet.
monasterio non eijciantur, ne fortè in cellis sub laicis constituti, sine
confessione & necessario vite viatico moriantur. Confessio & Viaticum. Reg. S. Ben. 58. & 59.

VI. *Quòd omnibus ad monasterium vite huius amore venienti-*
bus, pietas congrua impendatur; & nec infirmi, neque seniores, Amor & pietas erga monastica vita cupidos.
neque delicati durtiā aufugentur; sed omnes cum misericordiā susci-
piantur; & solatium, quod petierint, honestè infirmitati eorum * Alludit ad cap. 48. reg. vbi infirmi & delic. nec violentiā laborū opprimantur, vt effugentur. Probatio.
impertiatur.

VII. *Quòd nullus ante probationem suscipatur, neque corpori*
monasterij societur; ne fortè aliquis magis propter commoda terrena,
quàm propter eterne vite amorem, se monasterio sociare voluerit;
& receptus, inhonesto suo more conturbet fratres.

VIII. *Vt nullus propter pecuniam vel possessionem terrenam,* Intentio sincera renuntiantium.
fictis suasionibus seductus, & blanditiis deceptus, postquam in Mo-
nasterium susceptus fuerit, & non habens quod sibi promittebat, tri-
stitiā & penitentiā seculi pereat; sed veritas vnicuique ore profera-
tur, & opere impleatur.

IX. *Quòd nullus vi monachus fieri cogatur, nec ad Clerum ton-* Intrusi vitentur.
deatur, siue liber sit siue seruus; quia tales in Monasterium suscepti,
auctores sunt scelerum, & executores vitiorum.

X. *Quòd victum & vestitum sicut maiores nostri nobis consti-* Victus & habitus.
tuerunt

S. Sturmis. tuerunt habere liceat: quia primus Abbas noster Sturmis in monasterio S. Benedicti per annum conuersans, huc postea rediens, secundum electionem S. Bonifacii habitum eorum & victum diiudicantis, nobis istum constituit, cuius rei plures adhuc testes supersunt.

** Ministeriū.* XI. Quod commune * Magisterium à Decano & Præposito omnibus fratribus fiat; quia hæc diuisiones, quæ modo factæ sunt, occasiones sunt scandalorum, dissensionum & contradictionum. Credimus enim propter pacis charitatisque custodiam expedire, secundum priorem constitutionem communiter fratribus Decanos omnes constitui, ut communis cura cautelam præbeat, & dilectionem impendat.

Edificiorum modus. XII. Ut ædificia immensa atque superflua, & cetera inutilia opera omittantur; quibus fratres ultra modum fatigantur, & familiae foris dispereunt; sed omnia iuxta mensuram & discretionem fiant; fratribus quoque secundum Regulam, certis horis vacare lectioni liceat, & item certis operari.

*Reg. S. Ben. cap. 53. Hospitalitas. * Patrum.* XIII. Quod peregrinorum susceptio & lauatio in eis pedum non negligatur, sed secundum Regulam, & secundum priorum nostrorum consuetudinem, quandocumque venerint, misericorditer suscipiantur, & ab omnibus fratribus lauatio pedum eis exhibeatur.

Lotio pedum. XIII. Quod hospitalitas antiqua non obliuiscatur, sed omnibus hospitibus congruus honor, & omnis humanitas exhibeatur. Quando autem plures simul aduenerint, ut in Missa S. Bonifacii, consolatione vndique facta, ab his qui Cellas prouident, omnibus refectio præbeatur.

Ciuitia negotia extra monasterij septa tractantur. XV. Ut priuata negotia, & secularia beneficia, & diuisio possessionum atque agrorum in ipso Monasterij loco non fiant; quia inde exoriuntur iurgia, contentiones, emulationes, ira, rixæ, inimicitia, dissensiones, inuidia, furtiua comestiones, & ebrietates; & penè omnia mala, & saluti nostræ contraria. Sed omnes agri atque Celle in communi, sicut muni omnium fratrum fiant, & omnes homines, qui in eodem Monasterij loco habitant, ab vno vestiario vestitum accipiant, prout Præpositus siue Cellarius dispensauerint; nec mercimonia aliqua ab aliquibus ibi ventilentur, sed sint omnia omnibus communia.

Officia ac ministeria per religiosos exercenda. XVI. Ut ipsa Monasterij ministeria per fratres ordinentur, id est, pistrinum, hortus, bratarium, coquina, agricultura, & cetera ministeria, sicut apud decessores nostros fuerunt; quia deuotius & dignius per fratres omne exercebitur officium, quam per laicum aut seruum maleuolum.

XVII. Quod

XVII. Quòd malitiosæ & furiosæ mentis homines, & ad cuncta flagitia perpetranda promptissimi, non colligantur intra Monasterium, sicut factum est, de illo homicidâ Clerico, qui Monachum interfecit; qui, contra omnium fratrum voluntatem & consensum, locatus est in Monasterio. quia timemus, ne fortè cognati ipsius Monachi, diabolicâ suasionem in ultionem eius inflammentur, & homicidium augeatur. quodque ipsi, qui propter scelera sua & improbitates inter seculares esse non poterant, in vicina Monasterij loca gregatim non collocentur; quia furto monasteria depradant, & proxima quæque loca latrocinii infestant.

Ne sceleratis
detur asylum
in monasterio
vicinisq. locis.

XVIII. Quòd ipse Abbas corrigatur, ne institutis S. Bonifacii detrabat, dicens, quòd decreta eius Synodus damnauerit; & quòd Maiores, & cetera Monasteria non reprehendat, quasi regulariter non viuant.

Abbas corrigendus.

XIX. ^d Ut crucis* gloriatio in singulis diebus Dominicis fiat ante Missam, fratribus omnibus circa vicina quæque loca Monasterij Crucem sequentibus, Hymnos & Antiphonas cantantibus, sicut apud Maiores nostros vsus erat, in diebus Dominicis, Passionis & Resurrectionis Domini gloriam celebrari. Et quòd in diebus ieiuniorum ab Episcopo decretis, Crucem portare, & Litanias facere liceat.

Crucis adoranda.
* gloriatio

XX. Hoc igitur, quod maxime nobis necessarium esse iudicauimus, præ omnibus optabamus, id est vnitatem & concordiam cum Abbate nostro habere, sicut cum anterioribus nostris Abbatibus habuimus; & misericordiam & familiaritatem, pietatem & modestiam in illo sentire. Et, vt esset benignus infirmis, propitius delinquentibus, affabilis fratribus; mœstorum consolator, laborantium adiutor, beneuolorum auxiliator, benè certantium hortator, lassorum refocillator, cadentium sustentator, cadentium restaurator: omnes fratres amaret, nullum odiret, & nullum zeli vel lioris dolo persequeretur: fieretque non turbulentus vultu, non anxius animo, non nimius in iudicio, non obstinatus in consilio: sed hilaris facie, letus mente, discretus in opere, consentiens in utilitate. Et quando aliquis de fratribus præoccupatus fuerit in aliquo delicto, non statim tyrannicâ vindictâ illum excruciet, sed misericordiam disciplinâ corrigere festinaret; conuersumque clementer susciperet, nec prauâ suspitione denuò illum fatigaret, neque perpetuo odio exterminaret.

Abbatu vna
effigies exhibetur.

Reg. S. Ben.
c. 2. 3. & 64.

His & talibus, Domine Imperator, apud priores nostros Abba-

tes

tes *visi sumus*; & de hoc istum Abbatem sapissimè rogauimus; sed vsque in presentem diem impetrare non potuimus.

NOTÆ.

^a Libellus supplex hic, quando non à nobis laudatus? reedit integer, saluberrimis scatenis religiosæ vitæ documentis. Datum facile recordaris, Ratgario Abbate rerum potente, qui fortè reformationis obtentu, & disciplinæ melioris, congregationi res nouas moliri visus. Porro oblatum Carolo, & aliis quoque primoribus communicatum, ob argumenti & negotij magnitudinem, non silet Candidus. Hinc Ægilabbas, reuersus à palatio, cùm recens à Luduico confirmatus, hospitium Moguntiaci apud venerandum Pontificem Heistolphum haberet, is Ægilem ad muneris æquitatem curamque iis planè verbis erexit, quæ huius libelli vltimo capite leguntur, ita præfatus: *Talem re filiis tuis patrem exhibere contende, qualem tibi & fratribus tuis tecum paulo antè fieri postulabas. Cuius petitionis & optionis exemplar, à vobis hoc modo dictatum ac scriptum Carolo præsignabatur Augusto.* Subijcit inde verbatim vltimum membrum libelli.

^b Ad §. IIII.] De Eulogiâ, quæ & *ærtsægen*, morem eum capio: quæ benedicti panis quædam cõmunicatio. Exprimit eum S. Benedicti Regula capitibus 36. & 37. & Collatio Abbatum Aquisgrani facta, Luduico Pio imperante. vbi decernit, *vt eulogie fratribus à presbyteris in refectorio dentur.* Prolixè eulogiarum ritus exequuntur Stephanus Durantus & Scriptor illustrissimus Annalium Ecclesiasticorum.

^c Ad §. XVI.] Idem statuit dicta Collatio sanctorum Abbatum, *vt in coquina, in pistrino, & in ceteris artium officinis, propriis manibus operentur.* Bratiarium, quod horridiùs alij Braxatorium fecerunt, populis Franciæ & Germaniæ magnæ, qui Septemtrionem versus Occanum accolunt, & per Saxoniam ad Flandricum vsque litus se diffundunt, potus illius conficiendi officina, qui ex hordeo frictõ, aquato coctoquæ, velut Cereris vinum indiscriminatim Cereuisia, Ceria, Celia & Zythum ab nonnullis appellatur, siti non magis sedandæ, quàm robori & salubritati quærendæ; præsertim, vbi tritici polline, & lupulo salictario benè temperatur. Ceterùm nomen id à Bratio trahit originem, quod prisca Germanis hordeum de madido torrefactum: potentam appellamus. Cuius licet barbaræ, tamen antiquissimum vocis & potus vsum ex membranarum vetustis eruo. Primùm in censu Geyfah, nunc oppidi Fuldentis, omnes simul coloni præbent ccccxl. modios bracij vel auenæ cum singulis modiis tritici vel siguli. Inde in censu Hamalæ oppidi Saxonie præter alia, pendunt lxxvi. heminas auenæ, xv. heminas bracij, &c.

^d Ad §. III. & XIX.] Conuentu Francofurtensi, Adriani Pontificis & Magni Caroli ætate, imperitiâ doloq; partium, dum Felicianæ hæresis oppugnatur, à Carolini libri scriptoribus, vnà Synodus Nicæna fecun-

Ægil. Abbas
per huius li.
belli preces
impetratus.

Heistolphus
Archiepisc.
Mog. hunc li.
belli. agnouit.

Brown
Antiq.
Fulden.
ST
9

Lib. 1. de ri-
tibus Eccle-
s. cap. 58.
Tom. 3. ad
annum 313.

Cereuisia.
Plin. natural.
hist. libro 22.
cap. 25.
Hadr. Junius
animaduers.
lib. 2. c. 12.
ex professo.

Bratiū aliā:
Brasium.
Antiq. dict.
MS. Fulde.

secunda, quæ imaginum cultui fauebat, improuidè reiecta, eoq̄ de-
flexa calumnia, ceu legitima Synodus latrãim imaginibus decreuisset,
errore magno & præiudicio sancti probatq̄; cultus, adhuc imaginibus
impensi. Huius mox causæ se tulere suffragatores, non obscuri nomi-
nis in Galliã Germaniãq̄; scriptores, quos Gabriel Vasquezius eximius
Societatis nostræ Theologus in libris De cultu adorationis, & Illustrif-
simus Baronius in anno dccxciv. tomo x. notant. Quippe modestiæ
fines, paucis consultis, egressi, vulgarunt, abrogato cultu ac maiorũ ino-
lità ueneratione, imagines saltem ornatus & instructionis causã, in Ec-
clesiis esse retinendas, cuius scilicet tam irreligiosi sensus adstruitor inter
alios Hincmarus Rhemensis Antistes, & Valafridus quoque Strabo,
fuisse perhibetur. Nam Francofordiensem alioqui Synodum ab omni
quoque facti errore Vasquezius noster non solum vindicare, sed contra
multorum opinionem, sanam etiam de imaginum cultu sententiam ei
tribuere nititur. Verum Iconomachorum tamen errorem in Galliam
& Germaniam vsque penetrasse, pestilens Claudij Taurinensis liber
edocuit, quem Pij Luduici fauore Ionas Aurelianensis feliciter op-
pugnauit. Cùm ergo cœnobitæ Fuldenses, ritus ac cæremonias tam
laudatas, & Apostolicis pares atatibus eripi sibi queruntur, nihil certè
susplicari habeo aliud, quàm huius tam latè glifcentis tum erroris præ-
properum audumq̄; Ratgarium, seu quos alios disciplinæ censors,
aliquid hic imminuere aggressos de cultu Sanctorum, neque gloriosæ
Cruci passos haberi pristinos honores. Similiter quòd hinc à Synodo
quapiam scribitur notatus S. Bonifacius, nullam equidem certam re-
perio, cui hoc imputem; & conijcere incertam, vix iam vacat.

Lib. 2. disp. 6.
c. 1. & dispu-
tat. 7. c. 7. 8.
&c.

Disput. 7.
cap. 5. 6.

SAXONES victos à MAGNO CAROLO, gratos in FULDEN-
SEM congregationem, à quã fidem Christianam acceperant,
extitisse, inter innumera alia hoc singulare specimen esto.

Bennith Comes Saxonicus, patre Amalungo natus, cùm Saxonum
factionem, patriamq̄; fidei posthabet, patrem secutus, Carolo gratio-
sus euasit in paucis. Pater Amalungus, agrum Waldesbech inter
Wifaram Fuldamq̄; incolens; terrarum quod ex Buchonia saltu oc-
cupauit, nouando arandoq̄; ad eximium cultum prouexit. Filius he-
res patre mortuo, Caroli nutu interueniente, patritam hereditatem
S. Bonifacio piè legauit; quæ soli culti tantum habuit, ut duas in lon-
gum, totidem in latum, at circuitu sex leucas circa Visurgin ambiret.
Id quod notauimus ex ipsis Bennithi codicillis.

Bennith Co-
mes Ama-
lungi F.

Porrò Saxones vario bellorum casu passim à Franco tradu-
ctos & alienigenis intermixtos, cùm aliunde claret, tum Ful-
densis Ecclesiæ moribus non est in obscuro, ut docent veterum
prædiorum indices. Et in Romã, quæ tandem Parthenoni cele-

Saxonum mi-
gratio varia.

Colonorum
varia condi-
tio.

Ec
bri

bri nomen dedit, coluisse eos vnà cum Lidis & Sclauis antea tradidimus. Ipsi deinde Christiani facti, mirum dictu, quanto liberalitatis certamine se suaque omnia nominatim S. Bonifacio dicarunt: & inter alios, nuper apparuit, quàm sit egregium in hunc locum studium professus Erkanbertus Episcopus.

*Erkanberti.
Episcop. mu-
nificus Fuld.
Monast.*

Sclauicâ gente victâ deductaque, penitior Saxonix recessu, apud Albim, ex eius generis hominibus huic Ecclesix coloni quoque cum agris adscripti. Et luculētum ex Ottonis II. diplomate documentum suppetit, *Adelbertum* Archiepiscopum, *Verinhario* Abbati cessisse fundis, & omni iure, quod *Magdeburgensis Ecclesia in Australis Thuringia prouincia, & Comitatus, Saltzunge, Cruciburgi, & alibi terrarum obtinebat*; *Verinharium* vicissim mutuaria lege, sua migrasse prædia, *Frekenlebam, Scekestetam, Arniram, Lembecam, Manesfeldiam, Eislebam,* quæ Sclauonica familiae colebant, habitabantque.

CAPVT XIII.

Reliquiarum translationes in Buchoniam, & condita templa.

QVONIAM deinceps Hrabani acta, vt ea Rudolphus literis consignauit, emittere, aut potius in iis huius Ecclesix simul omnia ornamenta profundere, & quotquot ab primâ ætate loca decus hinc aliquod obtinere, eorum origines pandere, propositum est; Luduici Pij Cæsaris donationem, ceu caput, præfigimus, ex quâ, Hrabano qui stimuli ad basilicas nouaque templa condenda ornandaque subiecti, facile apparebit; cum multis vndiq; Sanctorum exuuiis huc importatis, cælites ipsos hisce ossium suorum transmigrationibus fauisse non obscure, ac tot editis quoque prodigiis interuenisse, credere possis. Amplissimus hinc se campus aperit, in quo de Reliquiarum translatione, & acquirendi iure, excurrere liceat. Sed hoc iam à nobis non agitur. Vt ergo nundinationes in hoc genere, turpisque quæstus & doli mali non vitia tantum, sed nomina prorsus ipsa detestamur & fugimus; sic à Christianis hinc, quò res multo charissimas sibi compararet, multa astute ac solerter

*Reliquiarum
acquisitiones.*

solerter excogitata meminimus : quæ si ad æquitatis legem reuocemus, verendum, vt lapidem quasi Lydium, & iustæ censure virgulam sustineant. Et hinc adeò ceu latæ sententiæ culpâ constricto, *pij furis* Leo Pontifex Arnulpho Imperatori dicam impedit; & alibi, *sanctas quoque rapinas*, celebrari legimus. Quòd si tamen liberius in hoc genere quidquam olim peccatum est, id si non germanæ virtuti, at immodicæ saltem Religioni adscribi, consuetudo suscepit. Cur autem hæc sacrorum pignorum tam crebræ translationes, id ætatis, à priuatis etiam hominibus, nuncupatâ vix auctoritate, vsurpatæ sint, ex Anastasij Bibliothecarij historiâ id videor argumenti eruere, quòd Roma tunc intestinis malis lacera, externis præsiidiis destituta, Longobardorum ac Saracenorum insidiis iniuriisque semper oportuna, nedum ad priuatæ rei, siue sacræ siue profanæ, sed ad publicorum etiam vulnerum cladumque sensum occalluerat; & nisi Francorum vindicatâ manu, vix ægrè respirabat. Interea loci, conditoria Martyrum, & consecratæ Diuis olim memoriæ, absque custodiâ, curiosorum vtique & liberiori contrectationi, & interdum rapinis etiam patebant: cuius rei illustria documenta Eginhardus ex Magni Caroli Cancellario primus Abbas Seligenstadiensis, in libris, quos de SS. Marcellini & Petri martyrum translatione scripsit, de se & Hilduino S. Dionysij Abbate, prodidit. Quibus in libris Deusdonam diaconum Romanum, qui iuxta basilicam beati Petri Apostoli AD VINCVLA Romæ domicilium habuit, & Sabbatinum eius familiaritatem, non semel appellat. Vtriusque, vt in reliquiis tractandis exportandisque sollertiam veteres approbent, lati fortè rerum successu, eos tamen in re tam sacrâ, neque optimâ fide, neque castè versatos, qui Eginardum adierit, facile quiuis intelliget. Sed iidem nihilominus præclarè industrij homines, operam itidem hîc Rhabano impigrè nauarunt; quod ex Rudulphi historiâ iam nunc manifestum euadet: quam quisquis cum Einardi commentario, qui Tomo septimo Suriano legitur, conferre voluerit, mutuâ operâ maiorem ilicò vtrimque faciem allucere sibi sentiet. Memorat Anastasius in Leone quarto quemadmodum ipse pomœrio Romæ contracto, nouis nouam ciuitatem mœnibus cinxerit, & hanc Leoninæ de suo vo-

Baron. in anno 1052. de corpore sancti Dionysij diploma.
* Cassianus collat. 6.
Româ cur hac ætate tam facilis exportatio lipsanorum.
In Pontif. vitis huius ætatis.

Reliquia furim subducta.

Deus donam Sabbatinum.

Leo quartus contra Leoninam, contracto veteri pomœrio.

eri
titate
nes.

cabulum ferre voluerit; atque inde multa corpora Sanctorum, quæ dispersa per vias & inculta eousque iacuerant, summo studio intra mœnia congregarit. Et sanè in eorum pignorum numero, quæ à Leone translata, compluria hîc inuenias, quorum iam priùs quàm ossa legerentur per Sabbatinum & Deufdonam, in Germaniam atque hoc Buchoniæ solum, Luduici Imperatoris fauore, adnitente Hrabano, importata sunt.

PRÆCEPTVM TRADITIONIS
DOMNI HLVDVICI IMPERATORIS

FACTÆ HRABANO ABBATI

SVPER PRÆDIO VRESPRVNGEN.

IN nomine Domini & Saluatoris nostri, Luduicus gratiâ Dei Romanorum Imperator Augustus, omnibus suis familiaribus & totius regni fidelibus. Quia nostræ providentiæ esse scimus, non solum regni gubernacula, sed etiam sanctæ Ecclesiæ moderamina procurare, & maximè Christi fidelium necessitatibus deuotè inservire: iccirco ea, quæ pro Dei honore & æternæ vitæ amore circa Ecclesias ac Monasteria seruorum Dei agimus, silentio obtegere non audemus, ne ignorantia succedentium, ab importunis quibuslibet infidelibus, fortè, quod absit, infringatur; & quod nos Deo & Sanctis eius conferimus, ipsi auferant; & per hoc æternam perditionem conquirant. Notum ergo facimus fidelitati vestræ, quod fidelis Secretarius noster Rhabanus venerabilis Abbas sanctæ Fuldensis Ecclesiæ, adit excellentiam Celsitudinis nostræ, insinuans nobis curam & sollicitudinem suam, quàm circa conquirendas Sanctorum reliquias habet, tam ex Romanâ ciuitate, quàm ex diuersis ciuitatibus, ubi plurimi Martyres tradiderunt corpora sua ad supplicia, ut mererentur habere perpetuas in celesti regno coronas. Rogauit igitur excellentiam Celsitudinis nostræ, idem vir venerabilis Rhabanus Abbas, ut nostrâ auctoritate liceret ei legatos suos dirigere vbiuis terrarum, & maximè ac præcipuè ad Romanam ciuitatem; & cum litteris nostræ auctoritatis exposcere sacratissimos cineres; videlicet sanctorum Martyrum, seu ceterorum orthodoxorum Iustorum membra: cui præstitimus ex nostrâ libera-

Regum Christianorū
providentiâ circa
Ecclesias &
Monasteria.

Hludvic. Imperat. ualidatur de nostri temporis haresibus.
Rabanus

Hludvici Secretarius.
Rabani studiū erga reliquias.

Imperatoris fauor.

liberalitatis munificentia facultatem, ut ex nostra auctoritatis preceptione scriberet, & mitteret, ubicumque terrarum vellet, propter predictum negotium sanctarum Reliquiarum; postularetque tam ab Apostolico, quam a ceteris fidelibus. Unde cum labor tanta sedulitate eius non esset inanis, nuper audiimus, quia corpus S. Venantij ^{S. Venantij martyris corpus.} martyris de longinquis terrarum partibus acquisisset, & in Ecclesia S. Iohannis Baptista honorificentissime collocasset. Cuius merita Martyris in Fuldensi Ecclesia ex testificatione miraculorum, facta sunt longe lateque celeberrima: accurrunt enim infirmi, & sanantur; demoniaci, & liberantur; paralytici, & curantur; caeci, & illuminantur; & ex omnimoda infirmitate, genus humanum, per gratiam Domini nostri IESU Christi, opera & intercessione S. Venantij, saluantur. Cuius facti ^{Miracula crebra.} facti famam nos ex divina compunctione commoti, gratias agimus Deo & ^{Ludici mirifica pietas erga Sanctos.} sancto eius martyri Venantio, qui nostris temporibus, in nostris terrarum partibus, visitare dignatus est plebem suam; & ex diuersis necessitatibus & angustiis miseris mortalibus dignatur subuenire. Proinde rogatu & petitione predicti Secretarij nostri Rhabani Abbatis, offerimus nos Deo & S. Bonifacio, sanctoque martyri Venantio, in prefato S. Iohannis Baptista monasterio, quasdam res proprietatis nostre, hoc est, villam Vresprungen nuncupatam, cum omnibus villulis & viculis, imo cum omnibus appendiciis & pertinentiis suis; item terris, agris, pratis, siluis, campis, pascuis, curtibus, areis, domibus, familiis, aquis, hortis, pomariis cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, exitibus & redbus, viis & inuis, & cum omnibus terminis & finibus suis, totum & integrum tradimus atque donamus; traditumque in perpetuum esse volumus prefato loco, pro anime nostre remedio, & pie memorie genitoris nostri Caroli Imperatoris, & omnium parentum nostrorum: hoc conditionaliter statuentes, ut nostri commemoratio inter fratres Fuldensis monasterij eo attentius & frequentius fiat, quo nostris oblationibus iidem fratres sustentari videntur. Placuit ergo idem donarium nostrum cum nostre Imperialis dignitatis preceptione munire, & sigillo nostre Maiestatis insignire. Ex qua preceptione nostreque auctoritatis indictione decernimus, ut nullus hominum hoc nostrum statutum, atque donarium, irritum facere presumat; neque aliquis iudex, seu qualibet persona, prefato loco seu colonis eius, aliquam iniuriam seu violentiam inferre presumat.

Data Idus Maij. Fulde

Ee 3 CAPVT

eri
tate
des.

Donatio Vresprungen.

CAPVT XIV.

Hrabani acta, qua Rudolphus descripsit.

HOC capite Rudolphus, quem locupletissimum sæpè te-
stem vsurpauimus, ipse loquetur; ventum enim iam ad
Fuldensis velut antiquitatis solem & puluerem. Nec tam vitæ
Rabani Phœbus hic noster vestigia premit, quàm operum,
quæ reliquiis transferendis, & instruendis Ecclesiis Rabanus
suscepit, exequitur seriem. quam ob rem huic libro, quem pri-
mùm iam luce donamus, geminam quam legis inscriptionem
dedere. Neque distinguere, quod continuauit auctor, in capita
par erat; nec operæ, notis vberioribus enucleare res ab aliis &
sæpiùs hîc illustratas. Occurrent haud pauca quoque, vulgo in-
colarum, scio, nota loca; & labor insequens, si quid expectabi-
tur ampliùs, à fastidio pariter & ignoratione non neminem
vindicare. Lucebunt, & faculas etiam obiicient lectori, breui-
culis rapti punctis, & adpersi radij ad oram marginalem. Iam
denique, quia Rudulphi ingenio fruimur, qui eius alicubi lau-
des pænè contriuimus, hîc & iusta illi sua persoluamus.

Annales Francorù incerti auctoris ex Bibliotheca P. Pithœi.

DCCCLXV. *Rudolfus Fuldensis canoni presbyter & mona-
chus, qui apud totius pænè Germaniæ partes, doctor egregius & insi-
gnis floruit Historiographus, & poëta, atque omnium artium nobilissi-
mus auctor habebatur, VIII. Id. Mar. diem vltimum feliciter clausit.*

Hermannus Contractus recens editus tom. I. Antiq. lect.

* Rudolfus
sed mendosus.

* *Rudolfus Fuldensis presbyter & monachus, doctor, poëta, & hi-
storicus satis doctus, VIII. Id. Maij obiit. At longè his antecellit*

Luduicus Luduici Pij F. Rex Germaniæ &
Orientalium Francorum:

Luduici regis
in Scholasti-
cos Fuld. libe-
ralitas.

Rudolphus
Luduici Cõ-
cionator &
Confessarius.

In chartâ donationis, quâ Scholasticos Fuldenses profecutus
est, Luitulfo, Christano, Hesson, Comitibus, ceterisque fideli-
bus edicit, *se censum & regios colonos, & eorum omnem vtilitatem,
pro æternæ mercedis augmento concedere cuidam fidei clerico, Oratori
& Confessori suo, Rudolpho videlicet monacho, qui præest scholari-
bus in monasterio S. Bonifacij Fuldæ; velleque fructum ad ceteros item
transire scholasticos. Datum Fuldæ monast. VI. Kal. Febr. Indiæ. XII.*

TVCAD

F. 3

LIBER

LIBER HRABANI Ex MS. Eccl. Fuld. gemino titulo.DE
RELIQUIIS SANCTORVM.
VITA RABANI ABB.

EDITA

A RVDOLFO PRESBYTERO.

SCRIPTORES rerum Ecclesiasticarum, cum sapienter, tum etiam vtiliter, instituerunt vitas & facta iustorum, & secundum diuina præcepta viuentium virorum, per litterarum reuelationes tradere posteris. Merito à fidelibus magnis ideò laudibus extolledi, quòd non inuidiosè silentes ea prætermiserunt, sed charitate, quæ omnibus prodesse desiderat, abundantes, ad exemplum rectè viuendi cunctis imitari volentibus, fidei veritate subnixi, protulerunt. Si enim non ita fecissent, nequaquam scire potuissemus, quid sancti Patriarche, quid Prophete, quid Apostoli, quid etiam ceteri sancti Martyres & Confessores Christi gesserint, vel docuerint; quibusque signis & virtutibus ante vel post mortem suam claruerint, nisi ex eorum scriptis credita & intellecta nosceremus; qui ea non captandæ propriæ laudis intentione protulerunt, sed, vt per eiusmodi exempla, ad emendandos prauos mores humanæ præsumptionis, & ad conlaudandam diuinæ maiestatis potentiam, quorumcumque animos incitarent. Itaque eorum laudabile institutum pro modulo meo sequens, facultate quâ valeo, scribere nitor virtutes & miracula, quæ Deus per Sanctos suos modernis temporibus facere dignatus est; quorum sacri cineres regionem nostram illati, quotidie fidelibus causâ salutis existunt; credens me non inaniter, imò vtiliter, & mihi metipsi, & multis aliis laborare. Mihi quidem; quia præmium laboris mei cum eis, quos ob laudem Dei in simili opere sudantes imitatus sum, me habiturum esse, per Dei gratiam *confidens; aliis verò, quia rebus cognitis,

* confido;

nitis, veneranda Sanctorum sollennia fidelius amplectuntur, & maiore mentis deuotione accensi, in laudem Creatoris sui lætius adsurgunt.

*Reliquiarum
crebra ab vr-
be Româ in
Franciam
translaciones.*

Temporibus igitur Hludowici Imperatoris, qui post genitorem suum Karolum Magnum Imperatorem per annos septem & viginti Francorum tenuit Imperium, multorum reliquiarum Sanctorum ab vrbe Româ in Franciam delatæ sunt; quarum aliæ quidem ab eis adductæ sunt, qui iussu dominorum suorum, vt id efficerent, Romam profecti sunt; aliæ verò, per Clericos sanctæ sedis Apostolicæ & ciues Romanæ vrbis allatæ, vel per viam, quâ ferebantur, vel in locis, quibus susceptæ & conditæ sunt, multis & magnis miraculorum signis, cuius essent apud Deum meriti, claruerunt. Constat namque reliquias S. Sebastiani martyris ab vrbe Româ deuectas; & ab Hilduino Abbate apud Augustam * Sueffionum Galliæ ciuitatem, in ecclesiâ S. Medardi confessoris venerabiliter conditas, tantis & tam inauditis omnibus retrò generationibus florere miraculis, vt relatio eorum fidem excederet, nisi certum esset omnibus fideliter credentibus, quòd Deus & Dominus noster IESVS Christus, qui gloriosus est in Sanctis suis, mirabilis in maiestatis, faciensq; prodigia, omnia quæcumque voluerit in cælo & in terrâ, sine vllâ difficultate potest efficere.

*S. Sebastiani
in Sueffionibus.
* Sueffionum
Einardus de
translat. san-
ctor. Martt.
Marcell. &
Petri lib. 1.
c. 7. & lib. 2.
c. 1. 3.*

*Marcellini
& Petri, ac
aliorum, in
Saligunstat
Abbatiam.
Einhard. ipse
l. 1. à cap. 10.
vsque ad 18.
vlt. & lib. 2.
* Mülinheim
vetustodiplo-
mate Luduici
Pijdescribitur
in pago Mos-
negouu, su-
perripam flu-
minis Mosn.
Extat 3. tom.
veteres scri-
ptor. Germ.
& apud Ein-
hard. dicitur
Mülinheimü
vicus.
* Ab Einhar-
do cit. qua-
tuor libellis.*

Ossa quoque BB. martyrum Marcellini & Petri, Proti atque Hyacinthi, cum reliquiis S. Hermetis, non minore miraculorum gloriâ, in diuersis sanitatibus infirmantium cotidie fulgent; quæ & ipsa à Româ translata, & ab Einardo Abbate adducta, iuxta Mœnum Germaniæ fluuium, in villâ, quæ prius Mülinheim, nunc autem Saligunstat dicitur, dignâ celebratione à fidelibus venerantur. De quorum translatione simul & virtutibus, quas per eas Deus operatus est, quia * diligenter memoriæ traditum est, hîc dicere omitto. De ossibus verò Alexandri martyris & aliorum Sanctorum, quorum nomina suis locis dicentur, scribendum esse censeo, qualiter, & à quibus, vel ad quæ loca translata sint: quibusque signis & virtutibus, siue in itinere quo ferebantur, siue in locis quibus condita sunt, flouruerint, memoriæ tradendum; vt cum de translatione & miraculis eorum, secundum veritatem gestorum fuerit sermo prolatus,

latus, quibus in locis à fidelibus veneranda debeant inueniri, per hæc scripta valeat agnosci. In eâ parte Germaniæ, quam Franci, qui dicuntur Orientales, inhabitant, locus est ex nomine vicini fluminis Vulda vocatus, situs in saltu magno, qui moderno tempore ab incolis illarum regionum Bochochia appellatur; quem S. Bonifacius martyr, Legatus in Germaniâ ab Apostolicâ sede directus, & Episcopus Magontiacensis Ecclesiæ ordinatus, quia secretus erat, & à populari frequentiâ valdè remotus, impetrauit à Carlmanno Rege Francorum, & cum auctoritate Zachariæ sanctæ sedis Apostolicæ summi Pontificis, monasterium in eo constituit monachorum, anno ante passionem suam decimo, qui fuit ab Incarnatione Dominicâ quartus & quadragesimus & septingentesimus annus. Huic itaque monasterio quintus à B. Bonifacio præfuit in regimine Hrabanus Abbas & præceptor meus, vir valdè religiosus, & in Scripturis diuinis ad primè eruditus: cuius omne studium fuit in meditatione legis Domini, & in doctrinâ veritatis; curaque maxima, circa disciplinam monasticam & profectum discipulorum. Mens eius ad ea disponenda, quæ ad cultum diuinum pertinent, semper erat intenta. Quotiescumque à curis sæcularibus, quas, prout possibile erat, toto nisu declinabat, liber esse permittebatur, aut alios sacris litteris instruebat, aut in legendo vel dictando, diuinis Scripturis semetipsum pascebat. Inter hæc, & alia, quibus in oratione, vigiliis, & abstinentiâ, ceterisque virtutum titulis formam se sibi subditis præbebat, Monasterium totum domibus apertis, & habitaculis congruentibus, extruxit; & Ecclesiam, ex diuerso metallorum pretiosarumque vestium genere, pulchrâ varietate decorauit. Per Cellas quoque fratrum sibi commissorum, & per alia loca multa ad se pertinentia, in quibus prius non erant, ecclesias cum permissione Episcopi sui construxit; quas collectis vndecumque Sanctorum reliquiis, eorum nomine & honore cõsecrari fecit. Erant etiam per diuersas prouincias prædia Monasterio subiacentia, partim ex donis Regum, partim ex liberalitate fidelium personarum, propter amorem Dei, & venerationem S. martyris Bonifacij, illuc collata: quorum alia quidem per villicos ordinauit; alia verò, & maximè illa, in quibus eccle-

Fulda & Vulda. Bochochia.

Monasterium ibi quando institutum.

Anno DCC. XLIV. Hrabanus Abbas.

Eius encomium.

Occupationes & studia.

Oeconomia.

Ecclesiarum erectiones.

Prædia in Italiam usque dilatata.

villicos

cri
tate
ses.

*Adumar
Comes.*

*Alabingus
Italia dyna-
sta origine
Francus.*

*Addo presby-
ter Fuld. pra-
dy Italici su-
vior.*

*Deusdona
Diacon. Ro-
manus reli-
quias S. Ale-
xandri mart.
transfert in
Alemāniam.
De hoc Egin-
hartus, lib. 1.
& 2. aliquo-
ties, & in fine
quart.*

** Thurigava-
we, Tur-
gavo vel
Durgow;
notus in Ale-
mannia &
finibus Hel-
vetiorū tra-
ctus. Adi Or-
tel. in v. Tu-
regum.
Brusch. in
Sangall.
Monast cata-
logo, &c.
Miracula
apud S. Ale-
xandri reliq.
patraia.*

fiæ fuerant, presbyteris procuranda atque disponenda commi-
sit. E quibus, qui in Italiâ prædium procurabat, quod Adumar
quondam Comes S. Bonifacio tradidit, nomine Addo, inde
rediens, inter cetera retulit, Alabingum, quemdam potetem in
Italiâ virum, mandasse Abbati, quod cuiusdam sancti Marty-
ris ossa vellet ei transmittere, si congruus ab eo venerationis lo-
cus exhiberetur; partemque hereditatis suæ, quam in Franciâ,
vnde oriundus fuit, habebat, solenni donatione loco illi con-
ferre disponderet, ad deseruendum vsibus eorum, qui ibi essent
feruituri. Quibus ille auditis, quia multum in Domino gauisus,
talium rerum desiderio non parum mouebatur; absolutisq;
celeriter causis, propter quas Presbyter venerat, remisit eum in
Italiam, mandans memorato viro Halabingo, in translatione
reliquiarum illius Martyris non segniter agendum, quin poti-
us, propter varios euentus rerum, omni velocitate, vt efficeretur,
esse festinandum. Iam se diuinis officiis faciendis basilicam
congruentem habere constructam, & omnia parata, quæ ad
susceptionem & cultum eiusmodi rerum vsus exposcit.
Neque aliquid esse ex hac parte impedimenti, quin pollicitationem
suam, si voluntas non defuerit, valeat implere. Cumq;
profectus esset Presbyter, vt in Italiam reuerteretur, contigit, vt
quidam Diaconus Romanæ Ecclesiæ, nomine Deusdona, veniret
in Franciam, specie quidem, quasi pro quibusdam suis necessitatibus
Regis opem imploraturus, re autem verâ, Sanctorum quas secum
habebat reliquias daturus alicui religiosorum in Franciâ virorum,
cuius adiutorio posset inopiæ suæ aliquod capere supplementum.
Transcens igitur Alpium iugis, cum ad plana & campestria descendisset,
in finibus Alamanorum venit ad quamdam villam, quæ vocatur
Kentibruto, in pago *Zurihgawe, vbi ecclesiam cum Reliquiis ingressus
cum benigne à Presbytero susceptus esset, dedit ei partem reliquiarum
B. Alexandri martyris sub altare ecclesiæ collocandam. Quo facto,
mox quanti apud Deum esset meriti, miraculis declarantibus,
cœpit ostendi: audientes enim populi, Sanctorum reliquias esse,
debiles & ægrotos & variis incommodis afflictos vndique
cœperunt adducere, credentes per orationes Sanctorum
pristinam recuperare sanitatem. Inter quos femina quædam

Brown
Antiqu
Fulda
STV
9

dam immundo spiritu possessa, basilicam introiit, cumque à Dæmon im-
 Presbytero iuxta morem ecclesiasticum exorcizaretur, per os pulsus.
 illius Dæmon respondit, si ab eâ fuisset eiectus, statim in aliud
 vas, quod sibi in eâdem regione concessum esset, ingredi debe-
 ret; & Otmarum quemdam, quem intraturus esset, ex nomine
 designans. Ad quem Presbyter, qui non procul habitabat, mox
 nuntium mittens, iussit, ut confessione factâ peccatorum, pœ- Confessio pec-
 nitentiam ageret, ne fortè facinorum suorum merito, fieret ini- ccatorum an-
 mici. Qui præceptis obediens, ad pœnitentiam, quam diabolus tidorum cõtra
 semper auersatur, totâ mente confugiens, insidias euasit inimi- dæmonem.
 ci. Dæmon verò, per virtutem S. Martyris ipsâ die eiectus, fe-
 minam quam tenebat, sanæ mentis & incolumem reliquit.
 Item quædam femina, orationis causâ veniens ad reliquias In aures abla-
 Sancti, duas in aures aureas pro munere obtulit ad altare; quas te Sancto, pœ-
 ancilla, quæ in eius obsequio erat, super altare positas concupi- nas exigunt.
 scens, cum inter ceteras mulieres, quæ aduenerant, orationi in-
 cumberet, oprauit in corde suo, ut eas cum iustitiâ redemptas,
 habere potuisset. Cumque inter orandum id animo volutaret,
 mox mirum in modum, aliis ab oratione surgentibus, ipsa se
 erigere vllâ arte non potuit; sed ita, ut super genua sua orationi
 incubuit, quodam rigore contracta, permansit. Interrogata au-
 tem à Presbytero causam peccati, cuius merito tam subito
 membrorum contractionem pertulisset; vel quid animo gere-
 ret, quando in oratione procubuit; respondit, nullam sibi aliam
 læsionis suæ causam videri, quàm inaurium illarum concupi-
 scentiam: cui Presbyter, Si sancti, inquit, Alexandri voluntas
 sit, eas, sicut desiderasti, possideas; surge & tolle eas de altari. Ad
 cuius vocem, mox illa, sanitate receptâ, surrexit; linteumque,
 quod circa caput suum habuit, ad altare volens offerre, nullo
 conamine de capite potuit abstrahere. Quod cum videret Pre-
 sbyter, & ex recuperatione sanitatis intelligeret, puellæ etiam
 in aures, quas desiderauerat, diuinitus esse concessas, datis ei in-
 auribus, ait: Accipe munus, quod desiderasti; idque tibi gratis à
 Sancto Dei, non pro temporali pretio, cognosce esse donatum.
 Illa verò gratias agens Deo, & merita S. Alexandri glorificans,
 domum cum dominâ suâ gaudens reuerfa est. Postea contigit,
 quasdam pauperulas mulieres orandi gratiâ ad sanctas illas
 reliquias,

cri
 nitate
 ses.

*Pharichseo
fluvius.*

reliquias, deuotâ mente properantes, venisse ad fluuium Thuri-
rihseo, cumque non possent absque nauigio transire, nec habe-
rent quod pro naulo darent, non enim eis erant nisi quinque
tantum panes ad viaticum; nauta autem cum vehementer in-
staret, naulum ab eis exigens, tandem obtulerunt ei quatuor
panes, vno tantum sibi, ob necessitatem victus, reseruato. Sed
cum ille adhuc non acquieuisset, dederunt ei & quintum, ma-
gis eligentes ad tempus famem moribundi corporis perpeti,
quam victuram perpetuò animam sanctæ orationis fructu
priuare. Recepto autem quinto pane, in alteram amnis ripam
feminas miser ille nauigio transposuit; assumptisque panibus,
ac ceteris, quas simili inhumanitate contraxerat rebus, ad pro-
pria redire volens, subitâ neruorum duritiâ ita dirigit, vt de lo-
co, in quo erat, vilo se conamine mouere non posset. Stabatque
stupefactus, ac pauore percussus cogitare cœpit, vnde ei tanti
mali contingeret casus: tandem, accusante conscientiâ, in se re-
uersus, scelus, quod commiserat, recognoscit: commissique
pœnitens, ad Sancti reliquias, quæ iam tunc ab omnibus ferè
regionis illius incolis, religiosâ veneratione frequentabantur,
pro absolutione suâ ire desiderat; statimque diuinâ miseratione
gradiendi facultatem recipiens, proficiscitur; Ecclesiam in-
trat; panes ante altare cum publicâ facinoris sui confessione de-
ponit; quos vt mulieres receperunt, integram sanitatem ade-
ptus, domum suam cum gaudio repetiuit. Item quidam de
comitatu Geraldi Comitis, nomine Perahtgarius, filius Theo-
daldi, iter agens, cum venisset secus ecclesiam, in quâ sancti
Martyris positæ sunt reliquias, & vellet præterire; admonitus à
puero, qui comitatus est eum, vt ad factas reliquias, causâ ora-
tionis, paululum declinaret, respondit, sibi tunc quidem esse fe-
stinandum, propter legationem domini sui peragendam; tem-
pote verò oportuno ad orationem esse veniendum. Inter hæc
verba, subitò equus, cui sedebat, inuisibili potentiâ fixus, stabat
immobilis; & licet nimium calcaribus fatigatus, nullo modo
ad ambulandum poterat impelli: vnde factum est, vt confu-
sus, ac pauore perterritus, descenderet de equo; & quod prius
equitando facere contempsit, impleuit ambulando. Perrexit
igitur ad ecclesiam, & coram reliquiis sancti Dei Martyris, ex-
pletâ

*Senus nau-
clerim à rigo-
re neruorum
liberatus.*

*Patrocini sui
immemorem
S. Alexander
se venerari
malo cogit.*

Bros
Antiq
Fulda
ST
9

pletâ suppliciter oratione, agrum iuris sui, qui possessioni ecclesie illius contiguus erat, pro salute animæ suæ, solenni donatione ei contulit; sicque itinere suo, quo missus fuerat, libero cursu perrexit. Alio quoque tempore contigit, vt vir quidam de Orientalibus Alamanniæ partibus, cum sociorum suorum comitatu non modico, causâ orationis ad prædictas reliquias veniret, portans secum donaria, ad sacrarium Domini offerenda: quæ cum posuisset super altare, protinus elapsa in terram ceciderunt: factumque est, vt tertio superposita, nihilominus in terram corruerent. Vnde Presbyter, intelligens aliquid inesse latentis nequitie menti vel actibus offerentis, ait ei, vt sua tolleretur, & ad propria remearet; monuitque eum, circa salutem animæ suæ esse sollicitum, ac purâ confessione & dignis pœnitentiæ fructibus conscientiam suam mundare, quò orationes eius & munera deinceps Deo potuissent esse placabilia. Erat vir quidam in eadem regione Sigibaldus nomine, ex cuius seruis, inter ceteras multitudines, quæ ad orandum confluebant, vnus ad ecclesiam venit, susceptusque à germano suo eiusdem ecclesie seruo, apud eum diebus aliquot mansit: cum autem reuertetur, subito in itinere, quo gradiebatur, obmutuit. Qui verò cum eo erant, cognito quod acciderat, duxerunt illum ad dominum suum; eique gestæ rei ordinem per omnia pandebant. Dominus verò serui, statim eum remisit ad ecclesiam; & quia per merita sancti Martyris Christi, recuperata pristina sanitate, curatus est, tradidit eum in loco reliquiarum eius perpetuò seruiturum. Multa quidem & alia, in eodem loco diuinitus fieri miracula, à comitantibus, celebri sermone, nuntiantur; quæ huic operi, ne fortè legentibus fastidium generarent, inserere nolui. Hæc autem, quæ commemoravi, in quodam libello inde allato suscepi, & eodem ordine quo scripta erant, licet non eis verbis, quia certa esse videbantur, inserui; vt ex his cetera quæ vulgari sermone referuntur, veracius credi, & certius valeant sciri. Supradictus autem Diaconus, itinere quo cœperat, in Franciam venit. Ac primùm se ad Einhardum contulit, cuius supra mentionem feci, erat enim ei familiaris; deinde commendatis sub signaculo Sanctorum reliquiis, ibi in ecclesia SS. Martyrum Marcellini & Petri conseruandis, Mogontiam

Donaria respuit profanorum.

Mutus officium linguæ recuperat.

Deus dona quâ occasione Fuldæ varias reliquias importauit. Huius aduentus secundum Deum donæ mentio apud Eginhardum, lib. 4. c. 26.

Ff 3

profe-

*Theotmar
Fuldēsis Mo-
nachus Mo-
guntia viam
munit.
Otgarius
Archiepisco-
pus Mogunt.*

profectus est; vbi tunc erat quidam Presbyter, ex Monachis nostris, nomine Theotmar, pro causis quibusdam ab Abbate ad Otgarium Archiepiscopum missus. Is cum Diaconum vidisset, cognito quod esset Romanus, percontatus est, ob quam causam tam procul à patriâ peregrè esset profectus. Auditusq; causis itineris, hortari eum cœpit, vt partem reliquiarum, quas se habere confessus est, suo donaret Abbati, sciens se proculdubio ob id benè ab eo fore remunerandum. Placuit Diacono suadentis consilium; factaque promissione, dimisit Presbyterum, die quâ tunc inter eos conuenerat, ad locum vbi reliquias dimisit, obuiam ei reuersurum; & si Abbati conuentio eorum placuisset, reliquias suscepturum. Ille autem cum festinatione ad Monasterium reuertens, primùm responsa Archiepiscopi retulit Abbati; deinde, quo modo cum Diacono de reliquiis condictum habuerat, intimauit. Quibus ille auditis, valdè gauisus est; volensq; velociter experiri fidem sponsonis, remisit eum, & alterum cum eo Presbyterum ex fratribus nostris, nomine Artharium cum munusculis, sicut promissum erat, Diacono perferendis. Ad cuius hospitium cum venissent, allatis muneribus, reliquias, quas promiserat, reposcebant. Tum ille; Deliberatum, inquit, habeo, vobiscum pariter ad Monasterium proficisci; & non solum partem reliquiarum, sicut promisi, sed etiam totum, quod modò habeo, ex omnibus quas ad hanc terram attuli, vestro Abbati offerre; eiusq; fidei mecum eis pariter committere. Erat autem eo tempore festiuitas SS. Martyrum Marcellini & Petri; ad quam, quia magna multitudo populi confluerat, & Diaconus quosdam ex eis apud quos hospitabatur, suspectos habebat, veritus est enim, ne forte eorum machinationibus, vel fraude, vel violentiâ, reliquias amitteret; visum est eis non priùs loco egredi, quàm transactâ festiuitate populus ad sua remearet. Miseruntq; ad Abbatem, Diaconi voluntatem nuntiantes. Ipsi interea, quæ itineri suo, & subuectioni sanctarum reliquiarum, necessaria videbatur, parare curabant. Erat etiam non procul ab eis Presbyter vnus ex fratribus nostris, Anthadus præpositus locorum in illis partibus Monasterio subiacentium, cui iniunctum erat, vt statutis temporibus, inde necessaria fratribus administraret. Hunc

*Anthadus
Præpositus.*

Brown
Antiqu
Fulden
STV
9

statuerunt accersiri; quo facilius id quod inchoatum habebant, & efficere moliebantur, fraterno roborati consilio, implere potuissent. Qui cum venisset, & populus, finitâ solennitate, ex maximâ parte iam recessisset; paratis omnibus quæ itineris eorum vsus postulabat, loculum, quo sanctæ reliquiæ erant conditæ, eleuantes, cum hymnis & laudibus ferre cœperunt; vndique per viam confluentibus populis, & elatâ in excelsum voce diuinas laudes canentibus. Ac sic iter eorum Domino prosperante, cum turbâ non modicâ, quæ feretrum sequebatur, die alterâ ad monasterium venerunt. Fratres autem occurrerunt eis, cum crucibus & cereis, aduentum eorum præstolante Abbate, in ecclesiâ B. Ioannis Baptistæ, quæ erat in itinere eorum, distans à Monasterio Africum versus quasi stadiis nouem: in quam pridie Nonas Iunij cum sacris reliquiis intrantes, populo, qui eos de diuersis veniens per saltum secutus est, & iam reuerri volebat, orandi, ac vota soluendi spatium dabant. Quibus peractis, leuantes loculum, ad Monasterium venerunt; ac basilicam B. Bonifacij martyris cum laude & lætitiâ ingressi, iuxta altare, in parte Meridianâ, feretrum cum sacris cineribus posuerunt. Alterâ autem die, Deusdona Diaconus, & germanus frater illius nomine Theodorus laicus, primo mane cum Abbate ac duobus Presbyteris, quorum ego alter eram, basilicam ingressi, loculum aperuerunt, & singulorum ossa Sanctorum, sicut in puluinis semotim condita fuerant, proferentes, Abbati dederunt: coxam videlicet ac pedem S. Alexandri Papæ & martyris: & brachiû Felicissimi Diaconi: caput S. Concordiæ martyris; ac partem de ossibus sanctorum Apostolicorum Fauiani atque Urbani martyrum Christi: pedem B. Castuli; ac dentem S. Sebastiani. De ossibus SS. Pamphili presbyteri & martyris, Papiæ, Mauri atque Victoris, S. quoque Felicitatis matris VII. filiorum: & sanctarum virginum ac martyrum Emmerentianæ atque Basilæ partes non paruas, singulis sacculis seorsim conditas. Quas cum ille venerabiliter suscepisset, & cum honore ac reuerentiâ deosculatas, loculo recondideret, post paucos dies, remuneratum Diaconum ac fratrem eius remisit in patriam; promittentes se cum aliis Sanctorum reliquiis, si eis vita comes ac diuinus fauor adesset, iterum ad eum esse

Pompa translationis.

*S. Ioannis ecclesia, vulgò nunc Iohansberg.
* 11. Non. Iunij.*

Reliquiarum exhibitio.

eri
itate
ses.

Otgarij Archiepiscopi. an-
 floritate per
 Reginbaldū
 Suffraganeū
 reliqua con-
 duntur.
 In ecclesiā
 mōris B. Vir-
 ginis.

esse venturos. Postquam illi reuersi sunt, vt irent in patriam suam, euolutis diebus admodum paucis, memoratus Abbas cum auctoritate Otgarij Archiepiscopi Mogontiacensis Ecclesiæ, per Reginbaldum Corepiscopum eius, ossa sanctorum Martyrum Alexandri & Fabiani cum magno honore intulit in ecclesiam beatæ Dei Genitricis Mariæ, ad Septemtrionalem plagam Monasterij sitam; atque in arcâ faxeâ inclusis eorum plumbeis loculis, ad Orientem altaris collocauit *iv.* Kalend. Augusti, erigens desuper ligneum ædificium, mechanicâ arte fabricatum, quod argento, & auro, atque lapidibus, pulchrâ varietate decorauit; addens etiam versus, quibus vnde, & quò, & ad quæ loca translati sunt, declaratur, metricâ lege compositos, & litteris aureis scriptos, hoc modo:

FONTIFICES SVMMI ROMA HVC QVOS MISIT HABENDOS,
 RECTORES FVERVNT SEDIS APOSTOLICAE.
 HOS SERVVS CHRISTI HRABAN SVSCEPIT OVANDO.
 ILLORVMQVE OSSA HIC CONDIDIT ET LOCVLO.
 LEVITAE ERGO DVO PRAEDICTA EX VRBE SECVTI,
 VENERVNT ISTVC, DIGNI ET HONORE SVO.
 QVOS IDEM FAMVLVS DOMINI MOX OBVIVS, ASTANS
 SVPPLEX ACCEPIT. HICQVE SIMVL POSVIT.
 MARTYR ALEXANDER, MARTYR FAVIANVS ET IPSE,
 HVC VENERE SIMVL, DOCTOR VTERQVE PIVS.
 DISCIPVLI XISTI PAPAE, DIGNIQVE MINISTRI,
 FELICISSIMVS HIC AGAPETVSQ. MANET,
 OMNES HI PARITER AVLAM HANC SATIS OSSIBVS OR-
 NANT,
 VIRGO DEI GENITRIX QVAM DICAT ET MERITIS.
 VOS QVOQVE QVI INTRASTIS TEMPLVM, ISTOS CVM
 PRECE FVSA

Alia repo-
 nuntur in ba-
 silicâ prima-
 riâ.

* adfectibus

PATRONOS VOBIS QVAERITE IN AVXILIVM.
 Reliquorum verò Sanctorum ossa, qui suprâ nominati sunt, in arcâ, quam ad instar arcæ fœderis Dei ex ligno fabricatam, atq. deauratam cum Cherub in * adfectibus suis in basilicâ S. Bonifacij, martyris in absidâ Orientali posuerat, donec venerationi eorum locum congruum pararet. Quod & postea cum diuino adiutorio, quàm celerrimè potuit, deuotus impleuit. Hac
 autem

Brown
 Antiqu
 Fulden
 STV
 9

autem gesta sunt, anno ab Incarnatione Domini DCCCXXXV. Ann. DCCC-XXXV.
 Indictione XIII. regnante Domino nostro IESV Christo, qui
 cum Deo Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per om-
 nia sæcula sæculorum. Amen.

Posthæc autem, anno sequente, venit quidam laicus ab vrbe
 Româ Sabbatinus nomine, cum sociis suis in Franciam ferens, Sabbatinus
Romanus re-
liquias alias
in Fuldensem
ditionem im-
portat: huius
meminit
Einardus l. 4.
cap. 25. cui
SS. Hermi-
tis, Proti &
Hyacinthi,
Deus-donæ
iussu, reli-
quias attulit.
 secum reliquias; auditoque nomine suprâ memorati Abbatis,
 cuius deuotionem in diuino seruitio de veneratione Sancto-
 rum longè lateque fama diulgabat, venit ad eum VIII. Ka-
 lend. Maij; deditque illi ossa S. Quirini martyris, qui fuit in
 Sisciâ vrbe Pannoniæ quondam Episcopus, & ossa B. Romani
 militis, qui à B. Laurentio baptizatus, statim capitali sententiâ
 consecutus est martyrium. De corpore S. Cornelij Papæ ossa
 XIII. & de corpore S. Calisti Papæ ossa x. De corporibus verò
 SS. Nerei & Achillei ossa xvi. Sancti autem Turturini ossa x.
 & S. Staçtei, de cineribus corporis maximam partem, & ossa x.
 Ille verò vniuersa hæc venerabiliter suscepta, in arcam, quam
 suprâ sub duobus Cherubim positam diximus, supplici deuo-
 tione collocauit. Igitur dum hæc agerentur, Addo Presbyter
 Abbatis, quem suprâ ad Alabingum quemdam pro suscipien-
 dis alicuius Sancti ossibus * Italiam missum fuisse retulimus,
 corpus B. Venantij martyris in territorio Ariminensis vrbis
 inuentum sustulit, & in Franciam redire festinauit. Ac primò
 quidem, propter metum incolarum illud occultè ferebat, dein-
 de verò, postquam Alpium iuga transiit, & in fines Baioario-
 rum peruenit, iam securior effectus, feretro impositum, con-
 fluentibus vndique populorum turbis, & excelsâ Deum voce
 laudantibus, detulit in Cellam quæ vocatur * Suolenhus, in re-
 gione Sualaueldoni: & ad Australem plagam altaris Ecclesiæ,
 in feretro, sicut allatum erat, honorificè posuit. Erat autem eo
 tempore Præpositus cellæ illius, ex fratribus, nostris, nomine
 Santharatus; qui statim missis nuntio, omnem rei gestæ ordi-
 nem mandauit Abbati; rogans sibi renuntiari, vtrum sanctas
 reliquias eo in loco, vbi tunc erant, permanere voluisset, an sibi
 ad Monasterium transferri. Omnes enim populi regionis illius
 hoc petebant, idque summis votis optabant, vt corpus sancti
 Martyris ibi habere mererentur; cuius opem in diuersis infir-

mitatum sanitatibus, cottidie sentiebant. Abbas verò cum audisset, mox de suis duos monachos Presbyteros misit ad prædictum fratrem, præcipiens eis, quantâ potuissent celeritate, sanctas illas reliquias sibi adferrent. Erat enim iam tunc per omnes penè regiones illas celebre nomen S. Venantij martyris, propter virtutes & miracula, quæ Christus Dominus & Rex Martyrum per eum facere dignatus est; de quibus, quæ facta sunt in eodem loco, priusquam venirent qui ab Abbate missi fuerant, paucis arbitrò esse perstringenda. Nam, cum adhuc feretrum cum sacris ossibus iuxta altare esset positum; quædam femina de ipso pago, quæ ante sex annos oculorum lumen amiserat, rogavit se illuc adduci, credens sibi per merita & orationes S. Venantij Dominum propitiari. Cumque perducta esset, & ante feretrum prostrata suppliciter orasset; visum recepit. Posthæc altera mulier, filium suum sexennem ex utero claudum, ante reliquias sancti Martyris posuit; & expletâ laude vespertinâ, ceteris ad sua regressis, ipsa cum puero pernoctavit. Manè autem factò, sublatum adhuc, sicut fuerat debilem, domum reportans, in lectulum posuit, cellariumq. suum, ut puero panem daret, intrauit: à quo cum fuisset egressa, filium suum, quem claudum in lecto reliquit, cum aliis eiusdem loci pueris in plateâ ludentem reperit, ita sanum, ut nec signum aliquod in eo pristinæ debilitatis remaneret. In quo liquidò ostenditur, quòd suffragantibus meritis S. Venantij, puer ille sanatus sit per virtutem eius, qui & filium Reguli & puerum Centurionis verbo curavit; & in omni loco præsentia suæ maiestatis, quæcumque voluerit, facillimè potest efficere, IESVS CHRISTVS Saluator noster, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Hæc quidem duo miracula, quæ modò retuli, ab eis qui præsentibus erant, & ea se vidisse testati sunt, didici. Cetera verò, quæ scripturus sum, ipse coram positus vidi: qui ex eis, qui ad perferendos sacros cineres missi fuerant, vnus eram. Igitur cum venissemus ad locum, quem Solenus vocari supra diximus, paratis celeriter omnibus quæ ad deuotionem sanctarum reliquiarum necessaria videbantur, primâ luce, post completum matutinum officium, celebratis ex more Missarum solenniis, cum ingenti luctu ac mœrore eorum, qui

ibidem

*Miracula
ope S. Venan-
tij in Solen-
hoff edita.*

*Femina caca
curatur.*

*Claudum
puer.*

*Rudolphus
à Rabano
emissus in So-
lenhoff ad deu-
otionem S. Ve-
nantij ocula-
tus testis mi-
raculorum.*

Brown
Antiqu
Fulden
STV
9

ibidem erant remansuri, sanctum illum thesaurum sustulimus, atque iter ingressi, portare cœpimus: erat enim cœlum græue nubibus obscurissimis, & quæ citò in ingentem pluuiam resolui possent, nisi id virtus diuina fieri prohiberet. Nam totâ nocte illâ, sine intermissione, pluebat: ita, vt nobis iter illud eâ die inchoari posse minimè videretur: sed superna gratia, per merita Sancti sui, id quod timebatur, longè aliter esse fecit. Nam, vt pergere cœpimus, mox dissipatis nubibus, cœli serenitas venit; & per viam luti parum inuentum est. riui quoque, qui in tam magnâ & iugi pluuiâ, vt eâ nocte erat, crescere solebant, pænè nihil creuisse reperti sunt. Pergentes autem per singulas villas, obuiis populorum turbis excipiebamur; qui nos in dicendis laudibus diuinis, & sacro onere ferendo, non segniter adiuuabant, donec veniremus in locum, qui vocatur Holtzkiricha, sitû in Alamanniâ; vbi congregatâ maximâ multitudine promiscui sexus & ætatis, cum ingenti lætitiâ suscepti sumus. Erat autem ibi oratorium non grande, quod intrare, & feretrum inferre volentes, præ multitudine turbarum, quæ præiabant & quæ sequebantur, minimè potuimus; ac per hoc sub diuo, in loco editiore, altari erecto, ac feretro iuxta illud posito, rursus Missarum solennia celebrauimus. Vbi inter celebrandum duæ mulieres, spiritibus immundis obsessæ, vexari cœperunt: & innox per virtutem Christi, ac merita S. Venantij, fugatis dæmonibus, integerrimam mentis & corporis meruerunt recipere sanitatem. Expletâ autem Missarum celebratione, cum populus ad sua reuertisset, oratorium, quod vicinum erat, sanctos cineres intulimus, ac feretrum ponè altare posuimus; ordinatis qui ibi excubias ducerent, atque diuinis laudibus dicendis operam darent, ipsi nos in hospitium recepimus. In ipsâ autem nocte, cum ad nocturnas vigilias diuinæ laudes diceretur, quædam mulier muta, per merita sancti Martyris, soluto linguæ vinculo, loquelam recepit. Nec multo post altera mulier spiritu immundo possessa, & brachium habens aridum, per orationes sancti Martyris, eiecto dæmonio, ita perfectè corpore & mente sanata est, vt die crastinâ, feretrum ipsa cum ceteris portaret. Manè autem factò, cum Missarum solennia agerentur, quædam mulier, quæ tribus semis annis cæca fuerat,

*Serenitas in-
expectata.*

*Applausus
populorum in
trāsuetudine.*

*Holtzkiricha
Monasteriū
S. Xisti tra-
ctus Franco-
nici diœ-
ces. Valdsaz.*

*Istic dæmones
ab obsessis ex-
cluduntur.*

*Muta usum
linguæ recu-
pirat.*

*Arida debi-
liq; membra
sanantur.*

rat, visum recepit. Et altera, dextram manum habens debilem, per merita Sancti, consecuta est integram sanitatem. Cùm autem inde promouere parassemus, & in ipso profectiois nostræ articulo, solenniter à Sacerdote diceretur oratio; vnus ex

*Clericus pe-
culator puni-
tur & libe-
ratur.
* fraudatus,*

Clericis qui nobiscum erant, nomine Otheri, cui suscipiendum munerum, quæ à populo offerebantur, cura commissa fuerat, partem quamdam allatæ pecuniæ * fraudans, subito cecidit, & in conspectu totius multitudinis, quæ innumerabilis vndique confluxerat, spiritui traditus immundo, vexari cœpit: & eoufque à dæmonio possessus est, donec à circumstantibus allatâ pecuniâ, quam in zonâ absconderat, per merita & orationes sancti Dei Martyris tam perfectè curatus est, vt ab eodem loco incolumis, cum laude Dei, & publicâ sceleris sui confessione, feretrum comitaretur, donec loco suo reliquiæ sanctæ conderentur. Neque enim priùs aliquid huiuscemodi insaniam, ab infantiâ vsque ad tempus illud, in eo auditum aut visum est. Sed nec postea, quamdiu vixit, potestas in eum data est inimico. Igitur inde profecti, venimus in villam quæ vocatur

Truchtmüd.

Truhtmuntiga, vbi iuxta sacros cineres in ecclesiâ positos, quatuor mulieres in ipsâ nocte ab immundis spiritibus liberatæ sunt. Nec prætereundum esse arbitror miraculum, quod meritò huic Sancto Dei adscribitur; antequam enim ad prædictam villam ventum esset, quædam matrona nobilis, audito quòd per regionem illam Sancti Dei reliquiæ veherentur; erat enim in viâ, ad alium quemdam locum ire volens, relicto quò tendebat itinere, obuiam nobis properauit, fibulamque suam auream, quam linguâ Francorum spangam vocant, in ipso transitu perdidit: quam cùm diu cum omni comitatu suo, qui erat non modicus, quæreret, & minimè reperiret, cœptum iter carpebat, dicens: Si Domino nostro IESV Christo placet, cuius sancti famuli reliquiis supplex occurri, fibula, quam perdidit, facile est, vt à quolibet inuenta, mihi restituatur. Venit ergo, & adoratis reliquiis, oblatisque muneribus, cùm rediret, occurrit ei quidam homo ignotus, eandem fibulam præ se ferens in manu: quam cùm illa suam fore dixisset; Recipe, inquit, quia per orationes Sancti, cuius reliquias venerata es, reddita est tibi. Atque ita mulier, accepto quod suum erat, itinere suo pergebat,

*Nobilis ma-
trona in cul-
tu Martyris
amissam fi-
bulam mira-
biliter reci-
pit.*

Brown
Antiqua
Fuldensis

STV
9

bat, laudans & benedicens Deum. Altero autem die, celebratis primo mane Missarum solenniis, cum sanctis cineribus iter ingressi, venimus in locum, qui vocatur Hassarodt, in quo monasterium est Monachorum, qui egressi cum crucibus & capsis Sanctorum reliquias continentibus, diuinas laudes concinentes, ex illâ parte fluminis aduentum nostrum expectabant. Nos verò, cum venissemus ad pontem fluminis, propter multitudinem, quæ ab Alamanniâ nobiscum venerat, & iam redire volebat, vt orandi locum haberet, parumper constituimus; in quo loco, ex accolis regionis illius, non minima pars populi è diuerso nobis occurrit. Inter quos, femina quædam vellus lanæ ferens, cum manum ad feretrum munus oblatura extenderet, lana, quam tenebat, velut fumus euauit. Quod cum vidisset, illa pauens ac tremens, cœpit quærere Presbyterum, cui peccatorum suorum confessionem daret, consiliumque suæ salutis acciperet. Interrogata autem, si lana quæ de manibus eius euauit, esset furtiua, confessa est, non à se furatam, sed à quadam sociâ suâ sibi fuisse donatam. Cumque res diligenti inquisitione vestigaretur, inuentum est, quòd ouis, à quâ vellus illud sumptum erat, proprio possessori fuit fraude sublata. Ibi quidem turba illa, quæ nos, vt diximus, ab Alamanniâ profecta est, adoratis atque osculatis sacris reliquiis, domum reuersa est. Monachi verò, qui nos in alterâ fluminis ripâ opperiebatur, & alia multitudo quæ nobis ibi occurrit, comitati sunt nos cum diuinis laudibus, vsque ad eum locum, in quo simili modo ab aliis occurrentibus excipiebamur. quæ tunc similiter, vt prior, factâ oratione, ad sua reuersa est. Hoc modo per singulos dies, à manè vsque ad vesperam, comitantibus nos & Kyrie eleison cantantibus populorum turbis, cum ingenti gaudio gradiebamur. Cum autem appropinquassemus villæ, quæ vocatur Hamalunburg, sita super fluuium nomine Sala, quæ fuit quondam fiscus regius, donec ex largitate Pipini Regis Francorum, partibus S. Bonifacij martyris, solenni donatione collata est, occurrerunt nobis cum cereis & crucibus fratres nostri, qui habitabant in Cellâ, quæ ob hoc quòd ab eo quondam est habitata, Baugulfi vocatur; & cum eis ingens multitudo viro- rum ac mulierum, ex diuersis locis vndique confluentium.

Hassarodt
Monasteriũ.

Lana Sancta
oblata euauit,
quia
ex furto.

Confessionis
secreta vsus.

Mos honorandi
& agminatim
publica via
proficiscendi
excipiendi
reliquias.

Hamalun-
burgi veteris
descriptio.

Baugulfi
Cella.

*Claudus
gressus refi-
suis.*

Inter quos erat claudus quidam, de ipsâ villâ quam suprà nominavi, qui propter cruris ac pedis vnius imbecillitatem, duobus se baculis ad incedendum sustentabat. Is, nobis paululum consistentibus, vt populus qui occurrit, sacras reliquias adoraret, in conspectu multitudinis per merita sancti Martyris, tam perfectè curatus est, vt vltra in ambulando baculorum adminiculo non egeret. Cùm autem pergentibus nobis, & sacrum onus ferentibus, ventum esset ad fluuium, inuenimus

*Nauis ad-
uerso amne
properat ex-
ceptura reli-
quias.*

Abbatem nostrum, cum Sacerdotibus ac Monachis, & magnâ multitudine hominum in alterâ ripâ fluminis, aduentum nostrum expectantem. Erat quidem ibi transitui nostro nauis parata, sed non in apto loco ad terram subducta; iccirco præceptum est nautis, vt eam nobis obuiam ducerent, qui longè sursum ab eo loco ad litus venimus. Illis verò festinantibus, vt iussa explerent, cùm funem soluissent, & in nauem descendere parassent, subito è manibus eorum lapsa in amnem, vi quadam inuisibili contra impetum fluminis acta ferebatur, donec ad locum quo sacrum onus susceptura erat, litori adplicata, peruēnit.

*Missa sub di-
o celebrata.*

Transpositis autem reliquiis, & in prato adiacente Missarum solenniis propter multitudinem sub diuo celebratis, cùm in oratorium, quod in villâ erat, feretrum cum sacris cineribus poneremus, mulier quædam neruorum contractione ita curuata, vt penitus ad videndum cælum se erigere non posset, cunctis qui aderant videntibus, coram Sancti Dei reliquiis, ab incommodo, quo iam per multos annos laborabat, in momento temporis virtute diuinâ liberata est. Posterâ die inde

Lichtesbach.

profecti, venimus in locum vocabulo Lihtoluesbach, qui est in saltu Buconiâ, quatuor leucis distans à Vuldensi cœnobio, vbi suscepti ab accolis filuæ, quorum magna multitudo obuiam venerat, cùm in oratorio feretrum posuissemus, quædam

*Surdus idem
& mutus
puer restitui-
tur.*

mulier paupercula, filium suum sexennem à natiuitate surdum & mutum in vlnis ferens, ante Sancti reliquias posuit, ibique pernoctans, die crastinâ, vt populi dicebant, audientem

*Occursus cõ-
gregationis
reliquias ob-
uia.*

& loquentem reportauit. Nos verò completis Marutinarum laudibus, Missarumque solenniis ritè peractis, cum populis diuinis laudes concinentibus iter ingressi, cùm venissemus ad conspectum Monasterij, ecce Abbas noster, qui nos pridie præcessit,

Brown
Antiq.
Fulden

STV

9

cessit, ad ordinandam susceptionem sanctarum reliquiarum, obuiam venit; & cum eo omnis multitudo fratrum nostrorum, exceptis quos vel aetas vel infirmitas exire prohibuit, cum crucibus & cereis portantes in loculis ossa beatorum martyrum Urbani & Quirini, quæ de Româ nuper allata supra memoravi. Erat etiam cum eis & Reginaldus Corepiscopus, & infinita hominum multitudo: quippe propter Litanias maiores, quæ tunc Idibus Maij mensis, de diuersis locis ad Monasterium conuenerant. Cumque suppliciter adorassent, cum summâ veneratione, susceptum corpus B. Venantij martyris, ecclesiam S. Ioannis Baptistæ, quæ distat, vt præfatus sum, à Monasterio quasi stadiis nouem, cum hymnis & laudibus intulerunt: quod Reginaldus Corepiscopus, factâ oratione, in absidâ ecclesiæ ad Orientem altaris in arcâ faxeâ condidit; cineresque sanctorum martyrum Urbani & Quirini pariter adposuit, singulos seorsim in singulis loculis inclusos. Vbi orationibus eorum fideliter Deum deprecantibus, beneficia præstantur vsque in præsentem diem; ad laudem & gloriam Domini nostri IESV Christi, qui cum Deo Patre & Spiritu sancto viuunt & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Abbas verò de super ligneum erexit ædificium, quod ex auro & argento decenter ornauit, scriptis in circuitu metricis versibus, gestæ rei causam declarantibus, hoc modo:

PRAECURSOR DOMINI CHRISTVM QVI TINXERAT VNDIS,
 HANC AVLAM INHABITAT SANCTIFICATQ. DOMVM.
 QVATVOR HANCQ. VIRI CHRISTI MAGNALIA SCRIPTIS,
 QVI TVM EXPRESSERVNT, ECCE COLVNT PARITER.
 SED HOMINES SANCTI, VALDE ET SACRO ORDINE CLARI,
 NON MINVS EXALTANT NOBILITANTQVE LOCVM.
 QVOS HVC DIVERSIS DVXIT EX PARTIBVS ORBIS
 SERVO RV M DOMINI STRE NVVS ACTVS AMOR.
 VRBANVM ROMA, QVIRINVM SISCIA MISIT:
 QVOS PIE SVSCIPIENS CONTINET ISTE LOCVS.
 INSIGNIS PRAESVL SANCTVS VENANTIVS ATQVE
 DE ARIMINO VENIENS HIC SIMVL IPSE MANET.
 HOS QVOQVE SVSCEPTOS HRABANVS SORTE LOCAVIT
 SARCOFAGO HOC: DIGNE EDIDIT ET TITVLVM,
 DEPO-

Litania maiores quâ frequentiâ Fulda olim celebrata.

Reginaldus Magontiac. Suffraganeus S. Venantium condit in ecclesiâ montis S. Ioannis, cum SS. Urbani & Quirini cinerib.

DEPOSQENS OMNES TEMPLVM QVI GRESSIBVS INTRENT,
IPSVM VT COMMENDENT RITE DEO PRECIBVS.

Posthæc allatæ sunt ei reliquiæ sanctorum Episcoporum Cornelij atque Calisti; & sanctorum Martyrum Agapiti, Georgij, Vincentij & Maximi: sanctorum quoque Virginum Cæciliæ & Eugeniæ, Dignæ & Emeritæ atque Columbanæ. Attulit autem eas quidam Clericus Italicus, nomine Felix, anno ab Incarnatione Domini DCCCXXXVIII. die quinto mensis Aprilis; post cuius reditum, non multis diebus interpositis, Theodorus frater Deusdonæ, cuius supra mentio facta est, cum quodam socio suo Sabbatino, ab vrbe Româ profectus Alamanniam venit; & sicut dudum promiserat Abbati, Sâctorum reliquias secum detulit: ossa videlicet S. Quirini, qui in Sisciâ Pannoniarum oppido quondam Episcopus erat, & temporibus Diocletiani Imperatoris, sub Amantio Præsides, inter multas quas pro Christi nomine pertulit passiones, ligatâ ad collum molâ, in flumen præcipitatus est: cumque diutissimè super vndas nataret, cum spectantibus locutus est, ne suo terrentur exemplo, & vix oratione à Domino, vt mergeretur, obtinuit. Cuius corpus inuentum, & à fidelibus honorificè sepultum est II. Non. Iun. Incurssione autem barbarorum in partes factâ Pannoniæ, populus Christianus, accepto corpore B. Quirini martyris, Romam fugit, & sacras reliquias, viâ Appiâ milliario tertio, in ecclesiâ Apostolorum Petri & Pauli, vbi aliquamdiu iacuerunt, sepeliuit in loco, qui dicitur Catacumbas. Detulit item & reliquias Urbani Papæ & confessoris, cuius doctrinâ suo tempore multi coronati sunt martyrio. Ossa quoque S. Cæciliæ virginis, quæ sponsum suum fratremque eius Christo lucrata, Martyres fecit: & ipsa deinde martyrizata, ignem quidem superâs, sed ferro occisa, sub Almachio Urbis Præsfecto. Nec non & ossa SS. Tiburtij & Valeriani atque Maximi, quorum primi quidem sub prædicto Almachio Urbis Præsfecto fustibus cæsi & gladio sunt percussi; vltimus verò tamdiu plumbatis verberatus est, donec redderet spiritum. Attulit quoque ossa SS. Agapiti, Ianuarij & Magni, Diaconorum B. Xisti Papæ, qui cum eo sub Decio decollati sunt, sicut in gestis Pontificalibus legitur. Zenonis quoque Diaconi & Hippolyti martyris ossa, qui

tempore

Felix Clericus Italicus, Theodorus & Sabbatinus Romani vniuersitas Sanctorum huc inferunt reliquias. Lunisonem sapè Einarodus citat Deus-donæ fratrem.

S. Quirini ossa.

S. Urbani.

S. Cæcilia.

SS. Tiburtij & Valeriani ac Maximi.

Zenonis & Hippolyti.

Brown

Antiqu

Fuldens

STV

9

tempore Decij Imperatoris, ligatus pedes ad colla indomitorum equorum, & per carderum tractus, emisit spiritum. Aquilæ etiam atq. Priscillæ, vt Actus Apostolorum testantur, quondam comitum Pauli, sacrosanctas reliquias detulit: de quibus per viam, quâ ferebantur, magnum atque inauditum contigit miraculum. Vero enim cruore visæ sunt maduisse: nam tantus humor sanguinei coloris de loculo, in quo conditæ fuerant, distillauit, vt vestes quoque portantium inficeret, mentesque spectantium rei nouitate percelleret. Igitur, cum venissent, suscepit eos Santhratus frater noster, quem Cellulæ Suolonis præpositum fuisse supra diximus: & aduentum quidem eorum, cum celeritate nuntiare curauit Abbati, reliquias verò in loco, qui vocatur Holtzkiricha, honorificè collocauit, Sabbato sancto Pentecoste v. Kal. Iun. Conuenit autem illuc multitudo magna virorum ac mulierum, inter quos adducta est puella quædam duodennis, à natiuitate cæca, & brachiis cruribusque contracta; quæ per merita & orationes in ipsis vigiliis, & sanitatem membrorum, & vsum recepit oculorum. Inde post dies duos, vel tres, mulier quædam cæca visum recepit; & hominis cuiusdam à natiuitate muta ad loquendum lingua restituta est. Posthæc die teritiâ, quædam mulier tribus continuis annis nihil videns, per merita Sanctorum lumen recipere meruit: & sequenti die, alterius mulieris manus contracta, pristina restituta est sanitati. Igitur, dum talia apud reliquias Sanctorum diuinitus agerentur, venerunt, qui ab Abbate missi fuerant, ex Monachis nostris Presbyteri tres, quorum vnus vocabatur Megingoz, alter Oedoltus dicebatur, tertius autem Theotmarus erat, idem cuius feci mentionem in translatione reliquiarum B. Martyris Alexandri; qui secundum mandatum quod habebant, acceptis Sanctorum ossibus, quæ allata fuerant, cum honore & reuerentiâ ferre cœperunt. Comitata est autem eos multitudo magna virorum ac mulierum psallentium, & diuinas laudes gratulabundâ voce canentium. De pagis quoque, & de villis, certatim populi confluxerunt, adducentes secum spiritibus immundis obsessos; & diuersis infirmitatum generibus afflictos; credentes, per merita & orationes Sanctorum desideratam recipere sanitatem. Inter quos adducta est

Hh mulier

Aquila & Priscilla.

Ex quorum ossibus cruor distillat.

Inferuntur primum in Cellâ s. Suolonis vel Solonæ.

Inde Holtzkiricham.

Cæca & mæca mirè conualescit; alicuius miracula exhibentur.

Presbyteri monachi tres obuiam missi reliquias.

Eos multitudo consequitur alacris.

*Potestas S.
Kiliani pro
ditione Frã-
conici solã.*

*Dæmoniaca
vindicatur
ab infessore.*

*Holtzkiricha
ornatur reli-
quiis SS. Ma-
gni & Ia-
nuarij.*

*Bischofesheim
villa.*

*Dæmon mu-
sca forma
abigitur.*

*Selina à dæ-
mone libe-
ratur.*

*Zellinga mo-
nasterium
monialium.*

mulier dæmoniaca, nomine Hruodmuui, erat enim de pote-
state S. Kiliani martyr, habitans in villâ, quæ vocatur Aſch-
bah. Mox igitur vt peruenit ad conspectum loculi, quo San-
ctorum reliquiæ ferebantur, arrepta ab immundo spiritu, diu
multumque torquebatur, donec per Dei gratiam in conspectu
multitudinis tam perfectè curata est, vt deinceps incolumis &
sanæ mentis, in Dei laudibus perseueraret, quæ prius frequen-
ter huiusmodi incommodo laborare solebat. Hoc quidem ge-
stum est vi. feriâ xiv. Kalendarum Augustarum. Abbas ve-
rò circa honorem Sanctorum magnam gerens sollicitudinem,
me & quosdam fratribus obuiam misit, præcipiens, vt ossa
sanctorum martyrum Ianuarij & Magni dimitterentur in mo-
nasteriolo, quod vocatur Holtzkiricha, situm in prouinciâ
Waldsazi; ceterorum verò Sanctorum reliquiæ ad se duceren-
tur. Occurrimus autem eis in villâ, quæ dicitur Bischofesheim,
vbi in Dei laudibus pernoctantes, & excubias ducentes, alterâ
die, quæ erat Dominica, ad Holtzkiricham cum sanctis reli-
quiis peruenimus; positoque in ecclesiâ iuxta altare feretro,
cùm sacra Missarum solennia celebrarentur, mulier quædam
à dæmonio curata est; nam cùm miserabiliter in conspectu po-
puli cruciaretur, musca nigerrima & miræ magnitudinis, ab
ore eius visa est auolare; post cuius egressum, receptâ mentis sa-
nitate, curata est. Sequentem autem die, relictis ibi, vt præceptum
erat, ossibus sanctorum martyrum Ianuarij & Magni, atque in
loculo, sicuti allata fuerant, ponè altare venerabiliter positis,
cum ceteris Sanctorum reliquiis profecti sumus, prosequenti-
bus nos fratribus, & magnâ multitudine hominum regionis
illius. Vndique etiam ducebantur infirmi, & variis passionibus
affecti; inter quos puella quædam nomine Selina, in ipso itinere,
quo gradiebamur, arrepta à dæmonio, eucurrit, & morsu fe-
retum adprehendens, mox sanæ mentis effecta est: acceptoque
sanctæ crucis vexillo, gaudens & laudans Deum, Sanctorum
reliquias præcedebat. Cumque venissemus ad Mœnum flu-
uium, Sanctimoniales de Monasterio, quod vocatur Zellinga,
cum crucibus & cereis egressæ nos susceperunt. Ingressique
cum sacro onere in ecclesiam, vt populus, qui nobiscum vene-
rat, & iam tunc reuerti volebat, locum haberet orandi, ac vota
soluen-

Brown
Antiqu
Fulden
STV
9

soluendi, sextâ horâ diei solennia celebrauimus. quibus expletis, cum omni illâ multitudine venimus ad nauem. Erat etiam ex aduerso, in alterâ ripâ fluminis turba non modica aduentum nostrum opperiens. Nobis autem cum sacris ossibus nauem adscendentibus, ecce ancilla quædam Mahtildæ Abbatisse Monasterij illius, nomine Liobsuind, morbo contracta vetusto, & humo ita adclinis, vt ad videndum cælum nequam se erigere valeret, venit, reptans pedibus & manibus scammellis innixis, cumque nauem vellet adscendere, nec posset, vnus ex nostris fratribus, nomine Goxmundus, eleuatam posuit in nauem. Transpositis autem nobis, & in litus alterum cum sacris reliquiis egressis, mox mitum in modum, per virtutem Dei & merita Sanctorum mulier ita curata est, vt sine cuiuspiam adiutorio se erigeret, & scammellis, quibus eatenus innitebatur, summitatem feretri tangeret. Stabat etiam adhuc innumerabilis multitudo promiscui sexus & ætatis, ex vtraque parte fluminis, inter quos erat Reginolfus quidam Presbyter Humberti Episcopi; qui adscenso editiore loco, mulierem sanam, populis in diuinâ laude clamantibus ostendit; vt gesti miraculi multi testes, multi Dei fierent laudatores. Sed & domina illius attestata est, ex multis annis illo morbo contractam illam & inutilem effectam vsque ad id temporis perseuerasse, quo per Dei gratiam, & Sanctorum eius orationes, ab eiusmodi incommodo liberata est. Inde profecti cum diuino adiutorio, die tertiâ, hoc est VIII. Kalend. Augusti, ad Monasterium peruenimus. Egressi autem fratres, cum crucibus atque cereis occurrerunt nobis in cliuo montis, qui vocatur Hurodleichefberg; turba autem non modica ex accolis eremi, partim quidem nobiscum, partim verò obuiam veniens, illuc confluxerat. Substitimus paululum, vt conuenientibus spatium daretur orandi: & ecce mulier quædam, quæ erat ab annis x. & eo amplius clinica, portabatur; cumque perlata à portantibus feretrum tetigisset, continuo, receptâ omnium fanitate membrorum, gaudens & laudans Deum, remauit ad propria. Fratres verò, susceptas Sanctorum reliquias cum hymnis & laudibus in ecclesiam B. Bonifacij martyris intulerunt; positasque cum loculo, sicut allatæ fuerant, iuxta altare BB. Apostolorum, die

Hh 2

noctu-

*Mahtilde
Abbatissa
Zellingensis
famula cu-
rauit.*

**Scammela,
schimmel
Teuton. vox.
fortè scam-
nulis.*

*Reliquiarū
quæ venera-
tio olim per
occursus Mo-
nachorum.*

*Clinica sa-
natur.*

*Humbertus
Episcopus
Wirzburg,
Hrabani in-
nitatu San-
ctorum ossa
sumulat in
Holtzkirch.*

noctuque, congruâ veneratione frequentabant. His ita gestis, cum dies aliquanti transissent, vir venerabilis HRABANVS Abbas, Humbertum Wirzburgensis Ecclesiæ Episcopum, inuitavit ad Monasterium, quod Holtzkiricha vocari iam supra dictum est. Et quia ad eius dicecesin locus pertinebat, cum illius auctoritate ossa SS. Martyrum Ianuarij & Magni, venerabiliter ibi in arcâ faxeâ, ad Orietem altaris collocavit, VIII. Kalend. Nouemb. super quam ligneum erigens ædificium, auri argentiq̃ metallo, pulchrâ varietate decoravit, scriptis in circuitu metricis versibus, litteris deauratis, hoc modo:

ECCE VIROS ISTOS PRAECLAROS VALDE PATRONOS,
ROMA DECVS ORBIS MISERAT HVC PARITER.

QVOS QVOQ. HRABANVS HVMLIS SVSCEPERAT ABBAS,
PRAESVLE CVM HVMBERTO RITE LOCAVIT ET HIC.

HIC MAGNVS PAVSAT, MARTYR IANVARIVS ATQVE:
OFFICIO INSIGNES ATQVE SACRIS MERITIS.

QVI CVM PONTIFICE XISTO MYCRONE PEREMPTI,
LEVITAE CAELO REDDIDERANT ANIMAS.

*SS. Magni
& Ianuarij
miracula
frequentan-
tur in Holtz-
kirichâ.*

Igitur ex eo tempore, quo eorum sacrae reliquiae ibi conditae sunt, diuina vsque hodie populis praebentur beneficia. Per orationes enim & merita eorum, debiles & infirmi curantur, & ab obsessis corporibus daemones effugantur, ac desiderata fideliter orantibus vota praestantur. Ex quibus pauca miracula, quae ab his qui praesentes erant, & ea se vidisse testati sunt, ad meam notitiam litteris denotata, breuiter intimare curavi. Villa est ab eo Monasterio passibus mille distans ad Meridiem, nomine Gundichenhus; ex qua mulier quaedam, nomine Adelburg, cum sedisset ad mensam cum marito suo, & cibum caperet, subita contractione neruorum ita dirigit, ut unguibus in palmam defixis, nequaquam digitum a digito potuisset explicare: quod cernens eius maritus, quantam potuit celeritate, praedictam ad Monasterium, Presbyteris & fratribus loci illius praesentavit, supplicans, ut pro sanitate illius diuinam clementiam precarentur. Ducta est igitur ad memoriam Martyrum; fratribusque vespertinum celebrantibus officium, & illam coram altari prostratam & orante, dextera manus restituta est: alteram autem die, circa horam tertiam, receptam etiam sinistrae manus sanitate, cum

*Mulier con-
tracta sani-
tatem reci-
pit.*

Brown
Antiqu
Fulden
STV

9

cum gaudio remeavit ad propria. Altera quoq. villa est etiam non longè ab eodem Monasterio, nomine Hohhus; in quâ puella quædam, cum staret ad textrinum opus, subitaneò impetu spiritus maligni arrepta, manibusque contractis, inutilis effecta est; cumq. per continuos tres dies ac tres noctes æstuans & vociferans, multa ignota quasi cognita loqueretur, S. Gerdrudam appellabat, aliorumque Sanctorum nomina proclamabat. Inter cetera quoque affirmabat, Luciam de cælis descendentem se admonere, vt ad S. Ianuarii Magnumque martyres properaret; aiebatque semper dictos Sanctos se videre, & vsque ad locum vbi requiescunt, nominatim exprimens, ire desiderabat. Quò cum fuisset à parentibus adducta, Presbyteris ac Monachis loci illius eadem ex ordine replicauit. Pater autem puellæ, tres denarios super contractam filiæ suæ manum positos, dextrâ suâ manum illius ad altare cum munere porrexit. Quod cum factum fuisset, mox mirum in modum per orationes Sanctorum, in vno eodemque momento, & denarij super altare ceciderunt, & puellæ integra mentis ac manus sanitas restituta est. Erat etiam illis temporibus mulier quædam in villâ, quæ dicitur Erlabach, distans à Monasterio leugis XII. quæ per decem annos continuâ immundi spiritus vexatione laborabat; hanc parentes sui plenâ fide perduxerunt ad memoriam sanctorum Martyrum, stante Eburhardo Presbytero iuxta altare, ac Missas celebrante; cumque pro eâ fuisset oratum, subitò immundum, nescio quid, ac fœtidum euomuit; pariterque cum vomitu egresso dæmonio, curata ac sanæ mentis effecta est, factaque peccatorum suorum confessione, gaudens & laudans Deum, reuerfa est ad domum suam. Vir quidam erat in regione illâ, Freuiuricus nomine, de villâ quæ vocatur Betinga, cuius ancillâ vocabulo Gersuind, subitò obmutuit, ac per VII. continuas dies muta permansit: octauo autem die, ad memoriam Martyrum, per merita eorum, pristinè restituta est sanitati: nam cum in ecclesiâ publicè Missarum agerentur solennia, & lectio legeretur Euangelij, stantibus omnibus iuxta morem cum silentio & reuerentiâ, illa repente, quasi vi quadam acta, erupit in vocem, & Kyrie eleison, coram omni populo exclamauit; ac sic per virtutem Dei & merita Sancto-

Puella mentis & manus impos, mirabiliter sibi redditur.

Immundus spiritus à muliere fugatur.

Muta loquitur.

rum Martyrum, receptâ locutione, domum reuerfa est. Dies erat natalitius SS. Martyrum Ianuarij & Magni, præceptum est omnibus ad ius Monasterij illius pertinentibus, viris ac mulieribus, vt eo die à rurali ac feruili opere vacarent, diemq. festum dicarent. Contigit in villâ quadam, quæ à * Schlaus Christianis habitabatur, vt vnus eorum parui pendens honorem, cum suis exiret agrum, metensq. segetem, & messem congregaret in acruos, ceteris solennes ferias celebrantibus. Interea igitur aër densissimas creuit in nubes, & tempestas seua exorta est; fulgura ventiq. vehementer vndique ferebantur: coruscationes quoque valdè terribiles, & fulgura discurrentia horrorem nimium mortalibus ingerebant; factumq. grande miraculum, Domino discernente, inter venerâtes, & festa Sanctorum eius contemntes. Omnes enim acerui frugum, quos miser ille eo die messos congefferat, cælesti igne consumpti sunt, ceteris, quos vel ipse, vel conciuus eius pridie messuerant, inlæsis permanentibus. Tantusq. timor ex hoc omnes perculit in circuitu, vt deinceps festa Sanctorum summâ colerent reuerentiâ. Contigit etiam in die solennitatis, vt puella quædam de villâ Munbrunnosi, nomine Selina, filia Bernalahi, de cottidianâ vexatione maligni spiritus tam perfectè sanaretur, vt ab eâ die nequam spiritus numquam eam inuaderet. Talibus quidem miraculis, & aliis innumerabilibus, quæ breuitati studentes omittimus, Dominus noster IESVS Christus declarare dignatus est merita sanctorum suorum Ianuarij & Magni, quorum ossa ordine supradicto translata & condita esse constat. Ceterorum verò corpora Sanctorum, quæ vel eodem quo isti, vel alio tempore adducta sunt, quo translata & condita sint, iuxta fidem gestorum declarabo.

* Schlaus

Ferias Martyrum negligentis messis perit, colentibus prouenit.

Malignus spiritus coercetur.

* Iengis

Rathesdorphenfis ecclesia à Rabano erecta, à monachis habitata, reliquiis SS. Cecilia, Tiburtij, Valeriani decorata.

Locus est à Monasterio Fuldensi decem & eò amplius * Iengis distans ad Boream, nomine Rathesdorphen, à Monachis quidem habitatus, sed ad præfatum Monasterium, eo tempore ad Hrabanum Abbatem pertinentibus: in quo pulchram & diuinis officiis congruentem nouiter extruxit ecclesiam, quam picturis & diuersorum varietate metallorum decenter ornauit; altaribus, & crucibus, auro argentoq. paratis, vasisque diuersi generis, quæ diuinus cultus exposcit, congruenter adhibitis:

Browne

Antiqua

Fuldensis

STV

9

bitis : in quam , cum auctoritate Humberti , qui Herilolfum Presbyterum illuc vice suâ miserat ossa B. Cæcilie Virginis , & SS. Martyrum Tiburtij & Valeriani intulit , atque in sarcophago saxeo post altare posuit ; singulorum ossibus , in loculis singulis seorsim conditis ; erectamque desuper , vt ei moris erat , ligneam tumbam auro parauit & argento . Titulum quoque rei gestæ seriem declarantem , metrico carmine compositum , litteris deauratis in circuitu conscripsit in hunc modum :

*Rabani epi-
graphæ.*

POSTQVAM REX REGVM CHRISTVS SVPER AETHERA
CELSA

VICTOR CONSCENDIT, ARBITER OMNIPOTENS.
SERVORVM TVRBAM HIC LIQVIT, PLEBEMQ. FIDELIEM,
QVI VERBO ET FACTIS PLVRIMA LVCRATA DARENT.
INTER QVOS ISTI, QVORVM HIC MEMBRA QVIESCVNT,
VIRTVTVM TITVLIS EXIMII PVERANT.
HI POMPAM MVNDI SPERNENTES, RITE TENEBANT
MARTYRII PALMAM, VIRGINEVMQVE DECVS.
GERMANI ECCE DVO HIC PAVSANT, QVOS VIRGO BEATA
LVCRATA EST CHRISTO DOGMATE CAECILIA.
VALERIANVS ADEST VNVS, TIBVRTIVS ALTER,
NOMINE PRAECLARVS, CLARIOR ET MERITIS.
HAS TRES PERSONAS ROMANA EX ARCE MEANTES
SVSCEPIT HRABAN, CHRISTE TVVS FAMVLVS.
PATRONOSQVE SIBI EXOPTANS FIERI, ARTE MAGISTRA
ORNAVIT TVMVLVM: CONDIDIT ET TITVLVM.

Ædificauit etiam ecclesiam valdè conspicuam in monte excelso, XII. ferè stadiis ad Orientem à suo Monasterio distantem , quam cum ex præcepto Otgarij Archiepiscopi , per Reginbaldum Corepiscopum eius , in honorem beatorum Apostolorum, Patriarcharum, Prophetarum, Martyrum, Confessorum atque Virginum , omniumque sanctorum spirituum cælestium fecisset consecrari , intulit in eam ossa S. Felicitatis matris VII. filiorum Martyrum ; & S. Concordiæ, sanctarumque Virginum* Basillæ, Emerentianæ, Candidæ & Eutropiæ ; quibus addidit ossa ac vestimenta SS. Aquilæ & Priscillæ IV. Kalend. Octobris : erectamque desuper , sicut & in ceteris fecerat , ligneam fabricam , auro argentoque decorauit , scriptis

*Mōtis S. Petri ecclesia
item à Hrabanō exstructa.*

*Otgarij Archiepiscopi
Adoguntini iussu & Reginbaldo Episcopo auxiliatore consecrata.
Reliquiis vniuersariorū SS. ornata.
Basilla.*

ex

ex vtraque parte versibus, qui gesta rei ordinem declararent hoc modo:

HIC LOCVS ECCE TENET SANCTORVM CONDITA RITE
OSSA, SIMVL MEMORANS ET PIA FACTA COLIT.
MATER FELICITAS, SANCTA ET CONCORDIA NVTRIX
HIPPOLYTI, HIC PAVSANT, CANDIDA ET EVTROIPIA.
PAVLI NAMQVE HOSPES AQVILA HIC ET PRISCA QVIE-
SCVNT:

EVGENIA HIC VIRGO, ATQVE BASILLA, MANENT.
VIRGINIS AGNETIS HIC COLLECTANEA SISTIT
NEMPE EMERENTIANA, MARTYR ET IPSA SACRA.

*S. Leuba, vel
Lioba in eum
montē trans-
lata.*

Transtulit quoque eâdem die, ossa B. Leubæ virginis, cuius vitam atq. gesta breui dudum libello comprehendi, & posuit eam cryptâ eiusdem ecclesiæ post altare in honorem V. Dei genitricis, sanctarum Virginum Christi, dedicatum in arcâ faxeâ; quam etiam ligno circumdatam, auri argentiq. metallo decenter ornauit. Sequenti autem die, per manum prædicti Corepiscopi, collocauit reliquias sanctorum Episcoporum Cornelij, Calisti, Sixti, *Siniſij, Nicasij & Felicis; Staectei quoq. & Pamphili Presbyterorum; & sanctorum martyrum Crispini & Crispiniani, Nerei & Achillei, Sebastiani quoque, Castuli & Romani; Papiæ & Mauri atque Valeriani; sanctarumq. Virginum Cæciliæ, Eugeniæ, atque Anastasiæ martyrum Christi, in ecclesiâ S. Bonifacij, in loco quo prius sanctum corpus illius quiescebat. Ædificauit enim ibi turrim lapideam post altare, in cuius turris summitate mediâ, condidit prædictorum ossa Sanctorum, arcâ faxeâ diligenter inclusa; super quam culmen ligneum, columnis quatuor sustentatum erigens, auro ornauit & argento. Intra quod, arcam oblongam quadrangulo schemate factam posuit; quam etiam auro & argento, atque lapidibus ornans, singulorum Sanctorum imaginibus decenter expressis decorauit; versusq. quasi ex personâ eiusdem arcæ prolatos, in circuitu conscripsit hoc modo:

NOMINE QVOS NOTO LOCVS HIC ET IMAGINE SIGNAT
PRAECLAROS CHRISTI ECCE DEI FAMVLOS,
QVI CORDE IMPAVIDO RVBVERVNT SANGVINE SACRO,
PRO CHRISTO IAM ANIMAS EXPOSVERE SVAS.

Sed

Bros
Antiqu
Fulda
STV
9

**Siniſij vel
Synesij,
Reginbaldu
Corepisco-
pus Mogunt.
complurum
SS. ossa in
primariâ ba-
siliçâ compo-
nit.
Opus turri-
zum à Raba-
no exstructâ
in ade sum-
mâ.*

Sed & in turre subiectâ versus conscripsit; quatuor quidem in vno latere, & quatuor in altero, elegiaco carmine hoc modo compositos:

MARTYRIBVS CHRISTI, QVORVM HIC OSSA QVIESCVNT,
HRABANVS HVMILIS CONDIDIT HVNC TVMVLVM.
HORVM TV LECTOR SI NOSCERE NOMINA CVRAS,
ARCA SVPERPOSITA PANDIT ET IPSA TIBI.

ROMA DECVS MVNDI, LAVS RERVM, SVMMA POTESTAS, *Roma laus.*
HOS IAM LECTORES PONTIFICESQVE HABVIT.

CVM QVIBVS HIC PAVSANT SVMPTI DE PARTIBVS ORBIS
VIRTUTE CLARI, CHRISTE, TVI FAMVLI.

In reliquis verò duobus lateribus Asclepiadeo carmine hos versus scripsit:

FELICES NIMIVM ATQVE BEATI,

QVOS REX CHRISTVS OVANS ARCE SVPERNA

SANCTIS PRO MERITIS COLLOCAT ASTRIS,

VITAM PERPETVAM REDDIT ET ILLIS.

QVI TEMPLVM DOMINI GRESSIBVS INTRANT,

HOS NVNC ADMONEO CORDE BENIGNO

CHRISTVM SVPPLICITER VT PRECE POSCANT,

QVO CVM MARTYRIBVS SIDERA PRAESTET.

Aliorum autem Sanctorum reliquias de diuersis partibus orbis plurimas congregavit; atque in oratoriis, quæ tempore sui regiminis numero triginta construxerat, & ab Episcopis, in quorum diœcesi fuerant, dedicari fecerat, honorificè collocavit; de quorum locis, & consecrationum auctoribus atque temporibus, Sanctorumque nominibus, quorum spoliis inlustrantur, si vita comes & diuinus fauor adfuerit, locis oportunis scire volentibus declarabo.

Cùm igitur vir ille venerabilis, Monasterium sibi commissum, per annos xx. nobiliter rexisset; & deposito curæ pastoralis pondere, ad ecclesiam, quam ad Orientem Monasterij in monte constructam esse suprâ dixi, se contulisset; ibi manens ac Deo seruiens, cælesti philosophiæ vacabat. Erat enim in Scripturis à pueritiâ valdè studiosus, & secundùm donum sibi cælitus datum, lectionem diuinorum librorum plurimùm adamavit; atque in his sæpiùs meditatus est. Vnde etiam hortatu fratrum

Mons S. Petri.

Rabani studium & eruditio sacrarum litterarum.

*Commenta-
rii & lucu-
brationes. de
quibus cōsu-
le Trithem.
& Nic. Sera-
rium lib. 4.
rerum Ma-
gunt. in
Rhabano.*

suorum atque amicorum, aggressus est scribere expositiones diuinorum librorum, tam veteris quàm noui Testamenti. Nam, vt ipse testatus est, primùm scripsit anno ætatis suæ circiter trigesimo, in laudem sanctæ Crucis duos libellos. hoc est, vnum metrico stylo cum figuris mysticis, quæ in diuinis libris longè antè prænotatæ sunt, vt in his manifestaretur Christi passio, & redemptio nostra, in figurâ S. Crucis esse prænuntiata. In quo etiam solutâ oratione subiecta est vniuscuiusque figuræ explanatio: & sic viginti octo, exceptâ superliminari paginâ, videntur in eâ contineri figuræ, simul cum expositionibus suis. Sequentem autem libellum ideò conficiendum putauit, quem etiam in viginti octo capitulis breuiavit, vt locutionem metrici prioris libelli, in eo lucidiorem faceret. Posthæc, scripsit ad Heistolfum Archiepiscopum, de institutione Clericorum libros tres; in quibus de Ecclesiasticis ordinibus, & officiis diuersis quæ in Ecclesiâ geruntur, ratio demonstratur; & ordo discendi, ac modus docendi verbi Dei, declaratur. Ad quem etiam scripsit tractatum super Euangelium Matthæi, consummans illum octo libris: cuius & hortatu fecit Homilias diuersas per totum annum, ad diuersas festiuitates; & de variis vitiis atque virtutibus subiunxit Sermones, ad prædicandum populo Dei. Posthæc, rogatu Episcoporum Frecholfi videlicet & Fridurichi, & Humberti, scripsit in octoteuchum commentariorum libros xxix. hoc est in Genesim lib. iij. in Exodum lib. iij. in Leuiticum lib. vii. in Numeros lib. iij. Similiter & in Deuteronomium lib. iij. in Iesu Naue lib. iij. in Iudicum lib. iij. in Ruth quoque librum vnum fecit. Etiam rogatu Hiltuini Abbatis libros iij. in expositionem libri Samuelis & Regum. Similiter, Hludouico Imperatore hortante, in Paralipomenon edidit lib. iij. Scripsit præterea expositionem in historiam Iudith lib. i. & in historiam Hester similiter lib. i. quos tradidit Iudith Augustæ. Librum quoque Machabæorum priorem, petente Geroldo Archidiacono, libellis duobus explanauit: sequentem verò libello vno. Librum quoque, qui nuncupatur Sapientiæ, hortatu Otgarij Archiepiscopi in tribus libellis, prout potuit, enodauit. Et librum Iesu filij Sirach, qui appellatur Ecclesiasticus, decem libris similiter elucidauit. In Ieremiam quoque

Prophe-

Browne

Antiqua

Fulda

STV

9

Prophetam xx. libros expositionis, iuxta sensum maiorum edidit. In epistolas quoque Pauli, hortatu Lupi Diaconi, collectaneum fecit, colligens de diuersis opusculis SS. Patrum, sententias eorum, & in ordinem disponens, in xxx. libris illum determinauit. Sunt quoque alia opuscula eius, quæ ad interrogata diuersorum ei respondere necessarium fuit: quorum vnum est, de Corepiscoporum ordinatione, super quo ad Dragonem Archiepiscopum scripsit librum vnum. Ad Notingum quoque Episcopum Veronensem de præscientiâ ac prædestinatione Dei, de gratiâ & libero arbitrio, scripsit librum vnum; in quo, quid rectè sentiendum esset, ostendit. Nam ad Hludicum Imperatorem scripsit librum vnum, contra eos qui oblationem secundum Regulam S. Benedicti destruere volebant. Cui & misit epistolam consolatoriam post calamitatem, quæ ei accidit ex parte filiorum suorum, & Optimatum: in quâ ex diuinis testimoniis ostendit, quòd falsum iudicium non potest rectè condemnare innocentem: in quâ etiam nouissimè prouocat eum, ad indulgentiam in se commissorum. Postea, hortatu eiusdem, fecit collectarium vnum de sententiis diuinorum librorum; in quo primùm testimoniis diuinis probauit obseruandum esse honorem parentum, & subiectionem potestati à Deo ordinatæ: deinde, de diuersis speciebus virtutum, & è contratio vitiorum, testimonia de auctoritate diuinâ, in eodem opere subiunxit; demonstrans, qualiter cuiumque ordini in ecclesiâ Deo militandum sit: quod opus xl. capitulis consummauit. Ad interrogata quidem Bonosi Abbatis respondendo, quomodo cognationis commixtio declinanda sit, & mágica ars deuitanda, confecit librum vnum. Scripsit quoque libellum vnum ad Otgarium Archiepiscopum, in quo primùm de pœnitentiâ legitimâ, & spe indulgentiæ, deinde diuersa capitula de canonibus diuersorum Conciliorum subiunxit, ad corrigenda hominum vitia, & instituta religionis Christianæ roboranda. Præterea quoque Machario monacho pe-

.... Desiderata nonnulla in MS. expleat velim, qui potest.

CAPVT XV.

Henricus Imperator sanctus, quàm salutarè pioq; præceptionis genere Fuldensis ecclesiæ patrimonia communierit; & quid de possessoribus iniquis aut prodigis ipse senserit.

Tradit donatq; ecclesiæ Fuldensi Comitatum in Stoddenstat.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Henricus, diuinâ fauente gratiâ clementiâ, Romanorum Imperator Augustus. Quoniam nostrum est, de bonis nobis diuinitus collatis, præcipuè sanctas ditare Ecclesias; eidem deuotioni, licet per pauca munera, pia tamen nostra præsto est voluntas in Domino, qui dat præmia pro bonâ volûtate. Quapropter Christi nostriq; nouerint vniuersitas, qualiter nos pro remedio animæ nostræ, per interuentum ac petitionem dilectæ coniugis nostræ Chunigundæ Imperatricis Augustæ, necnon & fidelis nostri Richardi Fuldensis Abbatis, Comitatum Stoddenstat, situm in pago Moyngo-ve, Fulde ad altare S. Bonifacij, tali iure, taliq; constitutione, quali & debet, & à principio ab omnibus sibi placitis Prælati hucusque est habitus, in potestate prædicti Abbatis, sine alicuius contradictione donauimus. eâ videlicet ratione, vt ipse, suiq; successores, sicut de ceteris eiusdem Abbatie bonis, dehinc liberum habeant arbitrium, quoquo modo desuper præcipiendi, seu quodlibet vtile prædictæ Ecclesiæ inde faciendi. Hoc tantum caueant Abbates præfati Monasterij, ne vel religio monasticæ consuetudinis suis temporibus cassetur, vel cura animarum sibi commissarum periclitetur; vel alimenta Deo ibidem seruientium rarefiant. ob hoc maximè, quòd Deo collata patrimonia, & decimationes Ecclesiarum, laicorum manibus tradita polluuntur; illiq; Deo culpabiles inueniuntur, qui pro nihilo habent, quòd peccata hominum super se onerauerint. Illi enim, qui terrena patrimonia Deo & Sanctis conferunt, de peccatis suis exonerantur: illi verò, qui oblationes fidelium recipiunt, & ea, que Deo debentur, & ad Dei seruitium traduntur, rursus ad secularem pompam, & superbiam exercendam

Richardus
Abbas Fuld.

Ecclesiastica
aut sacra bo-
na quid pro-
sint iniquis
possessoribus.

dam concedunt, * oneraria peccata super se duplicant. Unde con-^{*onerantis}
 sulimus & precipimus, ut modus his ponatur & terminus. Inter
 hæc tamen unum medium est. Oportet ut in Ecclesiis multæ sint fa-
 cultates; & maximè in Fuldensi. quia cui plus committitur, plus ab
 eo exigitur. multa enim debet dare seruitia, & Romane & Regali
 Curie; propter quod scriptum est: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæ-
 sari, & quæ sunt Dei Deo. Quapropter consulant sibi, & praeue-
 niant scandala, antequam fiant; habeantque secum, quæ Deo offerun-
 tur, nec abijciant incassum. quia citò veniet tempus, quando mundus
 recipiet, quod Deo dedit; & monasteria, quæ iam sunt in abundantia,<sup>Henricus va-
 ticipatur de
 Lutherani-
 smo, & nostri
 temporis hat-
 ty.</sup>
 prima erunt in rapinâ: ut fiat quod Saluator ait: Abundante ini-
 quitate, refrigescet charitas multorum. Precipimus ergo, sub di-
 strictione diuini iudicij, ut omnes traditiones regum, & decreta Apo-
 stolicorum, atque oblationes fidelium, sub tutâ custodiâ teneantur, &
 fideliter obseruentur. Et, ut hæc traditionis & præceptionis aucto-
 ritas stabilis & inconuulsa omni tempore permaneat, hanc paginam
 conscribi, & sigillo nostro eam iussimus insigniri. Datum VI. Julij,
 Indiët. VII. Actum Goslarie feliciter. Amen.

Idem Henricus Imp. sanctus, iudex in discordiâ Fuldensis
 & Hersfeldensis familiæ, exhibet imaginem iustitiæ; & spe-
 ctabiles coercendæ atrocium hominum licentiæ pœnas: affir-
 matque Primatum Ecclesiæ Fuldensis.

Qualiter temporibus Henrici Imperatoris composita
 est seditio inter Fuldensem familiam & Hersfel-
 densem.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Henricus, diuinâ sa-
 uente clementiâ, Rom. Imper. Augustus. Omnibus fidelibus tam
 futuris, quàm presentibus, notum fore cupimus, qualiter assidua pro-
 clamatio nostras aures inquietabat, ob innumeras & frequentes sedi-
 tiones & contentiones, quæ creberrimè fiebant inter Fuldensem &
 Hersfeldensem familiam. quæ insania in tantam prorupit dementiam,
 ut etiam innumerabilia inter se fierent homicidia; & inde maximum
 detrimentum vtraque pateretur Ecclesia. Quapropter, ne talis ac-
 tanta præsumptionis audacia, sine dignâ ultione inter vtrasque fami-
 lias diutius remaneret, cum consensu & consilio vtrorumque Abba-
 tum,

Richardus Abbas Fuld. Arnold. Herfeld. tum, Richardi videlicet & Arnoldi, aliorumque fidelium nostrorum, per huius chartule preceptum, tale constituimus preceptum:

Ut primum omnis iniustitia, quae iam per multa tempora incorrecta permanserat, ab advocatis & praepositis illorum, utrimque plener corrigitur; & deinceps, si quis ex familia utriusque Ecclesiae, aliquem seruorum vel S. Bonifacii vel S. VVigberti insequetur, & ausu temerario, & armata manu, ad occidendum, vel ad depraedandum eius curtem, siue domum, infregerit, & eum impugnaverit, illi, qui huius facti dux & princeps fuerit, tollatur corium, & capilli, & utraque maxilla, ferro candenti comburatur; reliqui eius sequaces, cute & capillis priuentur. Si autem ibi aliquis occiditur vel vulneratur, auctor homicidii, vulneris, obtruncationis, VVeregeldum illi Ecclesiae, cuius homo est occisus, vel truncatus, restituet. Et in quocumque loco, aut ex una, aut ex alia familia aliquis occiditur, nisi ille, qui homicidium facit, probabiles testes habeat, aut per ferrum candens hoc probare valeat, quod ob aliam causam non fecisset, nisi quod de impugnatione ipsius aliter vim eius effugere non potuisset, supradicta poenae subiaceat. Si autem hoc probare potest, nihil patitur, nisi quod haecenus ipsa Ecclesia pro lege habuit. Istud constitutum aduocatus, in cuius regimine hoc euenerit, cum consilio utrorumque Abbatum, fideliter adimpleat. Si autem aduocatus aut mercede condugatus, aut misericordia amicorum motus, aliqua calliditate, hoc decretum facere noluerit, aduocatione careat, & gratiam regni amittat, nisi hoc iuramento probauerit, quod inuasorem inuenire non possit, & quam citissime repererit, iudicium & iustitiam Ecclesiae faciat. Quod si ipse aduocatus reum acquirere non potest, fideles Abbatis, vulgari persecutione acquirant, & ad praedictam poenam representent. De Camerariis, & Pincernis, aliisque honoratis utrorumque Abbatum, hoc constituimus, ut si quid tale aliquis eorum fecerit, praedicta poena subiaceat, vel libris decem talentorum redimatur. Et hoc firmiter praecipio, ut semel recte diffinitam causam nullus iterare audeat. Si autem vel ipsi Abbates hoc decretum infregerint, ad regalem cameram duas libras auri persoluant. Verum licet aequitatis dictante iustitia, de ambabus Ecclesiis pariliter diffinitum sit, tamen considerandum est, quod Domini Apostolici Fuldensem super omnes Ecclesias Galliae praeposuerint; minorque cedet maiori.

Excoriationis supplicium in facinoris duces memorabile.

VVeregeldus & VVeregelda, antiquus Germanus estimationis pretium. In vet. Saxon. iuris speculo: pretium, quo quis mortuus luit. Domit. man eiven toden verbißet. i. 24. alte schock, vt Ius Saxon. loquitur.

* Hec purgatio vulgari, cui Canonica obrogat. Ext. de purgat. vulg. ex cap. Constituisti, &c. Aduocati poena neglecta iustitia. Ministeriales Abbatu.

Fuldensis Ecclesia super omnes Ecclesias Galliae sui ordinis. * pro Germania utraque Rhenum, ac Lotharingia.

Hic idem Henricus, cur Claudi cognomen tulerit, inquiri video.

Bronne
Antiqu
Fuldens
STV
9

video. Nauclerus famâ exceptum perhibet, ex obiecto Regi Naucl. ge-
neratione 32.
Henricus Im-
per. cur dictus
Clausus. cælitus viso id euenisse; cùm Romæ in Ecclesiâ D. Mariæ
Maioris, Christum Iesum summum sacerdotem, Matre San-
ctorumq; stipatum choro, rem diuinam patrare conspicatus,
simul ab Euangelio recitato, Angeli manu librum ad se ferri
vidit, osculo de more libandum; atque eo in ostento exiisse de
mentis potestate, sensibus alienatis. cumq; quid secum age-
retur ille quidem nesciret, Angelum, collaudatâ eius pudicitia,
& castimoniam studio, tetigisse neruum femoris; atque inde
claudicare cœpisse. At comperior equidem, in Ecclesiâ Ful-
densis membranis iis, quibus munificentia eius regia descri-
bitur, *primis regnandi exordiis, cùm se exerceret venatu, grauius
à ferâ saucium, nomen inde populari iactatione * Huffeholz, id est, * exallator
claudi tulisse.* Quamobrem ex hoc feræ incurfu claudicasse po-
tius, cum maioribus credere liceat; ex Angeli contactu, si illi
viso sua fides, testificationem retulisse coniugalis abstinentiæ
pudicitiaque.

CAPVT XVI.

*Donationes, qua mirificam maiorum pietatem erga
sacra loca, sanctosq; patronos & Christi seruos,
commendant.*

PRAECIPVVM non tempore, sed sedis ac officij digni-
tate locum habeat Hatto Moguntinus Archiepiscopus
hoc nomine primus, Abbas olim Augiæ, & regni Cancellarius;
cui & bonam mentem superfuisse, quâ numen cæleste sibi pla-
caret, & amplissimas opes, quas Deo fœneraret, tabulis an-
tiquis approbabo.

*Sanctarum auctoritate paginarum, & diuinarum monitis Scriptu-
rarum, fidelium aures multimodis admonitionibus pulsantur; vt
huius peregrinationis tempore, omni virtute satagant elaborare, vt
bonis operibus & eleemosynarum largitate, vitam mansuram acqui-
rant. Multum enim est felix & laudabile commercium, dum de vili-
bus & perituris rebus, aeternæ vitæ gaudium comparatur. Magna
etenim pietas largitoris, quæ nos docet, spretis terrenis, caelestem pa-
triam*

Palatium id
Triburia vil-
la regalis, in-
ter Mogun-
tiacum &
Oppenhei-
miu in ulte-
riore Rheni-
ripa, cum lo-
co iam aboli-
tum.
Lib. 1. Mo-
guat. rer.
cap. 33.
Huggi Fuld.
Abbas.

Donati fun-
di ne feudo
alienentur.

triam thesaurizare. Vnde ego Hatto, Dei gratiâ & misericordiâ dis-
pensante, Moguntiacæ Ecclesiæ Archiepiscopus, regnante Domino
Luduico gloriosissimo Rege, & residente in palatio Triburensi, cum re-
uerentissimo Abbate Huggi, Fuldensis monasterij, ceterisque eiusdem
monasterij fratribus & clericis, ad eorum omnium presentiam, quid-
quid proprietatis habui in Massenheime marchâ, & in Vvicrino
marchâ, & in Ruuenheime marchâ, & in Geraha marchâ, & in
Lichsamene marchâ, hoc totum in manus Gerhardi Comitum, & Chvn-
rardi Comitum dedi, eâ ratione, ut cum omni integritate ad sepulchrum
pretiosissimi Christi martyris Bonifacij, in monasterio Fuldensi, contra-
derent. Quarum rerum traditiones legitime, in presentiam gloriosissimi
Luduici Regis, peractæ, deprecor & obtestor ipsum Abbatem, om-
nemque S. Bonifacij Congregationem, per ineffabilem sanctam Trinita-
tem, Sanctorumque amorem & reuerentiam, ut numquam alicui ho-
minum inbeneficientur; sed ad generales vsus fratrum perpetuò con-
feruentur. Si verò aliquis successorum meorum, contra has res aliquo
modo generare calumniam presumpserit, primò iram Dei omnipoten-
tis incurrat; & quod repetit, nullatenus vindicet; sed quicumque li-
tem vel controuersiam aliquam intulerit, auri libras XII. argenti
XXXVI. coactus regie maiestati reus exsoluat. Datum palatio Tribu-
rensi coram Rege Luduico: qui & conscribi, & sigillo suo insigniri ius-
sit. Anno Dominicæ incarnationis DCCCCX. Indict. XIII. anno verò
Domini Luduici serenissimi Regis XI. octauo Idus Aprilis.

Ego in Dei nomine HATTO Archiepiscopus & Cancellarius has
litteras iussu meo scriptas recognoui, & manu propria subscripsi.

✠ Signum GEBHARDI & CHVNARDI Comitum, qui
easdem traditiones rerum fidei manu susceperunt, & hoc coram Rege
iurauerunt, ut eas S. Bonifacio martyri fideliter delegarent, & prae-
cepto regio confirmarent.

✠ Signum DITOLFI Vormatiensis Episcopi.

✠ Signum EINHARTI Spirensis Episcopi.

✠ Signum GOTDANCKES Comitum, &c.

Quæ sequitur Tacgolfi Bohemi Comitum oblatio, in Caroli
Magni ætatem incidit, qui & eandem auctoritate suâ corro-
borauit.

In nomine & honore sanctæ & indiuidue Trinitatis. Notum sit
omnibus Christi fidelibus, qualiter Dominus Tacgolfus de Bohemiâ
Comes,

Browe
Antiqua
Fuldensia
STV
9

Comes, audiens famam venerabilissimi loci Fuldensis conuentus, & Fuldens. Mo-
 quia Reges & Principes facerent sibi memoriam in monasterio S. Sal-
 uatoris, & intercessorem sanctissimum martyrem Christi Bonifa-
 cium; venit & ipse cum summâ cordis ac mentis deuotione adorare in
 domo Domini, vt inueniret gratiam in conspectu tremendi Iudicis:
 considerans quoque, quod Dominus ait, Non appareas in conspe-
 ctu meo vacuus; tactusque diuino ardore intrinsecus, obtulit Deo
 & S. Bonifacio regionem suam, quamdam videlicet prouinciola, si-
 tam iuxta Bohemiam, Saraue nuncupatam, qua sua proprietatis &
 iuris erat, cum omnibus villulis & compertinentiis suis, eo tenore, vt
 plenam fraternitatem, tam viuens quàm moriens haberet, & sepul-
 tura locum post finem vitæ suæ, in monasterio obtineret, &c. Facta est
 autem hæc traditio sub Carolo glorioso Imperatore, qui & stabiluit ac
 confirmauit eam, & annulo suo insigniri præcepit chartam inde con-
 scriptam. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCI. Indict. x.

* apparebis
 Exod. 23.

Carolus eo
 anno à Leone
 III. creatus
 Occidentis
 Imperator.

Gemina huic pietate, & notis eximij candoris, donatio fuit
 Hertaci Principis Saxonie.

Nouerint Christi fideles, tam futuri quàm presentes, qualiter qui-
 dam nobilis Princeps de Saxonie, regali stirpe progenitus, Hertac no-
 mine, diuino amore succensus, & desiderio celestis patriæ compunctus,
 cum videret quamplurimos fideles ad monasterium sancti Saluatoris,
 quod constructum est in honore S. Bonifacij Archiepiscopi & marty-
 ris, Fulde, confluere, & eterne vitæ suffragia ab eodem beatissimo
 Martyre deprecari, cogitabat intra se, quomodo & ipse de bonis suis
 terrenis, quibus ex largâ Dei beniuolentiâ superabundabat, pretiosis-
 simum Christi martyrem Bonifacium placaret, vt ipsum apud distri-
 ctum Iudicem, promptum intercessorem habere posset. Cumque hac de-
 liberatione animum suum in bonorum affectuum desiderio, & vitam
 in bono proposito circumflecteret, misit Deus in mentem eiusdem glo-
 riosi Principis, vt ex diuite venâ facultatum suarum, venerabilem
 conuentum Fuldensium fratrum, oblatiis patrimoniis suis ditaret; &
 ob hoc specialiter ad præfatum monasterium deuotissima dona confer-
 ret, &c. Regnabat tunc temporis pius Imperator Otto Rufus, magni
 Imper. Ottonis filius: quem adiens præfatus Princeps, indicauit totum
 desiderium, &c. quod Imperator audiens, laudabat & glorificabat
 Deum, & sanctissimum eius martyrem Bonifacium; misitque cum eo
 legatarios suos, vt votum, quod vouerat Deo, fideliter exsolueret.

K k

Veniens

Veniens igitur cum nuntiis Imperatoris ad S. Bonifacij Fuldense monasterium, gratanter à domino VVerenhero Abbate, & ab omni Congregatione susceptus est: perductusque ad altare S. Bonifacij martyris, obtulit Deo & pretiosissimo martyri eius Bonifacio villas duas Ottenhusen & Tutenhusen, cum omnibus appendiciis & vtilitatibus suis, coram legatariis Imperatoris, & coram multis testibus aliis, in hunc modum, vt Fratres specialiter in suâ proprietate haberent, & annuum censum inde acciperent, ac sui parentumque suorum semper memores essent. Facta est hæc traditio tempore gloriosissimi Imperatoris Ottonis Ruffi, cuius præcepto confirmata & sigillo consignata, vt nunquam in eternum ab aliquo hominum irrita fiat. anno Dominica Incarn. DCCCCLXXVIII.

Specimen his addere lubet prisca monastica oblationis huius ecclesie Camerarij Lambertij.

Notum sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris quam presentibus, qualiter ego Lambertus, Camerarius sanctæ Fuldensis ecclesie, comparavi quoddam prædium in * Kemercella, quod singulis annis sex persoluit solidos: & obtuli illud domino meo S. Bonifacio martyri in oblationem fratrum nostrorum Fuldensium, pro recordatione dilectissimi amici mei domini Friderici Abbatis de S. Godehardo in Hildenesheim pij ac reuerentissimi viri. Qui dum solito more ad festiuitatem S. Bonifacij, visitandi & orandi gratiâ, nam puer ipse olim hæc nutritus est, aduenisset, incidit in aegritudinem, quâ & defunctus est. Ego vero ob nimiam viri familiaritatem & veterem amicitiam, & perfectæ fidei illius charitatem, impetraui à domino Abbate & sancto conuentu Fuldensium fratrum, vt exequie eius festiuè & honestè celebrarentur; & in loco celeberrimo, iuxta dominos & Patres nostros sanctæ Fuldensis ecclesie Abbates sepeliretur. cuius memoriam annuatim postmodum celebrari à fratribus obtinui, & commendationem singulis annis ad sepulchrum eius, ab omni Conuentu fieri impetraui. Huius rei gratiâ, pro recordatione animæ illius, singulis annis statui charitatem fratribus de præfato prædio exhiberi, vt eo libentiùs annuam recordationem illius agant, quanto pro salute animæ ipsius, & requie, charitatis oblata percipiunt.

Sed quia huius generis cuiusq; loci ac dignitatis principum virorum suppetunt innumera, quo ne fastidium afferat vbertas, aliquid sexui femineo iam quoque largiendum est.

Emicat

Browe
Antiqu
Fuldens

STV

9

* Camerarij
vel Camera
cella.
Dispositio ad
pios vsus in
regulari be-
neficio.
Fridericus
Abbas sancti
Godehardi.

Dispositionis
consensus.

Sepulchreti
conuentualis
celebritas.

Alludit ad
officium cha-
ritatis ani-
marum, quod
prisce Seelge-
rath.

Emicat ante omnes, ceu inter stellas luna quædam, nobilissima virgo Emehilta; quæ sua dedisse parum rata, ni seipsam quoque Christo donasset, præclaram à laudato Principe laudem abstulit: cuius eam partem diplomatis hîc recitabo, quâ Emehiltæ propositum animi consiliumque exposuit. est is Carolus Magnus.

Omniùm fidelium Christi ac nostrorum pateat solertia, quia ob amorem diuinæ remunerationis, elegimus nobis locum quemdã in Bo-choniã situm, congregationem videlicet sanctissimi martyris Bonifacii, in Fuldensi monasterio; eò quòd religione & diuino plerumque polleat ac vigeat seruitio. Cui loco, non solum nos, ex largâ nostræ liberalitatis munificentia, regio munere contulimus res proprietatis nostræ, verum etiam ceteri fideles nostri plurima contulere donaria, tam in prædiis & decimis, quàm in facultatibus ac familiis: in quibus, ad excitanda corda ceterorum, inducimus ad exemplum factum cuiusdam famule Christi Emehiltæ, nostræ quidem secundùm carnem cognatæ, sed secundùm Deum triumphantis virtute castitatis & virginitatis. Quæ, cum in proprio domate sibi Monasterium fecisset, vbi cum multis virginibus Deo seruire decreuit, in loco qui Milez e nuncupatur, cunctaq; prædia sua, quæ numero LV. eidem loco in id opus attitulasset, ab incur-su Paganorum, Sclauorum videlicet, qui è regione Boëmiæ sæpiùs eruptionem facere, & homines abducere solebãt, præpedita, omnia prædia sua simul cum ecclesiã quam construxerat, S. Bonifacio in Fuldensi monasterio contradidit: ipsaq; non post multum tempus ad innubas in loco Biscofesheim se contulit: quem locum B. Lieba quondam bene & religiosè rexerat, & multas ibi Deo virgines aggregauerat. Per manus ergo nostræ regalis potentie, imperamus omnibus hominibus, cuiuscumque conditionis & personæ, vt nullus contra eius donationem & traditionem aliquid facere vel inuadere præsumat, &c.

Traditio Emehiltæ nobilissimæ virginis.

In nomine Domini & Saluatoris nostri IESV Christi. Ego Heme-hilt ancilla Christi, memor humanæ conditionis, quia breuis est vita hominis super terram, de supernis cogitans, atque ad æterna festinans; quæ retrò sunt obliuiscens, & ad anteriora me erigens; &, vt amplior mihi portio in terrâ viuentium reddatur, huius terræ, in quâ tempora-liter viuimus, partem, in portione ad me pertinentem, in diuersis videlicet locis, tam de paterno, quam de materno, vel aliunde exquisito do-

Kk 2 no,

Caroli Ma-
gni in Fuld.
Monast. mu-
nificentia.

Emehilda
Caroli Imp.
cognata,
Virgo,
Monasterium
cõdidit Mile-
ze & offere
Fulda.

Sclauorum
incurfiones.

Innuba hic
dicuntur sa-
cra virgines.
Biscofeshe-
mum.

no, trado atque concedo, pro remedio animæ meæ ad Fuldense monasterium; vbi S. Bonifacius corporaliter requiescit; vbi & venerabilis Abbas Baugulfus multitudini monachorum præesse cernitur, locum Milize, &c. quod monasterium ego ipsa proprio labore construxi & edificavi; omnia mea ad integrum sanâ mente, sanoque consilio, vt supra dixi, donavi, tradidi, &c. ego videlicet Emehilt, & ceteræ sorores meæ, omnesque fratres mei mecum, pro animabus parentum nostrorum, vt Deus omnipotens, pro hoc terreno patrimonio, æternæ hereditatis nos faciat esse consortes, &c. facta est hæc traditio anno Dominicæ Incarnationis DCCC. regnante Carolo glorioso Francorum Rege, qui & præsens adfuit, & suâ potestatiuâ manu, præceptionem fecit, vt nullus hominum eam irritam faceret.

Traditio super Westheim & Mitteldorf à quadam matronâ nomine Tuteche, Egberto Abbati facta.

In nomine sanctæ Trinitatis, notum sit omnibus fidelibus Christi, tam futuris quàm presentibus, qualiter ego Tutecha, pro animâ filij mei Regenhardi, tradidi ad Fuldense monasterium, pro amore Christi & S. Bonifacij martyris, prædium meum & proprietatem meam, videlicet quidquid habeo in villâ quæ vocatur Sigifrides, & Scambach & Westheim; duas etiam hubas in Mittelendorf. Trado præterea seruos, quorum hæc sunt nomina, Regenbotto, Hertuin, Genuo, Tuto, Regenwart, Ortwin, cum vxoribus & filiis eorum, & omni cognitione suâ, & possessione eorum. Et quia spem generandæ prolis non habeo, sancto Christi martyri Bonifacio, vitam & animam meam, cum rebus omnibus committo, vt sit mihi sponsus & adiutor in conspectu Domini; pro cuius amore, quidquid hereditario iure possideo, ad Fuldensium fratrum seruitutem deuotissimè dono & concedo, pro animâ meâ, & dilecti filij mei Regenhardi. Isti sunt testes eiusdem traditionis: Gerlah aduocatus, qui & hanc vestituram suscepit; Sigibotto Comes, & Tammo Comes, Goswin Comes, Botto, & alij. Et vt hæc traditionis nostræ vestitura stabilis & inconcussa seruetur, chartulam hanc conscriptam, sigillo domni Egberti Abbatis insigniri fecimus, vt absque omni contradictione Fuldensium fratrum commodis, in perpetuum cedat, & vtilitatibus.

Baugulfus
Abbas.

Huba vel
Huba Longo-
bard Guiffa,
pradium vel
agri tantum,
vnde colonus
se sustentet
cum familiâ.
Not. ad con-
fuit. Caroli
Magni V. A.
Affectus in
S. Bonifacii
arâtissimus.

Egbertus
Abbas.

Browe

Antiqua

Fuldensis

STV

9

CAPVT XVII.

Memorabilis Fuldensis ecclesia, quæ superiorum temporum iniuriis oppressa penè iacebat, in integrum restitutio: principio per Hadamarum, inde per Marcuardum, Abbates.

Descriptio redditus terræ Fresonum sub
Hadamaro Abbate.

POST multorum annorum curricula, ex quo Fressia per prædicationem Euangelicæ veritatis, & triumphum martyrii beatissimi Bonifacii, subacta est, venerabiles multi huius sanctæ Fuldensis ecclesie extiterunt Patres & Prælati: qui, cum Deo omnipotenti libenter ac deuotè seruire satagerent, eorum industriâ, non solum exteriores & procul posita res Monasterij, sed & interiores & spirituales diuitiæ, in tantum succreuerunt, ut thesaurus domus Dei in tantam enormitatem excresceret, ut etiam arena maris & pluuie guttis coequaretur. Vnde contigit, ut cum Patres nostri, securitate acceptâ per felicia tempora, gloriosè vitam ducerent, exterarum & longè positarum possessionum diminutio, per negligentiam præpositorum inolescere, in tantum, ut ab extraneis inuasoribus, plurima Monasterij prædia, sub voracitate laicorum posita, penè irretita & impedita viderentur, quoadusque dominus Hadamarus Abbas religiosus, vir strenuus, & maximâ sagacitate ingenij præditus, omnia perspicacibus oculis in corde perlustrans, voracitates faucium tyrannorum exinaniuit, & eos à Fuldensis monasterij rapacitatis siti præuulidâ retraxit. Percurrensque omnia præfati Monasterij prædia, quæ ab Imperatoribus & Regibus, ceterisque fidelibus, à prisco tempore B. Bonifacio fuerant contradita, vsque ad Fresones indagando peruenit. Hinc ubi locorum pensitationes decursæ; subiicitur, dimidiam partem omnium vectigalium ac censuum per totam Orientalem Fressiam pertinuisse ad S. Bonifacium Fuldensis monasterij.

Eiusdem beneficii ut præmium, ita facinoris gloriam, Conradus Rex, secundus eius nominis, sibi iure vindicet. Is, factâ

Kk 3

expe-

Amplitudo
vectigalium
& possessio-
num.

Quæ immi-
nuta?

Hadamarus
vindex amif-
sarum posses-
sionum.
Tyrannos &
inuasores
Monastica-
rum rerum
coërcet.

Conradus
rex ablata à
vassallis &
iniq̄ per-
nasa redhi-
bida curas.

expeditione aduersus Saracenorum barbariem perfunctus, vbi direptis S. Bonifacij opibus, dominatu paucorum, Abbatiam regificis cumulatam muneribus, longè ceterarum in Germania principem, à clientibus suis afflictam & subiugatam perire miserè cerneret, Marcwardum Abbatem sapientum consilio vindicem legit prisca religionis & magnificentia restitunda; qui animi magnitudine Regis desiderio non impar, hoc auxiliare decretum à Conrado tulit: quo excellens erga Fuldenfis nominis & salutem & gloriam, Rex ille studium professus est.

Præceptum Chunrardi Marquardo Abbati traditum.

In nomine Domini. Chunrardus diuinà disponente gratiâ Romanorum Rex, & Aduocatus pacificus. Cunctis fidelibus liquet, quantâ sollicitudine & curâ, Dei ecclesias & monasteria sacrae religioni dedita, ex quo Dei nutu regnare cæpi, complector & intueor, & quæ ab antecessoribus nostris Imperatoribus & Regibus Deo & Sanctis oblata, semper seruare atque defendere paratus & promptus sum. Vnde notum esse volumus cunctis nostris, Christi que fidelibus, quæ nostris

Fuldensis Ab-
batia regalis
& principa-
lis totius Ger-
mania.

temporibus circa Fuldensem Ecclesiam, regalem & principalem totius Germaniæ Abbatiam, Domino mediante peracta sunt; quo modo eam inuenerim, & quo modo reliquerim. Cùm enim, peractâ expeditione, quam contra Paganos, Christi & Ecclesiæ totius suscepi inimicos, à ciuitate Domini Ierosolymâ cum pace essem reuersus, inueni præfatam Fuldensem ecclesiam omnibus modis disturbatam, multorum insidiis prædonum expositam, eò quòd oues pastore orbata erant, & luporum insidiis faucibusque patebant. Is enim, quem Abbatem antea reliqueram, & omnibus ecclesiæ rebus legitime præfeceram, ab Apostolico domino Eugenio, accusantibus eum cunctis fratribus, auditus, Treuiris depositus est. Fratres præfatæ Congregationis, cùm inter se de alterius electione discordarent, sano consilio habito, medium me sibi fecerunt, & omne consilium mihi imposuerunt, quorum pium de-

Eius status
sub Cōrado.

Regis circum-
spectio in Ab-
bate nomi-
nanda.

siderium videns & considerans, aestimaui iustum & dignum, succurrendum loco, & mei iuris esse, vt prouiderem tam fratribus quàm toti familiæ. Accitis interim religiosis viris & Deum timentibus, habui consilium, vbi talem inuenirem virum, per quem regulariter & honestè secundum Deum, & secundum mundi cultum, Fuldense regere possẽ monasterium. At illi, consilio inter se habito, obtulerunt mihi venerabilem & perfectum virum, Dominum Marcuardum, omni

Marcuar-
dus offeritur.

reli-

Browe

Antiqu

Fuldens

STV

9

religione & regulari consuetudine apprimè imbutum. Quem statim, cunctis fratribus cum gaudio accurrentibus, tam loco quàm omni populo præfeci; & non post longum tempus, cum litteris nostris Romam ad Eugenium Papam sublimandum & promouendum, cum duobus Episcopis Basiliense & Constantiense direxi. Qui susceptum eum, clementer atque benignè tum propter nos, tum propter honorem Fuldenfis loci, promotum, sublimatum, insulatum, cum privilegiis ceterisque honoribus, debitè sibi pro loci honore impensis, cum gaudio ad nos remisit. Quem rursus susceptum, condigno honore postmodum habui commendatum, credens pro certo, eum in omnibus eidem Monasterio vtilem esse futurum. Cui primùm in mandatis dedimus, vt omnes villicationes à laicis reciperet, & per Præpositos suos, viros honestos & religiosos, officia dispensando disponeret. Postmodum verò ei in omnibus, propter Deum & loci honorem, adherentes, ab omnibus curis & sollicitudinibus, etiam & à quibusdam insidiatoribus absolui-
 mus, securi de eius industriâ & probitate, quòd tam interiùs quàm exteriùs Dei opus sit expleturus. Auditis autem quibusdam primi sui negotij impedimentis, id est, quòd tam ministeriales, quàm homines sui, plus multo de bonis Monasterij sibi adiacentibus diripuissent, quàm in legitimo suo beneficio haberent; iterùm venimus ei in auxilium, precipientes, vt nullus ei esset molestus, vel contrarius, in his que ad iustitiam & vtilitatem Monasterij spectant. Nos ergo, propter religionem & reuerentiam viri, inclinatum semper ad eius petitionem habentes
 animum, perfecteque cognoscentes, animum eius totum in hoc esse, vt non solùm res Monasterij dispersas congregare, congregatas studeat conseruare; verùm etiam pro iustitiâ & pro honore loci eius, ipsam vitam velit impendere; suggestioni eius pium & deuotum, quamdiu superuixerimus præbebimus assensum: ob diuinum amorem, prædictum Fuldense monasterium, cum rebus & hominibus, & cum omnibus ad se pertinentibus, in nostrum * Mundiburdum, & in ius nostræ defen-
 sionis suscipimus, & nostræ protectionis munimine solidamus, tali sub
 interminationis conditione, vt nullus iudex, vel aduocatus, vel comes, seu quilibet ex iudiciariâ potestate, in ecclesiam aut villas, aut loca vel possessiones, quas moderno tempore infra regnum nostrum præfatum possidet Monasterium, vel que deinceps diuina pietas adauxerit, ad
 causas iudiciario more audiendas, aut freda exigenda, aut mansiones faciendas, vel seruos aut colonos distringendos, nec vllas redhibitiones,
 vel

Regis consilij de æconomia bonorum Monasterij.

Cupiditas ministerialium & clientium castigata.

Marcuuardi elogium.

* Mundiburgum. i. protectio.

Exigere fredam Consuetudo Caroli Magni. i. pœna, aut multam.

vel illicitas occasiones requirendas, nostris futurisque temporibus ingredi audeat, vel ea que memorata sunt, exigere presumat. Liceat ergo Abbati totam sibi subiectam familiam regere, & res facultatesque ecclesie sue, sub nostra defensione possidere; decimas sibi auctoritate Apostolica concessas, accipere, nec laicis eas in beneficium prestare. Et quidquid de supradictis rebus ius fisci nostri poterat exigere, pro eterna remuneratione, presato Monasterio & fratribus ibidem Deo seruiantibus conferimus. Habeat ergo Abbas Fuldensis monasterij, tam ex nostra quam ex antiquorum Regum donatione, potestatem, telonia & monetas ac vedigalia redditusque bonorum, simul cum decimatione per suos Praepositos & dispensatores tollere, & in utilitatem suae ditionis redigere, propter adificia facienda, & lapsa reparanda, hospites & pauperes ac peregrinos, secundum preceptum Regule, suscipiendos ac recreandos. Quicumque hoc nostrum Imperiale, & Apostolicum preceptum violauerit, iuxta sententiam Zachariae Papae, ceterorumque Apostolicorum, qui venerabile hoc Fuldense monasterium suis priuilegiis confirmauerunt, excommunicandus erit, &c.

Regalium
manera.

Browe

Antiqu

Fuldens

STV

9

CAPVT XVIII.

*Marquardus Abbas conditor Fuldae ciuitatis,
restitutor & amplificator ecclesie Fuldensis.*

VIRTVTVM & meritorum ipse sibi praeco fieri coactus Marquardus, dum, quod ne praesentes posterive beneficentiam ab se praclare habitam, obliuione aut aliis causis dissimularent, beneficia numerato scilicet appendit. Nam & has siue rerum asperitates, siue communium temporum casus ipse subiit, vt cum fluctibus inuidiae & inimicorum maximis caput obiecisset, quod in tranquillum Ecclesiae res fortunaesque adduceret, denique in ipsummet iniuriae procellaeque vis redundaret. Videtur autem viri, imo sapientissimi & cordati Praesulis mens, spirare etiamnum, in hoc monumeto; cuius tamen ossa potius, non colorem & sanguinem dictionis, quem haec aetas ignorauit, aestimes cenfeo: & ne modestiam requiras, eius Epitaphium praefigo; quod inter Abbatum conditoria lapidi insculptum legitur:

QVEM

OBIT MARCVVARDVS ABBAS

QVEM TEGIT ISTE LAPIS, IVSTI MONVMENTA LA-
BORIS
SI DEDIT ILLE TIBI, FVLDA MEMENTO SVI.
ARBITER AETERNVS, QVI CORDIS PERSPICIT IMA,
QVO FIANI ANIMO, SINGVLA FACTA VIDET.
VNDE QVOD HIC FECIT, POSTQVAM DEVS EVOCAT
IPSVM,
NON HOMINIS MERITA IVDICET ALTER HOMO.
AVXILIO POTIVS, CARI SVCCVRRITE FRATRES;
VT SIT EI REQVIES ET SINE NOCTE DIES.

X. KALENDAS AVGVSTI.

Gesta Marcwardi Abbatis de seipso res suas & merita
in Fuldensem ecclesiam exponentis.

In nomine S. Trinitatis, & individuae unitatis. Ego Marcwardus Dei gratia praordinante, humilis sanctae Fuldensis ecclesiae dictus minister, omnibus Christi, suisque fidelibus gratiam & aeternam salutem in Christo. Nouimus non esse nostri iuris, propriam commendare personam, cum scriptum sit: Laudet te os alienum, non tuum. Sed quia, Deo iubente & annuente, ex pura conscientia loquor, audienda sunt, quae non solum ad commendationem, sed etiam ad defensionem mei depromo: ne forte ea quae bona intentione feci, aliquid detractores operum meorum in sinistram partem deriuent; & fiat illis in scrupulum perditionis, quod factum est a me simplici ex corde, pro defensione mihi credita ecclesiae. Igitur, ex quo primum intraui per Domini gratiam, & Regis Chunradi urgente imperio & fratrum, totiusque huius plebis compellente electione, coepi tractare, quomodo Deo adiuuante, iam desolatam hanc, & ferè ad nihilum redactam Ecclesiam, ab inuasionem & direptionem quorundam possem liberare. erat enim verè videre miseriam, quod tam nobilis locus & ab omnibus fidelibus adamatus atque exoptatus, ad tantam negligentiam deuenerat, ut non esset in omni apotheca fratrum vel Abbatis, unde possent fratres tam venerandae Congregationis per diem sustentari. Nec mirum; nam laici habebant inter se diuisas omnes huius Monasterij villicationes; & quod volebant, retinebant; hac inquam occasione, maxima distractio primum facta est huic ecclesiae. Nam quicumque laicorum, aliquanto tempore habebat inter manus villicationem huius Abbatiae, optimos exinde sibi excepit mansos; eosque pro beneficali iure in suos hereditauit filios; ita, ut ali-

Marcwardi ingressus.

Fuldensis Ecclesiae status calamitosus.

Ex laicorum rapinis & improbitate.

retinebant;

Vasallorum infidelium cupiditate, &

Ll

qua

qua villicatio plures amitteret hubas, quàm retineret; & villicatio, qua debebat seruire in Monasterio ad XIV. dies, vix septem* seruiret fratribus; & quæ septem, vix tres dies, vel prorsus nihil seruiret fratribus. Erat è regione, altera, & multò intolerabilior miseria. Principes diuersarum regionum sumebant sibi de adiacentibus Ecclesiæ bonis, quantum sibi bonum videbatur; & habebant sibi, quasi pro beneficio, nullo eis prohibente vel contradicente. Qui autem pauperiores erant, faciebant sibi noualia & villas in nemoribus, & forestibus S. Bonifacij. Quid dicam de familiâ Ecclesiæ, quæ vbiuis terrarum in direptionem exposita erat, omni rapienti & dicenti: Meus es tu; meus es tu; ego te in beneficium acquisiui. Hæc & his similia, & multò maiora ac grauiora mala, urgebant prædecessores, vendere & dilapidare vasa & utensilia domus Dei, & dilacerare ac discerpere ornamenta Ecclesiæ, quando cogebat eos necessitas seruire Regiæ atque Romanæ curiæ; quia Abbatis totius vtilitas in laicorum manu posita fuit; & si aliquis eis contradicere vellet Abbatum, ac iudiciali lege placitum faciens, iustitiam ab eis exquirere cœpisset, ingeniosâ & callidâ argumentatione iuris sui, Lebenrecht nominant, anguis more de manibus elapsi, per anfractus sermonum sine suo discrimine effugiebant. Hoc ergo omne periculum, & Ecclesiæ mihi commissæ dispendium, præ manibus & præ oculis habens, cœpi mecum tractare, quid factò opus esset, præsertim, cum mihi multæ nascerentur contrarietates & contradictiones, si quidquam horum mutare vel prohibere vellem. Primum ergo consilium à Deo queritans, totum me ei commisi, qui solet in periculis subuenire; & statim piè consolatus, in tantam mentis constantiam deueni, vt pro nihilo ducerem quamlibet aduersitatem, tantum vt stans pro domo Dei aliquid possem prodesse in rebus requirendis & retinendis, seu recipiendis ab importunis & malis hominibus. Consilioque habito, ex auctoritate domini Papæ Eugenij, & præcepto domini mei Regis Chunradi, nulli hominum vel ministerialium meorum quidquam, nisi quod suum est, in beneficio præstiti. Ceterum, si quid haberet ex inuasionem seu ex rapinâ de bonis Ecclesiæ ad manus, contradixi; villicationes meas laicis interdixi; quas statim cum fratribus meis, & cum quibusdam rusticis, sicut mihi ratum & consultum videbatur, disposui. Vnde statim, quia prima coitio acerrima est, magnam contradictionem, etiam occisionem meorum, & oculorum excacationem, & sanguinis effusionem, ob importunitatē quorundam pertuli.

Sed

* diebus

Principum
vicinorū in-
uasiōne.

* forestis

Veteris the-
sauri sacri
distractio.

* i. conuentū

Lebenrecht.

A Deo prin-
cipium.Pronida gu-
bernationis
exempla, interaduersa &
suorum vul-
nera, & cum

Browe

Antiqui

Fulden

STV

9

Sed quid multis opus? Deus omnipotens, cui me & omnia mea commisi, ipse dedit meis miram & incredibilem victoriam de inimicis & hostibus Ecclesie; ita ut multis magnum quid videatur, quod homo sine parentum adiutorio, advena, & alienus in hac terrâ, tanta potuit facere. Sed nemo miretur. nos enim Clerici, siue Monachi, si parentum insatiabilem ambitionem explere vellemus, non sufficeret nobis ad hoc quis cum Abbatia Episcopatus; & tamen forsitan tepidè, nisi pro suo commodo adiuuarent nos. Sed de his dixisse sufficiat.

victoria fructu.

Affectus in consanguineos & in partes quam noxius ecclesie.

Ego Marcusuardus cœpi edificare castrum Biberstein, non quod conueniat Monachis nisi in Monasterio habitare, & spiritualia praelia exercere, sed quia mundus in maligno positus, nescit à malo cedere, nisi per violentiam ei resistatur. Cogit abam enim in animo meo; Ecce locus castri huius, si ab aliquo hostium Ecclesie fuerit deprehensus, omne malum nobis ingeretur; & non nisi magno detrimento rerum, & periculo hominum, eijciatur. Ex hoc cœpi illud possidere, & in usum Ecclesie redigere, & cum fidelibus & monasterij honorem querentibus militibus disponere, qui iuramento hoc confirmarunt, numquam se, nisi pro honore Monasterij & Abbatis, nec in morte dedere. Deinde castrum, quod huic contiguum est, Haselstein nuncupatum, propter latibula furum ac latronum, qui se ibi cum domino Gerlacho tutâ statione occultabant, magno meo periculo & Ecclesie dispendio occupavi, & in defensionem honorum Ecclesie, cum fidelibus viris possedi; & munitiones in circuitu disposui, villamque ac forum rerum venalium, in suburbio collocaui.

Bibersteinii castrum edificat.

Bella cur à religiosis sumpta.

Militum & prescorum nobilium animus erga Fuldens. Ecclesiam.

Haselsteinii castrum occupat & munit.

Porro, ut eo familiarius mihi esset cum Imperatore & cum ministerialibus regni societatis contubernium, & si ingrueret bellum, ad eos nobis posset esse confugium, in castello regio Bemmelsburg mœnia collocaui, & munitiones firmas construxi, & in edificio illo, pro honore & defensione nostrâ multum laboravi Ecclesie.

Bemmelsburgi castellum mœnibus & munitionibus obvallat.

Et, ut per omnia bellorum pericula, locum ac populum nostrum in securitate & quiete habitare facerem, totam Fuldensium villam, muro firmissimo circumdedi, valloque & aggere firmaui, propugnacula locaui, portas ferratas ac seratas aptaui, & ipsum populum tam adificiis quam armaturis muniui, & ab iniustâ iudicum oppressione eripui.

Fuldens. villa mœnia circumdâs, eam facit ciuitatē.

Non solum autem in exterioribus curis adificiorum occupatus, propter Dominum & propter honorem loci, & pro animarum atque corporum defensione, quantum potui laboraui; sed etiam in interioribus, id

Sacra fabrica templi,
Turrium,
Fontis,
 est in restauratione Monasterij, quantum desudauerim, notissimum omnibus cernentibus esse poterit. Nam tectum Monasterij ex plumbo prius factum, sed vetustate collapsum, redintegraui & adauxi; campanarium ex optimâ quadraturâ construxi.

Aquaeductus.
 Videns etiam quia fons aquaeductus, antiquitate & vetustate defecisset, & fratribus nostris ad ablutionem manuum, difficilem aut rarum, immò nullum interdum præberet meatum, habiles canales ad-

Saxum id immense magnitudinu, inde in ciuitatis penitralia deuolutum.
 aptaui, & per plumbeas arundines meatum fontis constantissimè reparari feci; vt numquam amodò deficeret aqua ebulliens, ad manus singulorum fratrum sponte recurrens; ex quo etiam aquaeductu, fontis

venam in curiam meam deriuauit, & lapidem grandem, multo labore per muros Urbis inductum, repleui. Hæc de ædificiis & munitionibus

Prædia & ville recuperata.
Ministeriales ecclesiæ.
 Sed, vt redeam ad primam ingressionem prouidentia meæ; ex quo tempore diuino nutu cœpi regere Fuldensem ecclesiam, semper fui intentus ac sollicitus, qualiter bona Ecclesiæ nostræ à diripiētibus requirere possem; & per Dei voluntatem, quantum potui, profeci in eodem hoc negotio. nam omnes villicationes circumiens, & sollicitè inquirens, inueni tandem per fidelium indicia virorum, quantum vbiq; distractum sit; deinde paulatim, per singulos ad hoc negotium accedens, pauca

de multis requisui. omnes enim distractiones requirere minimè potui, quia omnes ministeriales ecclesiæ assistebant sibi, omnes sua querentes, non quæ IESV Christi. Verumtamen in singulis villicationibus aliquid obtinui, in aliquibus autem plus, in aliquibus verò minus; ita tamen, vt pauca sint villicationes, in quibus mansum vnum aut duos, vel tres aut amplius obtinuerim Ecclesiæ. Postmodum verò, inito consilio

Terminorum aut limitum peruestigatio per inspectionem, qua Landleita.
 cum plebe seniorum, ex fidelissimis de familiâ Ecclesiæ viris, circum perlustrando terminos finium, tam siluarum quàm agrorum, pratorum atque camporum, reperiq; sic, ac requisui cum populari circuitione, quæ dicitur Landleita, quamplures mansos, agros & prata, siluarum quoque marchas, campos & terminos, antiquitus iniuste detractos.

Molendina quoque seu loca molendinorum iniuste detenta, piscationes etiam & aquas, aquarumque recursus iniuste deriuatos ab antiquâ statione, requisui. Hæc omnia cum requisuissem, & ecclesiæ Fuldensi

Marcuardi pietas & cōpassio erga filios canonicos.
 cum multo meo labore & periculo obtinuissem, cœpi multo tempore mecum sollicitè pertractare, qualiter ex his bonis, quæ requisui, Deo & S. Bonifacio potissimum seruitium, & fratribus meis utilissimam

ac

ac

Browe

Antiqu

Fuldens

STV

9

ac necessariam consolationem, compararem. Misit ergo Deus in mentem meam, ut cogitarem de fraternâ compassione, quomodo videlicet fratres nostri, cœnâ per totum annum carerent: dixique in corde meo, ^{Abstinentia à cœnâ per totum annũ.} quo modo, Deo auxiliante, aliqua de multis à Monasterio distractis rebus requisivi, volo à Deo in fratrum necessitatibus impendere; forsitan Deo propitio, plura pro his & ampliora prosperabuntur in manibus meis. Dedi iterum ex his quæ laboribus meis requisivi, fratribus nostris in supplementum cœnæ, de molendino in villâ quæ dicitur Bremen, solidos v. de duabus hubis Liedorum in eadem villâ talentum & i. solidum, & xxx. caseos. Ista reddiderunt mihi Boppo & Hertwicus fratres de molendino in Rasdorf; de Setzelbach, de Husen, de Haselaha, de Vffhusen, de Grossenbach, de Dafftaha, de Neüstad, de VVisenfelt, de singulis aliquid.

Denique ego Marwardus Dei gratiâ sanctæ ecclesiæ Fuldenfis dispensator ac prouisor, cœpi considerare, ut non solum in maiori ecclesiâ, verumetiam in aliis mihi commissis cellis ac preposituris, inter fratres meam æternaliter præpararem commemorationem; ut, si quando obirem, fratres ex meo labore consolationem haberent; & eò libentiùs, & deuotiùs, ac studiosiùs, Deo optimo animam meam commendarent. Primum ergo fratribus in Biscofesberg, mansum vnum in Sibigeldes ^{Mariani mōtis monachos vocat, fratres in Biscofesberg.} contradidi; decimationem etiam in villâ Fruenleibes. Mansum vnum in villâ Rodegastes, pro alio manso in Herbrachterhusen contradidi. ^{S. Michaëlis.} Aream vnâ in villâ nostrâ, à Tragebottone solui; & eandem B. Mariæ contradidi. Mansum vnum in Borslaha xvi. solidos persoluentem, præfatis fratribus nostris in Biscofesberg in consolationem annuæ recordationis meæ obtuli, eo pacto, ut tertiam partem, id est, quinque solidos, fratres S. Michaëlis singulis annis in mei cōmemorationem suscipiant. Porro Præpositus S. Michaëlis vnâ cum fratribus hoc obtinuerunt, ut eundem mansum in Borslaha pleniter obtinerent, dato pro eo manso vno, in Broncellâ tantundem persoluenti. Quo itidem manso suscepto, fratres de Biscofesberg, commutauerunt cum eo quoddam molendinum, inter portam & Ruenbach situm, à Gerlaho ministeriali, & filio eius Cunrado. Item ego Marwardus, pro remedio anime ^{S. Ioannis & S. Andrea.} meæ, donavi & contradidi fratribus de S. Ioanne, & de S. Andrea in nouo monte, prædium vnum in Rutchares, ad censum xiiii. solidorum; eo tenore & pacto, ut suæ necessitatis & utilitatis consolationem inde agant; & mei tam viuentis, quàm defuncti memoriam

S. Petri.

continuatim celebrare, satagant. Fratribus quoque de S. Petro, qui sunt in Hugesberg, ego Marcuardus sanctæ Fuldenfis ecclesiæ humilis minister, pro remedio animæ meæ obtuli & contradidi in oblationem & annuam consolationem, hubam unam in villâ Sandolfes, VI. solidos persoluentem; quam postea, cum aliâ hubâ in Leles commutavi; & eandem hubam in Leles S. Petro, & fratribus nostris ibidem Deo famulantibus, deuotè donavi, eâ conditione, ut mei perpetuò sint memores in orationibus suis

Hic quidpiam in fine desiderari, v. g. scripti clausulam, satis apparet.

Hæc aliaque promptæ liberalitatis in suos Marcuardus argumenta, in commentariolo suorum Actorum, exequitur; quem ad cognoscendam animi magnitudinem Præfulis ad vnguem facti, non modò libentes accipient posteris, sed amplectentur oblatum, liberè dicam, velut ab ipso rediuiuo Marcwardo; cuius ut memoriam in Antistitum animis ipsis hære optandum est, ita cum illius laude nomen itidem eorum coniungi.

Fenda ab ecclesiis erecta concessa.

Feudor. lib. & L. Titius 3. ff. de obseq. à lib.

Fundationū origines, à primis Christianitatū Regibus potissimum accessuntur.

Extr. in 6. & Clement. de rebus eccles. c. Prædia. c. Non liceat. cū c. seq. 12. q. 2.

Porro, quod hîc Marcuardus de amissis Monasterij fundis & re familiari, clientelæ prætextu, sanè multùm perturbatâ, literis tradidit, id aliam in partem vubile quidem, sed iis, ut in memoriam sæpè reuocetur dignissimum censeo, qui, cum opes, amplitudinem, gloriam, illustribus Ecclesiis & Monasteriis debere se, non obscure fateantur, persuasum tamen cupiunt posteris, hæc copias rerû, beneficiaque, non tam ab Ecclesiæ beneuolentiâ, quàm à suorum maiorum beneficiâ, proficisci. Atque ita dubitare iam ipsi incipiunt, plûsne Ecclesiæ ipsis gratiæ, quàm ipsi Ecclesiis obsequij, præstare debeât. Quæ quidem opinio, siue ob antiquitatis ignorationem, siue legum sacrarum & iuris inscitiam, hominum animos peruasit, numquam tamen efficiat, ut ambigi possit, quin à potentissimis Regibus, cum Ecclesiæ in hac Germaniâ nostrâ complures aliæ, tum hæc Fuldenfis exstructa fundataq; sit; quæ quidem à discrimine numquam propiùs abfuit, quàm cum opibus plurimùm abundauit. Sed, quia tamen de rebus Ecclesiæ & Monasterij alienandis, leges à maioribus latæ plurimùm olim vigerunt; & ea, quæ religiosissimâ donatione quæsitæ, possessa, integra parentes in filiorum manus tradiderunt, ecquis infitietur, extitisse tempus, cum opibus fortunisque suis Ecclesiæ probè

Browe
Antiqui
Fuldenf
STV

9

probè instructæ, alienam potiùs inopiam subleuarent, quàm accessiones harum rerum à priuatis hominibus conquirerent, vel exspectarent? Itaque non priùs exuere se ipsæ, & potentiâ minui cœperunt, quàm seruitutem experiri, & vim iniuriamque pati, contigit. Nam vbi virorum armorumque faciendum certamen fuit, & interdum, hoste omisso externo, parentes suos ausi sunt ipsi infestare liberi, religioni non multum, at cupiditati & licentiæ, næ datum est plurimum. Hinc suas etiam habenas & fræna tandem leges remisere; vt, quod antea licere, nolebant, sponte, per hanc necessitatem, Prælati concederent; qui, ad Beneficiorum liberalem erogationem, *Infeudationem* nuncupabant, tunc descendere demum coacti, cum aliter Ecclesiæ, vel à tyrannis laceffitæ, vel potentiorum seruitute oppressæ, aduersus horum machinationes fraudesque conualescere, & vitam ac dignitatem retinere suam, non possent. Atque ita tandem euēnit, vt in Clientes & Vasallos, non dico fundorum & culti inculti que soli fructus amplissimi redundarent, sed conuentuum, oppidorum, arcium, tribunalium iura & vectigalia viris illustribus & fortibus non raro quoque cederent; ea que fieret, vt neruis Ecclesiarum vel præcipuis exfectis, sæpè solutam ac mirè debilitatam ad posteros potentiam illæ transmitterent. Non longè abiero. Fridericus Imperator, qui non copiis & armis tantum, sed arte ingenioque ad Ecclesiæ labefactandam auctoritatem, quid non molitus est? Geilhusanis comitiis, diurno hinc itinere, ad annum circiter MCLXXXVI. celebratis, in frequenti procerum confessu, rerum hæc dominia, eorumque origines luculentè prodidit; cum Urbani Pontificis moderationem & censuram, super decimarum occupatione, & aduocationibus Ecclesiarum, oppugnauit, sed ita, vt suo causam propriam gladio iugulasse visus sit. De decimis itaque fatetur, *eas non laicis, sed iis, qui altari deserviunt, merito deberi; vt primitus à Deo, Sacerdotibus & Leuitis eæ quidem concessæ sunt; sed, Christianis tamen temporibus, cum ecclesiæ ab hostibus infestarentur, præpotentes ac nobiles viros eas ab ecclesiis in beneficio accepisse, vt hi, earum defensores, ceteras res tuerentur; quas alioqui ipsæ conseruare, vel obtinere non possent. Quod verò Urbanus etiam iniquum esse pronuntiarit, vt in prædiis*

Ecclesiarum facultates quando immittuntur.

Clem. 1. tit. de alien. c. 1. Extr. de pignoribus.

Infeudationum vsu.

Arnold. Abbas Lubec. Sclauorum Chron. lib. 3. c. 16. 17. 18. Geelhausana Comita.

* *An iure diuino, an ecclesiastico, quod certius quidem, inter Theologos & DD. Canon. quæstio. 16. q. 7. c. Maiores. & DD. in cap. Tua nobis. de decimis.*

prædiis & hominibus ecclesiarum, laici pro aduocatis se gererent, velletque, sicut liberâ voluntate, siue donatione Imperatorum, vel Principum essent fundatæ, ita à Prelatis tantùm ipsis res ecclesiasticas liberè dispensari, huic iustissimæ Urbani sententiæ, opposuit illud modò, quod longa dies in consuetudinem vertisset, haud ita facile mutari, aut aliorum iam flecti posse. Sed fortiter Conradus Moguntinus Archiepiscopus, negotium id difficilius esse tum ibi ostendit, quàm quod, Urbani posthabitâ sententiâ, Comitibus illis definiri posset. Fridericus interim suo rarò contentus fastigio, cum summæ sedis clerique libertatem conuellere non desinit, exemplo magno omnium qui Christi patrimonii insidiantur, ex arbore tamquam ramos concerpfit ille quidem, sed his diffractis, vnâ tandem cum ipsis è summo decidit.

Friderici I.
in ecclesia li-
bertate oppu-
gnandâ infel-
lix successus.

Browe
Antiqui
Fuldenf
STV
9

